

PRZEGŁĄD USTAWODAWSTWA GOSPODARCZEGO

miesięcznik

Rok IV

Warszawa — Sierpień 1951 r.

Nr 8 (38)

TRESC NUMERU:

EUGENIUSZ KARBOWSKI

Dr MIECZYSLAW KIJAS

MIRON TARACH

- Uwagi do przepisów o organach administracji miar oraz o miarach i narzędziach mierniczych
- O odpowiedzialności dyscyplinarnej pracownika w polskim prawie pracy
- Uporządkowanie przepisów prawnych w przedmiocie prac wzbronionych kobietom

Przegląd ustawodawstwa gospodarczego za czas od 15 czerwca do 15 lipca 1951 roku; Orzecznictwo w sprawach gospodarczych: Sąd Najwyższy, Główna Komisja Arbitrażowa; Inwestycje: Przepisy inwestycyjne dla planu inwestycyjnego na rok 1951; Zmiany w zakresie trybu i techniki finansowania inwestycji; Uwagi o rozliczeniach spółdzielczych przedsiębiorstw budowlanych; W sprawie podpisywania umów w zakresie wykonawstwa inwestycyjnego; Gospodarka lokalami i najem lokali; Orzecznictwo i wykładnia Państwowej Komisji Lokalowej w sprawie stosowania przepisów o mieszkaniach służbowych i mieszkaniach pracowniczych; Notatnik: Istota dostawy; Znaczenie legitymacji ubezpieczeniowej i tryb jej uzyskania; Przegląd Wydawnictw: Czasopisma krajowe; Z radzieckiej prasy prawniczej.

EUGENIUSZ KARBOWSKI

Uwagi do przepisów o organach administracji miar oraz o miarach i narzędziach mierniczych

I. Rola urzędów miar*)

Urzędy miar utworzono we wszystkich państwach Europy kontynentalnej dopiero w końcu XIX wieku.

Urzędy te dawniej ograniczały swą działalność do sprawdzania przymiarów, pojemników, odważników i wag — niemal jedynych narzędzi mierniczych wówczas stosowanych. Z biegiem czasu działalność tych urzędów stale się rozszerza i obejmuje sprawdzanie wodomierzy, gazomierzy, liczników energii elektrycznej, alkoholometrów, termometrów lekarskich i wielu innych, rodzajów narzędzi mierniczych.

Dalszym etapem rozwojowym urzędów miar są Instytuty Metrologiczne, które koncentrują w sobie sprawy związane z mierzeniem, bowiem powstało mnóstwo zagadnień teoretycznych i praktycznych, związanych z osiągnięciem i zachowaniem wysokich dokładności przy pomiara-

rach oraz z dążeniem do pomiarów szybszych i automatycznych.

Tak zasadnicze różnice, jakie zachodzą w rodzaju działalności i metodach pracy urzędów technicznych i urzędów wyłącznie administracyjnych, muszą znajdować swój odpowiednik w odmiennej organizacji, trybie urzędowania, rachunkowości itd. w urzędach miar, jako urzędach technicznych. W tych zaś krajach, w których urzędy te egzystują na ogólnych zasadach urzędów biurokratycznych, zostały one fatalnie spacone w swych zasadniczych dążeniach i straciły świadomość swych istotnych zadań. Zdarało się czasem, że, gdy urzędy miar włączano do innego działu służby państwowej, obowiązki tych urzędów nabierały znaczenia drugorzędnego z punktu widzenia administracyjnego w stosunku do innych obowiązków tego działu.

Rozwój polskiej administracji miar w okresie międzywojennym hamowało wiele przeszkód, gdyż z jednej strony nie doceniano doniosłości tej administracji tak dla sprawności i racjonalności administracji i gospodarki państwowej, jak i dla ogólnej kultury narodu, a z drugiej strony istniała szkodliwa tendencja upodobnie-

*) Nazywanie „urzędu miar” urzędem miar i wag jest niewłaściwe, albowiem w polskich przepisach o miarach i narzędziach mierniczych używa się wyrazu „miara” na oznaczenie wielkości wyrażonej w jednostkach miar. Przedmioty, za pomocą których dokonywane są pomiary nazywają się narzędziami mierniczymi. „Waga” jest tylko jednym z wielu rodzajów narzędzi mierniczych.

nia administracji miar do urzędów wyłącznie administracyjnych.

W ZSRR administracja miar stanowi organizacyjnie wyodrębniony dział administracji specjalnej. Doniosłość jej roli została scharakteryzowana w oficjalnym wydawnictwie radzieckim „Sprawocznik po miaram i wiesam” (Moskwa—Leningrad, 1939 r.), w sposób następujący:

„Na nowoutworzony Komitet do Spraw Narzędzi Mierniczych nałożone zostały odpowiednie zadania, z których najważniejszym jest zabezpieczenie jednolitości, rzetelności i prawidłowości zastosowania narzędzi mierniczych we wszystkich gałęziach gospodarstwa narodowego ZSRR. Spełnienie tego zadania ma wyjątkowo ważne znaczenie, gdyż pomiary, dokonywane za pomocą narzędzi mierniczych, odgrywają we współczesnym życiu bardzo dużą rolę. Pomiary służą do kontroli procesów produkcyjnych, do zabezpieczenia wzajemnej wymienności części przy masowej produkcji, do wzajemnych rozrachunków, do zabezpieczenia zdrowia i życia pracujących i do innych wielce różnorodnych celów. Dokładne pomiary przyczyniają się do rozwoju techniki i kultury wytwarzania, polepszenia jakości produkcji i automatyzacji procesów fabrykacji. Z rozwojem techniki i przemysłu rola pomiarów i wymagania od pomiarów silnie wzrastają i organizacja prawidłowych pomiarów staje się zadaniem o dużym państwowym znaczeniu”.

II. Stan prawny w zakresie miar

W okresie od 1944 r. do 1950 r. w zakresie przebudowy ustroju gospodarki narodowej nastąpiły w Polsce tak rewolucyjne przemiany, że zaszła konieczność dostosowania do tych przemian podstawowych przepisów o miarach i narzędziach mierniczych, wydanych w okresie międzywojennym, a nie odpowiadających już dzisiejszej rzeczywistości.

Wzorując się na doświadczeniu i przykładzie przodującej w świecie administracji miar ZSRR, dekret z dnia 19 kwietnia 1951 r. o organach administracji miar oraz o miarach i narzędziach mierniczych (Dz. U. R. P. Nr 26, poz. 195), który wszedł w życie z dniem 12 maja 1951 r., uwzględnia te okoliczności, które wynikają z rewolucyjnej przebudowy ustrojowo-gospodarczej Państwa Socjalistycznego.

W okresie międzywojennym, zgodnie z koncepcją państwa kapitalistycznego, administracja miar była nastawiona przede wszystkim na kontrolę obrotu publicznego w zakresie handlu, przemysłu i rolnictwa.

Według wyżej powołanego dekretu organa administracji miar powołane są do zachowania jednolitości miar i zabezpieczenia rzetelności narzędzi mierniczych we wszystkich gałęziach gospodarki narodowej.

Jednolitość miar. Trosce o jednolitość miar daje wyraz wiele aktów prawodawczych państw europejskich w czasach starożytnych i późniejszych, widocznie w poczuciu trudności, wynikających dla życia gospodarczego, w razie pozostawienia tej sprawy własnemu losowi. Mimo tych zabiegów, wskutek politycznego separatyzmu poszczególnych krajów, dzielnic i miast oraz nieumiejętności naukowego rozwiązania sprawy zabezpieczenia wzorców i nie dość dokładnego mierzenia, powstaje w Europie w dziedzinie mierzenia chaos, którego przykładem jest stosowanie w XVIII wieku na terenie Niemiec jako miar długości kilkunastu rodzajów stóp, różniących się od siebie o kilkanaście procent. Chaos ten od czasu powstania systemu metrycznego jest stopniowo usuwany, lecz dotychczas proces uporządkowania podstawowych jednostek miar nie został zakończony. Na przeszkodzie stoją tradycje anglosaskie i zakorzenione jednostki niemetryczne w niektórych dziedzinach wytwórczości i handlu nawet poza krajami anglosaskimi.

Powołany wyżej dekret przewiduje uregulowanie sprawy legalnych jednostek miar przez Radę Ministrów, a do tego czasu utrzymuje w mocy odpowiednie postanowienia dekretu o miarach z dn. 8 lutego 1919 r. (Dz. U. R. P. r. 1928 Nr 72, poz. 661), a mianowicie, art. art. 1 — 7, w myśl których obowiązują następujące podstawowe legalne jednostki miar: długości — metr, powierzchni — metr kwadratowy i ar, objętości — metr sześcienny i litr, kątów płaskich — kąt prosty, masy — kilogram. Legalnymi jednostkami miar są ponadto te jednostki wtórne wielokrotne i podwielokrotne jednostek podstawowych, które są wymienione w rozporządzeniu Ministra Przemysłu i Handlu z dn. 29 marca 1930 r. o legalnych jednostkach miar (Dz. U. R. P. Nr 29, poz. 258). Ten system jednostek miar, jako nie wystarczający do objęcia wszelkich jednostek, jak np. jednostek czasu, energii i innych, nie odpowiada nowoczesnym potrzebom nauki i techniki i dlatego musi być zmieniony.

Przy istnieniu i tolerowaniu różnych systemów miar istnieją wielkie możliwości popełniania omyłek (przy przeliczaniu relacji poszczególnych miar), a nawet nadużyć. Ujednostajnienie więc miar ma niewątpliwie olbrzymie znaczenie dla życia gospodarczego państwa. Dlatego też dekret z dn. 19 kwietnia 1951 r. nakazuje wyrażanie miary w legalnych jednostkach miar we wszystkich aktach i czynnościach urzędowych oraz gospodarczych. Nieprzestrzeganie tego nakazu podlega w myśl art. 19 omawianego dekretu karze aresztu do 3 miesięcy lub grzywny do 4 500 zł albo obu tym karom łącznie.

W celu zachowania jednolitości miar poszczególne państwa należą do Międzynarodowej Konwencji Metrycznej. Istniejące na podstawie tej Konwencji Międzynarodowe Biuro Miar w Sèvres pod Paryżem przechowuje prototypy

metra, kilograma i jednostek podstawowych innych wielkości oraz przygotowuje dla swych członków prototypy państwowe. Przez periodyczne (co 10 lat) porównywanie prototypów państwowych względnie ich kopii z odpowiednimi kopiami prototypu międzynarodowego zachowana jest jednolitość miar w skali międzynarodowej. W skali krajowej osiąga się to przez powiązanie wzorca użytkowego (używanego do bezpośredniego mierzenia w jakiejkolwiek gałęzi gospodarki narodowej) poprzez szereg wzorców wyższego rzędu z prototypem państwowym. Oczywiście, wszystkie te porównania muszą być dokonywane z coraz większą dokładnością (dochodzącą np. dla porównań kopii prototypu kilograma z samym prototypem — do kilku setnych miligrama). Ten długi łańcuch porównań, jaki łączy wzorzec użytkowy z międzynarodowym prototypem kilograma, jest wyrazem dążenia do zachowania niezmienności masy ciała (prototypu). Tymczasem wiemy, że i ten prototyp podlega powszechnemu prawu zniszczalności materii, której stopień zależy między innymi, oczywiście, od częstotliwości używania go. Toteż, porównany ostatnio w 1899 r. ze swymi kopiami i świadkami, będzie on powtórnie z nimi porównany dopiero po 10.000 lat (do tego czasu spoczywa on w rozrzedzonym powietrzu pod szklaną pokrywą na trzech nóżkach z kości słoniowej w szafie ogniotrwałej w podziemiach Międzynarodowego Biura Miar. Tamże przechowywany jest międzynarodowy prototyp metra).

Rzetelność narzędzi mierniczych. Przechodzimy z kolei do omawiania drugiego zadania organów administracji miar, a mianowicie — zabezpieczenia rzetelności narzędzi mierniczych we wszystkich gałęziach gospodarki narodowej.

Dla realizacji tego zadania przewiduje dekret z dn. 19 kwietnia 1951 r. następujące środki: a) obowiązek rejestracji zakładów wyrobów, naprawy i sprzedaży narzędzi mierniczych; b) obowiązek legalizacji poszczególnych rodzajów nowych (nowowyrabianych), naprawianych lub sprowadzanych z zagranicy narzędzi mierniczych przed przeznaczeniem ich do sprzedaży lub oddaniem do użytku; c) obowiązek legalizacji narzędzi mierniczych:

1) używanych we wszystkich gałęziach gospodarki narodowej w celu określenia wartości rzeczy lub świadczeń;

2) mających znaczenie dla bezpieczeństwa publicznego i ochrony zdrowia;

3) używanych przy wszelkiego rodzaju czynnościach urzędowych — przy czym rodzaje narzędzi mierniczych podlegających obowiązkowi legalizacji ustala Przewodniczący Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego i wykaz ich ogłasza w Monitorze Polskim;

d) obowiązek właściwego używania narzędzi mierniczych podlegających obowiązkowi legali-

zacji; e) obowiązek utrzymywania narzędzi mierniczych w stanie rzetelności i legalności.

Narzędzia miernicze. Przed omówieniem dopiero co wymienionych środków, zachodzi konieczność wyjaśnienia, co to są „narzędzia miernicze“.

Dekret z dn. 19 kwietnia 1951 r. ustala, że narzędziami mierniczymi są wzorce miar i przyrządy miernicze, przy czym wzorzec miary definiuje jako ciało fizyczne, którego pewna właściwość pod względem wielkości przedstawia tę miarę z określoną dokładnością, a przyrząd mierniczy — jako urządzenie służące do pośredniego lub bezpośredniego dokonywania pomiarów.

O tym, czy dany przedmiot jest wzorcem miary, decyduje przede wszystkim to, czy on jest zwyczajowo lub urzędowo uznany za przedmiot, za pomocą którego dokonuje się pomiarów, a następnie, jeżeli okoliczność ta nie zachodzi — czy został on użyty do mierzenia. Inne okoliczności, jak np. czy jest na danym przedmiocie oznaczenie miary, nie są istotne. Zdarza się, że w sklepach sprzedających materiały bławatne lub drut, są na ladach w pewnych odległościach, np. co pół metra, nacięte kreski; na ladach tych odmierza się materiały bławatne, drut itp. Taka lada z kreskami naciętymi jest wzorcem miary (oczywiście — nielegalnym). Wzorcem miary jest ta lada bez względu na to, czy obok kresek są wykonane oznaczenia miary czy nie. Kawałek zaś mydła, na którym jest oznaczenie miary, np. „1 kg“, lub też np. paczka herbaty z oznaczeniem „5 dkg“, same przez się nie są wzorcami miary. Jednak z tą chwilą, gdy kupiec za pomocą tego kawałka mydła czy też paczki herbaty albo kamienia (bez oznaczenia miary) odważa inne przedmioty, wówczas zarówno ten kawałek mydła, jak paczka herbaty czy kamień są wzorcami miary (nielegalnymi).

Przyrządami mierniczymi dla bezpośredniego dokonywania pomiarów są np. liczniki energii elektrycznej, wodomierze, gazomierze, wagi czystouchylne, wagi automatyczne i inne. Przyrządami do pośredniego dokonywania pomiarów są te przyrządy, które wymagają przy używaniu ich do mierzenia posługiwania się wraz z nimi innymi narzędziami mierniczymi np. waga dzieciętna, stołowa itp. — wymagają posługiwania się odważnikami.

Przystępujemy teraz do omówienia pokrótce środków, zmierzających do zabezpieczenia rzetelności narzędzi mierniczych.

Rejestracja zakładów wyrobu, naprawy i sprzedaży narzędzi mierniczych oraz obowiązek legalizowania narzędzi mierniczych nowych, naprawianych lub sprowadzanych z zagranicy — mają na celu z jednej strony zapewnienie krajowi dopływu narzędzi mierniczych nowych o należytych własnościach metrologicznych (tj. pod względem konstrukcji, materiału, wykonania

nia i dokładności), określanych w przepisach legalizacyjnych wydawanych przez Prezesa Głównego Urzędu Miar, a z drugiej — ochronę konsumentów narzędzi mierniczych, którzy przeważnie nie posiadają żadnych fachowych wiadomości, umożliwiających ocenę narzędzi mierniczych nowych czy po naprawie, przed nabywaniem narzędzi mierniczych tylko pozornie imitujących legalne (a w istocie swej bezwartościowych), jak i przed powierzaniem narzędzi mierniczych do naprawy niefachowym zakładom.

Wymagania stawiane przez przepisy legalizacyjne chronią przed umyślną zmianą dokładności narzędzi mierniczych i rezultatów pomiarów oraz przed mimowolnymi błędami pomiarowymi, mogącymi nastąpić wskutek nienależytej konstrukcji, materiału, wykonania i dokładności narzędzi mierniczych. Nie ma, oczywiście, urzędzenia, które by radykalnie zabezpieczało przed nadużyciami podczas dokonywania pomiarów, lecz stawiane przez urzędy miar na podstawie przepisów legalizacyjnych wymagania narzędziom mierniczym, dozwolonym do używania w gospodarce narodowej, utrudniają nadużycia czy błędy.

Z uwagi na to, że każde narzędzie miernicze, nawet przy normalnym jego używaniu i starannym obchodzeniu się z nim, stopniowo zużywa się (odważniki ścierają się, urządzenia rozluźniają się, ostrza tępieją itd.), ustanowiony jest przymus okresowej legalizacji (narzędzi mierniczych używanych) w odstępach czasu, określonych dla każdego rodzaju narzędzi mierniczych w poszczególnych przepisach legalizacyjnych. Przy nieodpowiednim używaniu narzędzi mierniczych tracą one, oczywiście, swe własności metrologiczne przed upływem okresu ważności legalizacji i dlatego istnieje obowiązek utrzymywania narzędzi mierniczych w stanie rzetelności, tj. w granicach uchybień (błędów), określonych przez Prezesa Głównego Urzędu Miar (patrz rozp. Ministra Przemysłu i Handlu z dn. 17 maja 1933 r. — Dz. U. R. P. poz. 328) oraz obowiązek utrzymywania narzędzi mierniczych w stanie legalności, tj. niezmienności pod względem konstrukcji, materiału i wykonania (przerabianie zalegalizowanych narzędzi mierniczych, jak również używanie takich narzędzi mierniczych względnie przechowywanie ich tam, gdzie obowiązuje przymus legalizacji, stanowi przestępstwo z art. 185 k. k., zagrożone karą więzienia do lat 3).

Przy starannym nawet obchodzeniu się z narzędziem mierniczym legalizowanym, legalnym i rzetelnym wskazania jego będą błędne, jeżeli ono będzie używane niewłaściwie w rozumieniu przepisów, wydawanych przez Prezesa Głównego

Urzędu Miar o właściwym stosowaniu narzędzi mierniczych.

Przepisy te między innymi przewidują, że narzędzia miernicze, których warunkiem legalności jest posiadanie np. pionu lub poziomnicy, muszą być podczas ich używania prawidłowo według nich ustawione (wagi uchylnie, przenośne wagi pomostowe, gazomierze mokre, przenośne przyrządy do mierzenia objętości płynów i inne), że używanie narzędzi mierniczych dozwolone jest tylko w granicach oznaczonych na nich obszarów mierniczych (np. wagi dziesięciotonowej można używać tylko dla obciążeń do 10 ton) itd. itd.

Na zakończenie omawiania zadania organów administracji miar, co do zabezpieczenia rzetelności narzędzi mierniczych wspomnieć też trzeba i o tym, że w omawianym dekrete upoważniony jest Przewodniczący Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego do rozciągnięcia obowiązku legalizacji na: 1) narzędzia miernicze służące do kontroli procesu produkcji przemysłowej i 2) na wszelkie inne narzędzia miernicze zgodnie z potrzebami gospodarki narodowej.

III. Organa administracji miar

Przedstawione wyżej dwa zasadnicze zadania realizowane są w myśl omawianego dekretu przez organa administracji miar, a mianowicie: Główny Urząd Miar w Warszawie, będący urzędem centralnym (III instancji), podległe mu okręgowe urzędy miar (II instancji), których jest siedem, oraz obwodowe i objazdowe urzędy miar (I instancji), których jest po 63.

Główny Urząd Miar. Obecnie Główny Urząd Miar wraz z podległymi mu urzędami poza swą dawną dziedziną sprawdzania podstawowych narzędzi mierniczych obrotu publicznego (przymiary, pojemniki, wagi, wodomierze, gazomierze mieszkaniowe, odmierzacze benzyny, liczniki energii elektrycznej i in.) jest centralną instytucją, o którą opierają się pomiary warsztatowe w przemyśle metalowym i elektrotechnicznym (sprawdzanie płytek wzorcowych i innych narzędzi mierniczych warsztatowych), pomiary w gospodarce paliwami ciekłymi (cysterny i zbiorniki magazynowe), pomiary w gospodarce energetycznej (podstawowe wzorce i przyrządy do pomiarów elektrycznych), w gospodarce zbożowej (gęstościomierze zbożowe), w przemyśle gorzelniczym (alkoholometry i przepływomierze spirytusu), w gospodarce gazowniczej i wodociągowej (poza gazomierzami mieszkaniowymi i wodomierzami zwykłych typów — także przyrządy miernicze produkcyjne), w pomiarach kraju (podstawowe wzorce drutowe i wstęgowe) i wiele innych. Administracja miar przygotowuje się do masowego sprawdzania termometrów lekarskich, pirometrów optycznych dla hutnictwa i dziedzin pokrewnych, manometrów, maszyn wytrzymałościowych, pojemników labo-

ratoryjnych wysokiej dokładności dla celów analiz chemicznych i wielu innych.

Działalność Głównego Urzędu Miar nie ogranicza się do sprawdzania wymienionych rodzajów narzędzi mierniczych, ale bierze on czynny udział w ich produkcji przez udzielanie porad wytwórniom, współpracę z Centralnym Biurem Konstrukcyjnym, Polskim Komitetem Normalizacyjnym i szeregiem instytutów naukowo-badawczych.

W związku z tym Główny Urząd Miar musi prowadzić dla potrzeb gospodarki narodowej badania naukowe z dziedziny metrologii na najwyższym poziomie.

Czynne są już w Głównym Urzędzie Miar następujące laboratoria: 1) pomiarów długości, 2) pomiarów kąta, 3) pomiarów warsztatowych długości i kąta, 4) pomiarów czasu, 5) pomiarów powierzchni, 6) pojemników, 7) benzynomierzy, 8) przepływomierzy spirytusu, 9) wodomierzy, 10) gazomierzy, 11) zwężek mierniczych, 12) pomiarów ciśnień, 13) termometryczne, 14) fotometryczne, 15) sprawdzania areometrów, 16) pirometrii optycznej, 17) pomiarów masy, 18) wag wysokiej dokładności, 19) wag handlowych i przemysłowych, 20) pomiarów gęstości zboża, 21) tachometrów, 22) liczników i ograniczników energii elektr., 23) przyrządów elektr. wskazówkowych (woltomierzy, watomierzy, amperomierzy i in.), 24) transformatorów mierniczych, 25) wzorców oporu i napięcia elektr.

Okręgowe Urzędy Miar. Do zakresu działania okręgowych urzędów miar, ogólnie rzecz biorąc, należy administrowanie podległymi im urzędami miar I instancji oraz wykonywanie czynności metrologicznych, wymagających kosztowniejszych urządzeń technicznych (pracownicy) i odpowiednio wykwalifikowanego personelu.

Obwodowe i objazdowe urzędy miar. Do zakresu działania obwodowych urzędów miar, ogólnie rzecz biorąc, należy legalizacja pierwotna i następcza narzędzi mierniczych zwyczajnych i dokładniejszych tych rodzajów, które na danym terenie mają szerokie zastosowanie, jak również wykonywanie nadzoru nad przestrzeganiem obowiązujących przepisów o miarach i narzędziach mierniczych oraz karanie za naruszenie wyżej omówionych przepisów (zmierzających do zachowania jednolitości miar i zabezpieczenia rzetelności narzędzi mierniczych).

Do zakresu działania objazdowych urzędów miar należą: legalizacja następcza narzędzi mierniczych zwyczajnych powszechnie stosowanych (tj. przymiarów, suwników mierniczych, pojemników, przyrządów mierniczych do płynów, odważników i wag o udźwigu poniżej 3 ton) oraz sprawowanie nadzoru nad przestrzeganiem obowiązujących przepisów o miarach

i narzędziach mierniczych. Urzędy te mają na celu ułatwienie zainteresowanym wykonywania obowiązku periodycznej legalizacji narzędzi mierniczych, używanych w miejscowościach położonych poza siedzibami obwodowych urzędów miar.

IV. Rozwój administracji miar

Miarą dotychczasowego rozwoju administracji miar w Polsce są poniższe ilości różnego rodzaju narzędzi mierniczych sprawdzonych przez urzędy miar:

w r. 1945 —	528 326 szt.,
„ „ 1946 —	1 803 631 „
„ „ 1947 —	2 055 520 „
„ „ 1948 —	2 281 288 „
„ „ 1949 —	2 593 411 „
„ „ 1950 —	2 796 703 „

W bieżącym roku już do kwietnia włącznie ogółem sprawdzono 989 205 szt. różnego rodzaju narzędzi mierniczych.

Rosnący zakres pracy administracji miar wynika z dwóch źródeł: 1) ze zwiększenia ilości dziedzin pomiarów (o czym była mowa wyżej), 2) z rozwoju produkcji przemysłowej i życia gospodarczego w ogóle i w związku z tym wzrostu ilości stosowanych narzędzi mierniczych.

Rozpatrując rozwój administracji miar z tego ostatniego punktu widzenia i biorąc pod uwagę zamierzenia Planu 6-letniego, należy przewidywać, że działalność administracji miar w tym okresie wzrośnie co najmniej 3-krotnie. Wynika to ze zwiększenia blisko 6-krotnego produkcji przemysłu precyzyjno-optycznego (plan wymienia w tej dziedzinie konkretnie wodomierze i gazomierze), 2, 3-krotnego zwiększenia produkcji energii elektrycznej, 5-krotnego wzrostu liczby zelektryfikowanych gospodarstw rolnych, kilkakrotnego wzrostu produkcji szeregu artykułów, wymagających czy to dla ich wytwarzania czy stosowania, sprawdzonych narzędzi mierniczych. Wynika to też z konieczności modernizacji wielu gałęzi przemysłu, powstania wielu instytutów naukowo-badawczych, których praca oparta na pomiarach musi być powiązana z Głównym Urzędem Miar, oraz ogólnie — z potrzeby podniesienia poziomu metrologicznego.

Wraz ze wzrostem liczby sprawdzanych narzędzi mierniczych nastąpi w najbliższych latach przesunięcie jakości tych narzędzi do jeszcze bardziej skomplikowanych rodzajów, umożliwiających dokonywanie pomiarów automatycznie, niezawodnie, szybciej i dokładniej.

Rozwój administracji miar nie jest więc zakończony.

Osiągnięte dotychczas wyniki usprawiedliwiają nadzieję, że administracja miar już w najbliższych latach osiągnie nieznany dotychczas w Polsce poziom, wzorowany na przodującej w świecie administracji miar ZSRR.

O odpowiedzialności dyscyplinarnej pracownika w polskim prawie pracy*)

1. Odpowiedzialność dyscyplinarną pracownika należy traktować jako jeden z elementów dyscypliny pracy.

Według obowiązującej jeszcze dotychczas ustawy z dnia 17 lutego 1922 r. o państwowej służbie cywilnej (jednolity tekst — Dz. U. R. P. z r. 1949, Nr 11 poz. 72), przewinienia pracowników państwowych, stanowiące naruszenie obowiązku, stanowiska i urzędu w służbie lub poza służbą przez czyn, zaniechanie lub zaniebdanie stanowią albo występki służbowe, zagrożone odpowiedzialnością dyscyplinarną, albo wykroczenia służbowe, zagrożone odpowiedzialnością porządkową.

Występek służbowy jest naruszeniem obowiązków służbowych, powodującym obrazę interesu publicznego lub narażającym dobro publiczne na szkodę. Wykroczeniem służbowym zaś jest każde inne naruszenie obowiązków służbowych, nie posiadające wyżej opisanych znamion występków służbowych, a więc nie powodujące ani obrazy interesu publicznego, ani też narażenia dobra publicznego na szkodę.

Kary dyscyplinarne za występki służbowe w postaci nagany, odliczenia lat służby, obniżenia grupy służbowej, zawieszenia możliwości awansu, przeniesienia w stały stan spoczynku ze zmniejszonym uposażeniem emerytalnym lub zmniejszoną odprawą, wydalenia ze służby państwowej, nakłada w trybie postępowania dyscyplinarnego właściwa komisja dyscyplinarna. Przy wymiarze kary dyscyplinarnej komisja bierze pod uwagę okoliczności mogące mieć wpływ na ten wymiar, jak np. dotychczasowe zachowanie się pracownika, stopień winy, doniosłość występków i powstałych szkód itp. Bliższe szczegóły odnośnie kar dyscyplinarnych zawierają przepisy art. 77, 79 i następne ustawy o państwowej służbie cywilnej.

Postępowanie dyscyplinarne, organizację komisji dyscyplinarnych dla pracowników państwowych regulują rozporządzenia Prezydenta RP z dn. 7.10.1932 r. (Dz. U. R. P. Nr 87, poz. 738) oraz rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17.10.1932 r. (Dz. U. R. P. Nr 92, poz. 790). Orzeczenia komisji dyscyplinarnych nie mogą być zniesione ani zmienione zarządzeniami administracyjnymi.

Za wykroczenie służbowe władza przełożona nakłada na pracownika karę porządkową — upomnienia. Przed nałożeniem kary porządkowej, pracownik powinien mieć możliwość złożenia wyjaśnień usprawiedliwiających.

Orzeczenie o nałożeniu kary porządkowej sporządza się na piśmie, zaopatruje motywami i do-

ręcza pracownikowi, który ma prawo zaskarżyć takie orzeczenie w ciągu dni ośmiu do władzy bezpośrednio wyższej, która rozstrzyga ostatecznie sprawę. Jeśli karę porządkową nałożyła władza naczelna, nie przysługuje już pracownikowi odwołanie od tej decyzji.

Ukaranie pracownika karą porządkową nie podlega zanotowaniu w wykazie służbowym. Ukazanie za występki służbowy notuje się w aktach osobowych pracownika.

Zbieg kilku wykroczeń służbowych lub powtarzanie tego rodzaju wykroczeń wśród okoliczności szczególnie obciążających, stanowi występki służbowy.

Ustawa o państwowej służbie cywilnej nie zna instytucji przedawnienia ścigania występków i wykroczeń służbowych.

2. W odróżnieniu od przepisów ustawy o państwowej służbie cywilnej, wydane przed r. 1939 akty ustawodawcze, dotyczące tzw. prywatno-prawnego stosunku pracy (rozporządzenie Prezydenta Rzplitej z r. 1928 o umowie o pracę robotników i o umowie o pracę pracowników umysłowych) zajęły odmienną postawę do zagadnienia dyscypliny pracy. W stosunkach pracy, objętych tymi aktami ustawodawczymi, obowiązywała przede wszystkim dyscyplina głodu, uzasadniona stałą groźbą bezrobocia i łatwością rozwiązywania przez pracodawcę prywatno-prawnych stosunków pracy. W szczególności dotyczyło to sytuacji robotników, do których ustawodawca ówczesny pozwolił stosować krótkie terminy wypowiedzenia, przez co robotnik był obiektem wyzysku i wspomnianej dyscypliny głodu. Cytowane rozporządzenia z 1928 r. przeprowadziły głęboki przedział między prawami i obowiązkami robotników, a prawami i obowiązkami pracowników umysłowych.

Na tym tle jest zrozumiałe, że przepisy dyscyplinarne w pochodzącym z r. 1928 ustawodawstwie pracy różnią się istotnie od omówionego prawa dyscyplinarnego urzędników, ogra-

*) Patrz też „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” Nr 4 z r. 1949 str. 96: „Postępowanie dyscyplinarne w przedsiębiorstwach państwowych” (Czesław Przymusiński); Nr 4 z r. 1950 str. 73 i nast. „O odpowiedzialności materialnej robotników i pracowników umysłowych w ZSRR” (E. J. Astrachan — tłumaczenie); Nr 6 z r. 1950 str. 133 i nast. „Czas pracy i odpowiedzialność dyscyplinarna i karna za naruszenie dyscypliny pracy w ZSRR (tłumaczenie wyjątków z książki „Sowieckie Trudowe Prawo”); Nr 4 z roku 1951 str. 120 i nast. „Rozstrzyganie sporów pracy w ZSRR” (D. W. Szweicer) i Nr 6 z r. 1951 „O odpowiedzialności majątkowej pracownika” (Witold Dąbrowski). Por. też „Wojskowy Przegląd Prawniczy” Nr. 1 i 2 z r. 1949, artykuł ppłk. Sójki T. pt. „Szkody w majątku wojskowym, ich ustalanie i dochodzenie”. Red.

niczając się właściwie do uregulowania zagadnienia tzw. kar pieniężnych.

Art. 21 rozporządzenia o umowie o pracę pracowników umysłowych, w punkcie 4 postanawia, że z wynagrodzenia pracownika umysłowego wolno potrącać kary umowne, nałożone przez pracodawcę z powodu uchybienia przez pracownika warunkom umowy o pracę. Potrącenia tych kar pieniężnych, w myśl powołanego przepisu, wolno dokonywać przy wypłacie wynagrodzenia, niezależnie od innych potrąceń ustawowo przewidzianych, z tym tylko ograniczeniem, że potrącenia z tytułu kar umownych nie mogą przekraczać 10% wynagrodzenia w gotówce, netto, a więc przypadającego od wypłaty po dokonaniu już innych potrąceń.

Rozporządzenie o umowie o pracę pracowników umysłowych nie wspomina więcej w żadnym ze swych przepisów o karach umownych i nie precyzuje bliżej, co należy rozumieć pod terminem — kara umowna. Kodeks zobowiązań oraz kodeks handlowy również nie wyjaśniają, co należy rozumieć pod terminem — kara umowna. Oba te kodeksy wspominają jedynie o odszkodowaniu, jako karze za niewykonanie zobowiązania (art. 82 i nast. k. z.) lub o odszkodowaniu umownym (art. 531 k. h.).

Nie podają też definicji kary umownej ani Longchamps (Zobowiązania), ani Domański (Instytucje Kodeksu Zobowiązań). Nie znajdujemy definicji kary umownej także i u Zolla (Zobowiązania).

Jak z samej nazwy wynika, kary umowne przewidziane być mogą jedynie tylko w umowie, a w tym przypadku w umowie o pracę i to zarówno w indywidualnej umowie jak i w umowie zbiorowej. Nic więc dziwnego, że rozporządzenie o umowie o pracę pracowników umysłowych, poza art. 21, nie wspominało więcej o karach umownych, pozostawiając to zagadnienie do uregulowania w drodze indywidualnych lub zbiorowych umów o pracę.

Art. 44 omawianego rozporządzenia przepisuje wyraźnie, co stanowić powinno treść regulaminu pracy dla pracowników umysłowych. Nie wspomina jednak wcale o jakichkolwiek przewinieniach i karach dyscyplinarnych.

Inaczej zupełnie reguluje tę sprawę rozporządzenie o umowie o pracę robotników, które w art. 38 pkt 5 postanawia, iż z wynagrodzenia robotnika wolno potrącać kary pieniężne, przewidziane w regulaminie pracy, przy czym potrącenia z tego tytułu mogą być dokonywane po skutecznieniu innych, dozwolonych przepisem tegoż samego artykułu (pkt. 1—4) potrąceń, a w szczególności potrąceń za dostarczone robotnikowi mieszkanie, opał, światło lub za dostarczone górnikom materiały wybuchowe, potrąceń z tytułu danin i opłat publicznych, o ile pracodawca jest ustawowo do ich potrącenia upoważniony, sum egzekwowanych przez

komornika, zaliczek na poczet wynagrodzenia itp.

Kary pieniężne za poszczególne przekroczenia nie mogą przewyższać $\frac{1}{4}$ części wynagrodzenia dziennego robotnika, w sumie zaś ogólnej nie mogą przewyższać $\frac{1}{10}$ części wynagrodzenia faktycznego, przypadającego robotnikowi na umówiony termin wypłaty. Bliższe przepisy dotyczące kar pieniężnych, a mianowicie przeznaczenia wpływów z kar pieniężnych oraz nałożonych kar zawiera ustawa z dnia 21.3.1933 r., zmieniona ustawą z dnia 15.4.1937 r. (Dz. U. R. P. Nr 32, poz. 274) oraz rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 1.9.1928 r. (Dz. U. R. P. Nr 83, poz. 733).

Rodzaje przekroczeń, za które mogą być nakładane na robotników kary pieniężne, wyliczał art. 43 rozporządzenia o umowie o pracę robotników, zastrzegając przy tym, że kary te mogą być nakładane tylko za te przekroczenia, które przewidziane są regulaminem pracy danego zakładu.

Treść art. 43 uległa zmianie w związku z art. 18 ustawy z dnia 19.4.1950 r. o zabezpieczeniu socjalistycznej dyscypliny pracy i to w tym kierunku, że skreślony został przepis zezwalający na stosowanie kar pieniężnych za nieprzybycie do pracy, spóźnienie lub samowolne jej opuszczenie. Tak samo również stracił faktycznie moc obowiązującą przepis ustępu 4) tegoż artykułu. Przybycie bowiem do pracy w stanie nietrzeźwym nie zezwalającym na należyte jej wykonywanie, uważa się w myśl przepisu § 6 ust. 4 uchwały Rady Ministrów z dnia 5 maja 1950 r. (Monitor Polski Nr A — 51, poz. 584) za opuszczenie całego dnia pracy, podlegające karze porządkowej nagany z ostrzeżeniem lub potrąceniu przeciętnego wynagrodzenia za jedną dniówkę.

Regulamin pracy, stosownie do przepisu art. 50 omawianego rozporządzenia, powinien przewidywać nie tylko rodzaje przekroczeń, podlegających karom pieniężnym, lecz także i wysokość kar pieniężnych.

Wobec utrzymania mocy obowiązującej ustawodawstwa pracy z r. 1928 po wyzwoleniu, na podkreślenie zasługuje, iż wzorcowy regulamin pracy, wydany w 1945 r. przez Ministerstwo Przemysłu dla podległych mu zakładów przemysłu państwowego, nie przewidywał wcale kar pieniężnych dla robotników, lecz jedynie kary następującego rodzaju:

- a) upomnienie, z podaniem do wiadomości wszystkich pracowników,
- b) nagane, z tym, że w wypadku powtórzenia się przewinienia pracownik będzie zwolniony z pracy,
- c) zwolnienie z danej pracy i przeniesienie na drugi rodzaj pracy, o niższej stawce,
- d) zwolnienie z pracy.

Według wzorcowego regulaminu pracy, kary powyższe nakładane być mogły tylko za zgodą rady zakładowej.

W powyższy sposób, siłą faktu, zmieniona została treść odnośnych artykułów rozporządzenia o umowie o pracę robotników. Od chwili bowiem wejścia w życie w poszczególnych zakładach pracy nowych regulaminów pracy, opartych na regulaminie wzorcowym, opracowanym przez b. Ministerstwo Przemysłu, przepisy art. 38 pkt. 5, 43, 44 i 45 omawianego rozporządzenia straciły faktycznie moc obowiązującą.

3. Znacznie więcej materiału w zakresie postanowień dyscyplinarnych, aniżeli rozporządzenia o umowie o pracę, mogą dostarczyć układy zbiorowe pracy, zawarte już w Polsce Ludowej, zwłaszcza w latach 1945—1947, które to układy sprawę przekroczeń i kar dyscyplinarnych oraz sposobu ich nakładania regulują już pod innym kątem widzenia.

Jeśli chodzi o nakładanie kar, wszystkie bez wyjątku układy zbiorowe pracy, zgodnie regulują tę sprawę w ten sposób, że kary nakłada dyrekcja zakładu za zgodą rady zakładowej. Postanowienie to zgodne jest z przepisem wzorcowego regulaminu pracy.

Ponadto cały szereg układów zbiorowych pracy zapewnia ukaranym pracownikom prawo odwołania się do odpowiednich ogniw organizacyjnych związków zawodowych.

Co do rodzajów przewinień i kar dyscyplinarnych, postanowienia poszczególnych układów zbiorowych pracy pochodzących z lat 1945 — 1947, przedstawiały prawdziwą mozaikę przepisów. I tak np. układ zbiorowy pracy dla przemysłu cementowego, zawarty w 1946 r., wymieniał jako przekroczenia podlegające karze: opuszczenie pracy bez usprawiedliwienia, niebdałe wykonywanie pracy, nieuzasadnioną odmowę wykonania pracy dodatkowej. Układ zbiorowy pracy dla pracowników leśnych, zatrudnionych przy eksploatacji, zawarty w roku 1946, jako przekroczenia, podlegające karze wymieniał: świadome uszkodzenie narzędzi i samowolne opuszczenie pracy. Zupełnie tak samo postanawiał układ zbiorowy pracy dla pracowników przemysłu drzewnego, jak i układ zbiorowy pracy dla pracowników zakładów przemysłowych, podległych Ministerstwu Leśnictwa, oba pochodzące z r. 1946.

Układ zbiorowy pracy dla przemysłu cukrowniczego, zawarty w roku 1947, w § 65 stwierdzał, że karze podlegają przewinienia „które przynoszą szkodę zakładowi pracy lub uniemożliwiają normalny tryb pracy”. Przykładowo wymienione były w tym paragrafie przewinienia w postaci:

a) złego lub niebdałego wykonywania pracy oraz psucia podczas pracy materiałów, narzędzi i maszyn na skutek niedbalstwa,

- b) nieprzybycia do pracy, spóźnienia się do pracy lub samowolnego opuszczenia miejsca pracy w ciągu dnia bez uzasadnionej przyczyny,
- c) przybycia do pracy lub znajdowania się przy pracy w stanie nietrzeźwym,
- d) nieprzestrzegania ostrożności przy obchodzeniu się z ogniem, światłem itp.,
- e) nieuzasadnionej odmowy pracy lub odmowy wykonania dodatkowej pracy.

Wyliczenie powyższe było niejako powtórzeniem treści art. 43 rozp. o umowie o pracę robotników, według ówczesnego jego brzmienia.

Układ zbiorowy pracy dla przemysłu poligraficznego, zawarty w 1946 r. postanawiał między innymi, że za przewinienia podlegające karze uważa się takie przewinienia, które powodują szkodę dla zakładu lub uniemożliwiają normalny tryb pracy. Zupełnie tak samo określał przewinienia, podlegające karze, układ zbiorowy pracy dla pracowników stoczniowych, zawarty w r. 1947.

W pozostałych układach zbiorowych pracy zawartych w latach 1945—1947 brak było postanowień, dotyczących sprecyzowania przewinień dyscyplinarnych. W przeważnej mierze powoływały się jedynie na obowiązujące w poszczególnych zakładach pracy regulaminy pracy, które powinny były wyszczególniać przewinienia dyscyplinarne, podlegające karze.

Jedynie tylko układ zbiorowy pracy dla pracowników rolnych, pochodzący z r. 1947 oraz układ zbiorowy pracy dla pracowników spółdzielczych, ustalały specjalny tryb nakładania kar, a mianowicie przewidywały powołanie komisji dyscyplinarnych dla orzekania w sprawach naruszeń porządku pracy (pracownicy rolni) lub do zajmowania się sprawami przekroczeń służbowych (pracownicy spółdzielczy).

Układy te jednak nie zawierały żadnych bliższych przepisów, dotyczących składu komisji dyscyplinarnych, trybu postępowania itp. Jedynie układ zbiorowy pracy dla pracowników rolnych zawierał postanowienia, że komisja dyscyplinarna nakłada kary pieniężne względnie zarządza potrącenia z wynagrodzenia i to stosownie do postanowień regulaminu pracy, wydanego w porozumieniu ze związkiem zawodowym. Układ natomiast dla pracowników spółdzielczych zawierał jeszcze postanowienie, że pracownik niezadowolony z orzeczenia komisji dyscyplinarnej może sprawę przedstawić radzie zakładowej, która z kolei, o ile nie podzieli punktu widzenia komisji dyscyplinarnej, może sprawę skierować do komisji pojednawczo-rozjemczej. Chodziło tu niewątpliwie o komisję pojednawczo-rozjemczą przy Obwodowym Inspektorze Pracy, której strony mogą przedstawiać sprawę do rozstrzygnięcia stosownie do przepi-

su art. 32 dekretu z dnia 6 lutego 1945 r. o utworzeniu rad zakładowych, w wypadku sporu pomiędzy pracodawcą a radą zakładową, po uprzednim wyczerpaniu możliwości osiągnięcia zgody w rokowaniach bezpośrednich. Według treści uchylonego niedawno układu dla pracowników rolnych, komisje dyscyplinarne powołane są jedynie do orzekania w sprawach dyscyplinarnych w stosunku do robotników, pracownicy umysłowi natomiast podlegają ogólnym przepisom dyscyplinarnym, obowiązującym wszystkich pracowników umysłowych. Przepis ten budził poważne wątpliwości. Nie wiadomo bowiem, o jakie przepisy dyscyplinarne chodzi, brak bowiem takich przepisów w rozporządzeniu o umowie o pracę pracowników umysłowych. Mogło chodzić jedynie o przepisy dyscyplinarne, zawarte w ustawie o państwowej służbie cywilnej. Ale znowu przepisy te nie mogły mieć zastosowania do pracowników „kontraktowych” pozostających w stosunku prywatno-prawnym, a jedynie tylko mogły mieć zastosowanie do pracowników „etatowych” (mianowanych), zatrudnionych w naczelnych władzach rolnictwa, a więc w Ministerstwie Rolnictwa, Wydziałach Rolnych Prezydiów Wojewódzkich Rad Narodowych itp. Do tych zaś pracowników nie mogły mieć zastosowania postanowienia układów zbiorowych pracy, gdyż pracownicy ci podlegają ustawie o państwowej służbie cywilnej. Cały więc ten passus, dotyczący postępowania dyscyplinarnego w stosunku do pracowników umysłowych, zatrudnionych w rolnictwie, należy uważać za nieporozumienie. Praktycznie biorąc, w stosunku do pracowników umysłowych, zatrudnionych w rolnictwie nie obowiązywało żadne postępowanie dyscyplinarne, a w wypadkach niespełnienia przez nich obowiązków, wynikających ze stosunku do pracy, mogli mieć do nich zastosowanie jedynie i podobnie jak i w stosunku do wszystkich innych pracowników umysłowych, zatrudnionych na podstawie umowy o pracę, odnośnie i wyżej już wspomniane przepisy rozporządzenia o umowie o pracę pracowników umysłowych lub Kodeksu Zobowiązań.

Jeżeli chodzi o kary nakładane za przewinienia przewidziane w regulaminach pracy lub układach zbiorowych pracy, to układ dla pracowników budowlanych (SPB), zawarty w roku 1946, przewidywał kary dyscyplinarne w postaci upomnienia, nagany i zwolnienia z pracy. Identycznie takie same kary dyscyplinarne przewidywał układ zbiorowy pracy dla przemysłu cementowego. Układ zbiorowy pracy dla pracowników, zatrudnionych przy eksploatacji leśnej, przewidywał następujące kary: upomnienie, nagana z zagrożeniem zwolnienia z pracy i zwolnienie z pracy. Układ dla przemysłu cukrowniczego przewidywał jako kary: upomnienie, upomnienie z podaniem do wiadomości całej załogi, nagana, nagana z zagrożeniem, że w wypadku powtórzenia przewinienia, rozwiązany zostanie z pracownikiem stosunek pracy,

przeniesienie na inny rodzaj pracy o niższym wynagrodzeniu, zwolnienie z pracy ze skutkami określonymi w orzeczeniu. O jakie tu skutki chodzi, nie ma w układzie bliższej wzmianki. Należy przypuszczać, że skutkami tymi mogą być np. skierowanie sprawy na drogę sądową w związku z pretensją o odszkodowanie lub zawiadomienie prokuratora o dokonanych przestępstwie.

Układy zbiorowe pracy gwarantują pracownikom prawo odwołania się od decyzji dyrekcji zakładu pracy, nakładającej karę a wydanej w porozumieniu z radą zakładową. Odwołanie takie rozstrzyga związek zawodowy, a w szczególności władze oddziału związku zawodowego.

Układ dla robotników zatrudnionych przy eksploatacji leśnej postanawiał nadto, że odwołanie takie rozstrzygać będzie zarząd oddziału związku zawodowego wspólnie z administracją lasów państwowych.

W niektórych znowu układach zbiorowych pracy znajdujemy postanowienie, że w wypadku niezgodnienia sprawy przez Zarząd Oddziału Związku z dyrekcją zakładu pracy, przekażą strony sprawę Obwodowemu Inspektorowi Pracy do rozstrzygnięcia.

W jednym tylko wypadku spotykamy się w układach zbiorowych pracy z postanowieniem, że nakładanie kar dyscyplinarnych na pracowników należy do kompetencji nie dyrekcji zakładu pracy, lecz do zjednoczenia jako władzy nadrzędnej nad zakładem pracy. Miało to miejsce w układzie dla pracowników stoczniowych, który postanawiał, że prawo nakładania kar należy do Zjednoczenia Stoczni Polskich, które wykonuje to prawo w porozumieniu z radą zakładową. Prawdopodobnie autorzy układu mieli na myśli tu radę zakładową tego zakładu pracy, w którym zatrudniony był dany pracownik, a nie radę zakładową Zjednoczenia.

Niektóre układy zbiorowe pracy zamiast przepisów o dyscyplinie pracy, zawierają przepisy precyzujące obowiązki pracowników. I tak np. układ dla przemysłu cukrowniczego postanawia, że pracownik obowiązany jest pełnić pracę sumiennie, celowo i wydajnie, wykonywać zarządzenia kierownictwa w granicach umowy o pracę, kwalifikacji swoich i w ramach ustalonej organizacji pracy. Podobne sprecyzowanie obowiązków pracownika spotykamy w zawartych w r. 1949 układach zbiorowych pracy dla pracowników „Bacutilu”, dla przemysłu drzewnego, konfekcyjno-odzieżowego itd.

Sprecyzowanie obowiązków pracownika w układzie zbiorowym pracy ma ten skutek, iż wszelkie niezgodne z tymi ustaleniami postępowanie pracownika może mu być nie tylko poczytane za przewinienie dyscyplinarne, podlegające karze przewidzianej w regulaminie pracy lub w układzie zbiorowym pracy, ale może mu grozić niezwłocznym rozwiązaniem umowy o pracę z winy pracownika (art. 18e) rozporzą-

dzenia o umowie o pracę robotników i art. 32d) rozporządzenia o umowie o pracę pracowników umysłowych/.

W układach zbiorowych pracy, obowiązujących od 1949 r. w podstawowych gałęziach przemysłu, jak np. w przemyśle węglowym, hutniczym, chemicznym, metalowym, włókienniczym, energetycznym, naftowym, budowlanym, przepisy dotyczące dyscypliny pracy są identyczne i ograniczają się do czterech artykułów, z których pierwszy stwierdza ogólnikowo, że pracownik obowiązany jest do ścisłego przestrzegania regulaminu pracy, a w szczególności punktualnego rozpoczynania i kończenia pracy, do nieopuszczania pracy bez uprzedniego uzgodnienia z dyrektorem zakładu pracy względnie z przełożonym upoważnionym do przyjmowania takich oświadczeń, z wyjątkiem nagłych wypadków, kiedy wystarcza tylko zawiadomienie przełożonego lub jego zastępcy o opuszczeniu pracy. Postanowienia tego artykułu straciły na aktualności wobec uregulowania sprawy punktualnego rozpoczynania, kończenia oraz opuszczania pracy przez ustawę o zabezpieczeniu socjalistycznej dyscypliny pracy i powziętą w związku z tą ustawą, uchwałą Rady Ministrów z dnia 5 maja 1950 r. Drugi z tych artykułów dotyczy regulaminu pracy, jego opracowania, ogłoszenia, zatwierdzenia i jest właściwie powtórzeniem, w znacznym skrócie, przepisów dotyczących regulaminu pracy, zawartych w rozporządzeniu o umowie o pracę robotników (art. 51—54) oraz w dekreście o utworzeniu rad zakładowych (art. 3, ust. 2). Postanowienia tego artykułu zobowiązują do wprowadzenia regulaminu pracy dyrekcje wszystkich zakładów pracy, nie czyniąc w odróżnieniu od rozporządzenia o umowie o pracę robotników (art. 48) żadnej różnicy pomiędzy zakładami zatrudniającymi więcej czy też mniej pracowników aniżeli dwudziestu. Trzeci artykuł dotyczy uprawnienia dyrekcji zakładu do wyznaczenia pracownikowi pracy dodatkowej, w wypadku gdy praca umowna nie wypełnia mu całkowicie dnia pracy. Wreszcie czwarty i ostatni artykuł, jedyny dotyczący przepisów dyscyplinarnych jest powtórzeniem stereotypowej formułki, pojawiającej się w układach zbiorowych pracy od r. 1945, że dyrekcja zakładu pracy może nakładać na pracowników kary, przewidziane regulaminem i tylko za zgodą rady zakładowej, pokrzywdzonemu zaś pracownikowi służy prawo odwołania się do związku zawodowego.

Obowiązujący od czerwca 1951 r. nowy układ zbiorowy pracy dla robotników i pracowników rolnych ogranicza postanowienia odnośnie dyscypliny pracy jedynie do stwierdzenia, że dyrekcja obowiązana jest do umieszczenia w zakładzie pracy na widocznych miejscach tekstu ustawy o zabezpieczeniu socjalistycznej dyscypliny pracy, celem zapoznania się pracowników z jej postanowieniami. Dyrektor zaś ma obowiązek nakładania kar, przewidzianych przez tę ustawę po zasięgnięciu opinii rolnej rady zakła-

dowej jako przedstawicielstwa pracowników i organu związku zawodowego.

Ponadto ten sam układ zbiorowy pracy ustala obowiązki pracowników, które polegają na ścisłym przestrzeganiu zawartych umów, pilnym i sumiennym wypełnianiu swoich obowiązków, dążeniu do wykonania ustalonych planów gospodarczych i norm pracy, stosowaniu się do zarządzeń władz przełożonych i przepisów porządkowych w obrębie zakładu pracy, ustalonych dla poszczególnych kategorii pracowników w tym samym układzie zbiorowym pracy, ścisłym przestrzeganiu zasad socjalistycznej dyscypliny pracy, ochranianiu mienia publicznego, troskliwym konserwowaniu i właściwym eksploataowaniu traktorów i maszyn, starannym obchodzeniu się z inwentarzem żywym i martwym, przestrzeganiu przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy oraz przepisów przeciwpożarowych. Nieprzestrzeganie tych obowiązków nie jest zagrożone w układzie karami dyscyplinarnymi, lecz jak z ogólnych przepisów ustawodawstwa pracy wynika, grozi pracownikowi niezwłocznym rozwiązaniem umowy o pracę z winy pracownika.

4. Dopiero ustawa o zabezpieczeniu socjalistycznej dyscypliny pracy jest pierwszym krokiem do należytego i właściwego uregulowania zagadnienia dyscypliny pracy i następstw jej nieprzestrzegania w naszym ustawodawstwie pracy. Ale sprawa punktualnego rozpoczynania i kończenia pracy oraz opuszczania dnia pracy jest tylko jednym z wycinków zagadnienia dyscypliny pracy. W Związku Radzieckim pod mianem dyscypliny pracy rozumie się całokształt obowiązków każdego pracownika, całokształt zachowania się pracownika, jego podporządkowanie się ustalonemu w zakładzie pracy porządkowi pracy. Dyscyplina pracy w Związku Radzieckim obejmuje całość obowiązków pracownika, jak i całość uprawnień pracodawcy w stosunku do pracownika. Nie można więc zwać pojęcia dyscypliny pracy do roli jednego tylko z wielu obowiązków pracownika. (Aleksandrow: Charakterystyczne cechy stosunku pracy jako stosunku prawnego).

Nie luźne przepisy, zawarte w rozporządzeniach regulujących stosunki pracy lub w układach zbiorowych pracy, lecz szereg aktów ustawodawczych i rozporządzeń reguluje wyczerpująco w Związku Radzieckim dyscyplinę pracy i dyscyplinarną odpowiedzialność pracowników wszelkich gałęzi przemysłu i pracy. W oparciu więc o wzory i doświadczenia radzieckie, które na odcinku dyscypliny pracy przeszły na przestrzeni długiego czasu próbę i wyszły z niej zwycięsko, należałoby i u nas dążyć do stworzenia jednolitego dyscyplinarnego prawa pracy.

Uporządkowanie przepisów prawnych w przedmiocie prac wzbronionych kobietom

W ustroju socjalistycznym ma miejsce stały proces zwiększania się kadr pracowniczych. W procesie tym zagadnienie włączenia wielotysięcznych kadr kobiecych do produktywnej pracy jest jedną z ważniejszych kwestii.

Kobiety stanowią poważną rezerwę siły roboczej w społeczeństwie. Doniosłość powyższego faktu podkreśla ustawa o 6-letnim Planie Rozwoju Gospodarczego i Budowy Podstaw Socjalizmu na lata 1950 — 1955 z dnia 21 lipca 1950 roku (Dz. U. R. P. Nr 37, poz. 344) w postanowieniu:

„Należy zapewnić zwiększenie udziału kobiet w ogólnej liczbie zatrudnionych w gospodarce socjalistycznej do 33,5%. W tym celu w okresie Planu należy przyjąć do pracy 1230 tysięcy kobiet”.

Stan zatrudnienia kobiet w produkcji zwiększył się zatem przy końcu Planu 6-letniego prawie dwukrotnie.

Wzrost zatrudnienia kobiet w gospodarce narodowej Związku Radzieckiego ilustrują następujące cyfry: na początku pierwszej pięcioletki, tj. w roku 1929 pracowało 3304 tysiące kobiet (robotnic — pracownic). W roku 1940 liczba ich wynosiła przeszło 11 milionów czyli 38% wszystkich zatrudnionych mężczyzn.

W polskim przemyśle tylko państwowym, pracowało w roku 1946 — 246.700 kobiet, w 1948 — 355.000, w 1950 — 420.000.

Na specjalną uwagę zasługuje stały wzrost zatrudnienia kobiet w polskim górnictwie. Samych pracowników fizycznych zatrudnionych jest w polskim przemyśle górnictwem 22.624. Od roku 1938 do roku 1949 stan zatrudnionych kobiet wzrósł o 203,7%.

To masowe przyjmowanie przez kobiety pracy w produkcji jest następstwem zapewnienia otrzymania przez nie na równi z mężczyznami zajęcia opłaconego odpowiednio do ilości i jakości pracy.

W Polsce Ludowej zerwano z zasadami stwarzającymi tylko pozory równouprawnienia kobiety z mężczyzną. Nie mają więcej miejsca poglądy i teorie uświęcone tradycją bądź filozofią burżuazyjną o rzekomej niższości kobiet i ich nieprzydatności do odpowiedzialnej pracy. Przestały obowiązywać ustawy powstałe w odmiennym ustroju, które służyły odmiennym celom — kapitalistycznym.

Mechanizacja pracy i produkcji, faktyczna ochrona pracy i opieka nad kobietą pracującą, uczyniła pracę lepszą i bardziej bezpieczną. Gdy do tego doda się stale rozwijające się urządzenia opieki nad dziećmi, jak to: żłobki, przedszkola, świetlice dziecięce, poradnie zdrowia, ogródki jordanowskie, wczasy dla dzieci i młodzieży, prewatoria, kolonie lecznicze oraz rozszerzająca się sieć zakładów zbiorowego żywienia, pralni i innych urządzeń ułatwiających prowadzenie gospodarstwa domowego, to sprawa wyjścia kobiet poza ciasne ramy gospodarstwa domowego na szeroki teren produktywnej pracy staje się faktem dokonanym.

Powojenne układy zbiorowe pracy realizują zasadę równej płacy dla mężczyzn i kobiet, zacierając różnicę w dawnym podziale prac „męskich” i „kobiecych”. Przelamane zostały, tradycyjne uprzedzenia w stosunku do zatrudnienia kobiet w zawodach „wyłącznie męskich”, jak budownictwo, komunikacja, żegluga, hutnictwo i górnictwo. Przelamane zostały opory i społeczeństwa i samych kobiet.

Obecnie już nikogo nie dziwi zatrudnienie kobiet w pracach kwalifikowanych i wysokokwalifikowanych, jak np. dyżurnych ruchu w kolejnictwie, maszynistów kolejowych, motorniczych wozów elektrycznych. W hutnictwie kobiety pełnią funkcje dawniej wykonywane tylko przez mężczyzn, jak np. spawaczy, formie-

rzy, odlewników, modelarzy, a nawet przy wielkich piecach. Kobiety obsługują dźwigi portowe, zatrudnione są w charakterze magazynierów, szyprów łodzi pilotowych i motorówek, marynarzy etc.

Okazało się, że kobieta daje sobie znakomicie radę przy tokarce, że może być dobrym spawaczem lub ślusarzem, że może kierować ciężką, kilkudziesięciotonową suwnicą, że może być dobrym sztygarem górniczym, kierującym dużym zespołem ludzi. Skutecznie też rywalizuje w wysiłku pracy z mężczyzną, obojętnie czy to w płucze, sortowniach, na placu kopalnianym i drzewnym czy gdziekolwiek indziej.

Praktyka nie czekała na ustawowe unormowanie całości zagadnień z zakresu prawa pracy w przedmiocie pracy kobiet, zgodnie z założeniami i wymogami gospodarczymi. Stałe zwiększanie się ilości kobiet w kadrach pracowniczych wymagało wprowadzenia ładu i jasności w przepisach prawnych, a faktyczne wyłomy w prawie pracy na odcinku zatrudnienia kobiet w przemyśle musiały zostać zastąpione nową treścią, odpowiadającą nowej strukturze gospodarczej.

Ustawa z 1924 roku w przedmiocie pracy młodocianych i kobiet (Dz. U. R. P. z 1924 r. Nr 65, poz. 636), nowelizowana następnie w 1925 r. (Dz. U. R. P. Nr 86, poz. 591), w 1926 r. (Dz. U. R. P. Nr 93, poz. 538), w 1931 r. (Dz. U. R. P. Nr 101, poz. 773), w 1945 r. (Dz. U. R. P. Nr 43, poz. 236) i w 1948 r. (Dz. U. R. P. Nr 27, poz. 182), została w swych najistotniejszych punktach zmieniona ustawą z dnia 26 lutego 1951 roku o zmianie ustawy w przedmiocie pracy młodocianych i kobiet (Dz. U. R. P. Nr 12, poz. 94).

Nowe brzmienie otrzymały: art. 4 i 7 ust. z 1924 r. a uchylone zostały art. 12, 13 i 14. Zgodnie z obecnym brzmieniem ustawy nie wolno zatrudniać młodocianych i kobiet przy pracach szczególnie uciążliwych lub szkodliwych dla zdrowia. Wykazy prac wzbronionych młodocianym i kobietom, jak również warunki zatrudnienia kobiet w ciąży ustalają rozporządzenia Rady Ministrów, wydane po porozumieniu z Centralną Radą Związków Zawodowych (art. 4 ustawy). Nie wolno zatrudniać w porze nocnej oraz w godzinach nadliczbowych kobiet ciężarnych, poczynając od czwartego miesiąca ciąży, jak również kobiet, które mają dzieci w wieku do 1 roku. Kobiet tych nie wolno także delegować bez ich zgody poza stałe miejsce pracy. Porę nocną określają przepisy o czasie pracy (art. 7 ustawy).

Na podstawie art. 4 ustawy z 26 lutego 1951 r. Rada Ministrów po porozumieniu z Centralną Radą Związków Zawodowych wydała rozporządzenie z dnia 28 lutego 1951 r. o pracach wzbronionych kobietom (Dz. U. R. P. Nr 12, poz. 96).

Wykaz robót wzbronionych kobietom objęty załącznikiem Nr 2 do rozporządzenia Ministra Opieki Społecznej z dnia 3 października 1935 r. (Dz. U. R. P. Nr 78, poz. 484), jako nie odpowiadający obecnej sytuacji w produkcji, zastąpiony został nowym wykazem prac wzbronionych kobietom. Wykaz ten stanowiący załącznik do powołanego wyżej rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 lutego 1951 r., spełnia postulaty wysunięte przez kobiety, odpowiada postępowi wiedzy technicznej i demokratycznemu duchowi czasu.

Rozporządzenie nie stosuje zwykłej metody enumeracyjnej, pozytywnej, tylko metodę enumeracyjną negatywną, tzn. wymienia wyraźnie te zatrudnienia, zajęcia i czynności, które są wzbronione kobietom. Nowe przepisy prawne zniosły rygorystyczny zakaz jakiegokolwiek zatrudnienia kobiet pod ziemią. Jedyne kobietom w ciąży i kobietom karmiącym pracą pod ziemią we wszystkich kopalniach jest wzbroniona.

W kopalniach węgla pod ziemią zabronione są kobietom:

- a) wszelkie prace w przodku, jak: urabianie, ładowanie, obudowa, rabunek, przenoszenie urządzeń transportowych, prace przy montowaniu rur wodnych, powietrznych i podsadzkowych oraz kabli; prace przy głębieniu i przy budowie szybów, prace ciesielskie przy kładzeniu rozjazdów;
- b) wszelkie prace w oddziałach i na stanowiskach, odbywające się w ciężkich warunkach naturalnych (oddziały gazowe, chodniki poniżej 1,5 m wyjątkowo mokre, o temperaturze powyżej 28° C i upady powyżej 15°).

Zakaz pracy w oddziałach gazowych nie dotyczy kopalni metanowych I i II kategorii.

Niedozwolona jest natomiast praca kobiet w kopalniach rud, kruszców i glinek ogniotrwałych.

Poza wymienionymi tu przykładowo pracami w górnictwie, rozporządzenie Rady Ministrów z 28.II.1951 r. w XVI działach szczegółowo wymienia prace zabronione kobietom. Ogólnie charakteryzując ten wykaz prac zabronionych można stwierdzić, że są to prace w wysokiej temperaturze (obsługa pieców o wysokich temperaturach), prace wymagające wysiłku fizycznego (podnoszenie i przenoszenie ciężarów), prace przy których używane są szkodliwe dla zdrowia metale i związki chemiczne oraz prace dające wstrząsy szkodliwe dla zdrowia (młotki pneumatyczne itp.).

Dezaktualizacja dawnych przepisów i wykazów prac wzbronionych kobietom jest zupełnie zrozumiała.

W górnictwie, podobnie jak w innych zawodach i przemysłach zaprowadzono nowoczesne i zmechanizowane metody pracy i produkcji. Praca stała się łatwiejsza i bardziej bezpieczna.

Nowe ustawodawstwo chroni kobiety przed pracami, które w obecnym stanie techniki są jeszcze szkodliwe dla zdrowia, otwiera kobietom szeroko wrota do tych zatrudnień i czynności, które do niedawna jeszcze były dla nich wzbronione. Ustawa z 26.II.1951 roku oraz rozp. wykonawcze z 28.II.1951 r. w przedmiocie pracy młodocianych i kobiet i prac wzbronionych kobietom, przełamała bariery dzielące zawody na „męskie i kobiece”, wpłynęła na zmianę poglądów społecznych, zrywając z uprzedzeniami i przesadami, jak np. „niecodziennej” pracy w kopalniach węgla pod ziemią. Trwałe zabezpieczenia praw wywalczonych przez kobiety zostało ujęte przez ustawodawcę w formy ustawowe.

W ślad szybko postępującego masowego wciągania się kobiet do produkcji oraz specjalizacji kobiet w zawodach kwalifikowanych i wysokokwalifikowanych Rada Ministrów będzie mogła rozszerzać wachlarz zawodów, w których kobiety będą mogły pracować, gdy warunki techniczne usuną istniejące jeszcze braki w wymogach zdrowotnych. Uregulowanie i uporządkowanie istniejącego stanu prawnego w przedmiocie pracy kobiet w przemyśle zarówno pod względem treści jak i formy, zostało jasno i przejrzysto opracowane, nie nasuwając dla praktyki żadnych trudności.

Przegląd ustawodawstwa gospodarczego

za czas od 15 czerwca do 15 lipca 1951 r. (Dz. U. R. P. Nr 31 — 36), z uwzględnieniem uchwał, zarządzeń, instrukcji i okólników ogłoszonych w Monitorze Polskim, Biuletynie PKPG i Dziennikach Urzędowych.

USTRÓJ WŁADZ PAŃSTWOWYCH

W Dzienniku Ustaw R. P. Nr 32, poz. 247 ogłoszono ustawę z dnia 25 maja 1951 r. o urzędzie Ministra Przemysłu Drobno i Rzemiosła.

Ustawa powołuje urząd Ministra Przemysłu Drobno i Rzemiosła, do którego zakresu działania należą sprawy państwowego przemysłu drobnego, rzemiosła, prywatnego przemysłu oraz sprawy gospodarcze spółdzielczości pracy, a w szczególności: sprawy bezpośredniego zarządu państwowym przemysłem drobnym, podległym Ministrowi Przemysłu Drobno i Rzemiosła, sprawy zwierzchniego zarządu państwowym przemysłem, podlegającym terenowym organom jednolitej władzy państwowej, planowanie, koordynowanie i nadzór nad działalnością gospodarczą spółdzielczości pracy, nadzorowanie i popieranie rzemiosła oraz nadzór nad prywatnym przemysłem, sprawy administracji przemysłowej w dziedzinie drobnej wytwórczości.

Rada Ministrów określi szczegółowo w drodze rozporządzenia zakres działania Ministra Przemysłu Drobno i Rzemiosła oraz przedsiębiorstwa i instytucje, które podlegają temu Ministrowi. Znosi się Centralny Urząd Drobnej Wytwórczości i traci moc ustawa z dn. 7 marca 1950 r. o Centralnym Urzędzie Drobnej Wytwórczości (Dz. U. R. P. Nr 10, poz. 104) z wyjątkiem przepisów art. 9, które pozostają w mocy z tą zmianą, że przewidziany w nich zakres działania Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego przekazuje się Ministrowi Przemysłu Drobno i Rzemiosła.

PLANOWANIE

W Nr A-58 Monitora Polskiego pod poz. 761 zamieszczono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 1 czerwca 1951 r. w sprawie wzoru umów szczegółowych i bezpośrednich na dostawę towarów złączaną z obrotem handlowym z zagranicą. Do zarządzenia dołączone są wzory umowy szczegółowej na dostawę towarów przeznaczonych na eksport i umowy szczegółowej na dostawę towarów pochodzących z importu. Przy zawie-

ranii umów bezpośrednich stosuje się wzory umów szczegółowych z podanymi w zarządzeniu zmianami.

W Nr 16 Biuletynu PKPG pod poz. 154 ogłoszono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 18 maja 1951 r. w sprawie obowiązku opracowania na 1952 rok przez jednostki gospodarki społecznej progresywnych norm zużycia materiałów. Zarządzenie określa sposób dokonania obliczeń dla opracowania norm, zasady opracowania norm i planów zużycia materiałów oraz zakres ogólnego programu prac nad normami zużycia materiałów w 1952 r.

W tymże numerze pod poz. 155 zamieszczono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 18 maja 1951 r. w sprawie zasad sporządzania planów remontów na 1952 r. W myśl zarządzenia, jednostki gospodarki społecznej z wyjątkiem spółdzielni produkcyjnych, powinny sporządzić plany remontów na 1952 r. wg instrukcji PKPG Nr 30 i przesłać do właściwych centralnych zarządów w terminach przez nie ustalonych.

PRZEMYSŁ

W Nr A-55 Monitora Polskiego pod poz. 724 opublikowano zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 6 czerwca 1951 r. zmieniające spis biur projektowych, stanowiący załącznik do uchwały Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów w sprawie uzgadniania i zatwierdzania projektów urządzeń zakładów przemysłowych przedsiębiorstw państwowych przez władze przemysłowe (vide PUG Nr 12/18 str. 247). Do zarządzenia dołączony jest wykaz biur projektowych, które uprawnione są w myśl powyższej uchwały do sporządzania projektów urządzeń zakładów przemysłowych.

W Nr 15 Biuletynu PKPG pod poz. 149 ogłoszono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 15 maja 1951 r. w sprawie powołania Pełnomocnika Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego do spraw gospodarki wodą pitną przemysłową na obszarze okręgu przemysłowego województwa katowickiego

i części województwa krakowskiego. Zarządzenie określa zakres działania Pełnomocnika.

Patrz: „Obrót towarowy” — gospodarka złomem.

ROLNICTWO

W Dzienniku Ustaw R. P. Nr 36, poz. 278 ogłoszono rozporządzenie Ministra Rolnictwa z dnia 16 czerwca 1951 r. w sprawie zwalczania stonki ziemniaczanej.

Rozporządzenie ustanawia obowiązek zwalczania stonki ziemniaczanej, wskazując na czyn ono polega i kto obowiązany jest do udziału w zwalczaniu stonki. Wydawanie zarządzeń, określających organizację, nadzór, sposoby, środki i zasięg zwalczania stonki ziemniaczanej należy do prezydium rad narodowych.

Traci moc rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 17 września 1946 r. o zwalczaniu stonki ziemniaczanej (Dz. U. R. P. Nr 54, poz. 308).

W Nr 5 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych pod poz. 36 opublikowano zarządzenie Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 26 lutego 1951 r. w sprawie **zagospodarowania obiektów rolnych przekazanych gminnym i powiatowym radom narodowym**. W myśl zarządzenia gospodarstwa przekazane przez poszczególne resorty i instytucje zgodnie z uchwałą Prezydium Rządu z dnia 6 grudnia 1950 r. (vide PUG Nr 2/32 str. 63) powinny być przekazywane gminnym radom narodowym. Zarządzenie określa sposób wytypowania tych gospodarstw oraz zasady i tryb ich przekazywania jak również sposób zagospodarowania. Do zarządzenia dołączona jest odpowiednia instrukcja.

W Nr 8 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych pod poz. 53 opublikowano okólnik z dnia 30 kwietnia 1951 r. w sprawie **organizacji i wykonania akcji zwalczania stonki ziemniaczanej w 1951 r.** Dołączona do okólnika instrukcja zawiera szczegółowe przepisy dotyczące wykonania tej akcji oraz określa wzory sprawozdań i raportów.

BUDOWNICTWO

W Nr A-49 Monitora Polskiego pod poz. 647 opublikowano zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 28 maja 1951 r. **zmieniające zarządzenie w sprawie stosowania wzoru umowy ramowej dotyczącej sporządzania dokumentacji technicznej dla inwestycji** (vide PUK Nr 6/36 str. 216). Zarządzenie ustala termin dostosowania zawartych umów do umowy ramowej na dzień 15 czerwca 1951 r.

W Nr 3 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Budownictwa Miast i Osiedli pod poz. 27 opublikowano zarządzenie Ministra Budownictwa Miast i Osiedli z dnia 6 kwietnia 1951 r. w sprawie **ustalania wartości obiektów inwestycyjnych zrealizowanych przez Zakład Osiedli Robotniczych**. Zarządzenie wprowadza załączoną do niego instrukcję, która określa, co należy zaliczać do obiektów inwestycyjnych oraz określa sposób obliczania ich wartości.

W tymże numerze pod poz. 29 ogłoszono zarządzenie Ministra Budownictwa Miast i Osiedli z dnia 20 kwietnia 1951 r. w sprawie **skiców koncepcji konstrukcyjnej w zakresie działania Państwowych Biur Projektowych**, podległych Ministrowi Budownictwa Miast i Osiedli. Zarządzenie określa, z czego powinien się składać szkic koncepcji konstrukcyjnej oraz w jakich przypadkach powinien być sporządzany.

Patrz: „Planowanie” — zasady sporządzania planu remontów.

„Praca” — kwatery dla załóg budowlanych.

KOMUNIKACJA I ŁĄCZNOŚĆ

W Nr A-55 Monitora Polskiego pod poz. 732 opublikowano zarządzenie Ministra Żeglugi z dnia 26 kwietnia 1951 r. w sprawie **uznania zaświadczeń instytucji klasyfikacyjnych**. W myśl zarządzenia zaświadczenia instytucji klasyfikacyjnych: Polski Rejestr Statków i Morskiej Registr SSSR będą uznawane przez władze inspekcyjne administracji morskiej.

W Nr A-59 Monitora Polskiego pod poz. 786 ogłoszono instrukcję Ministra Transportu Drogowego i Lotniczego z dnia 26 maja 1951 r. w sprawie **ustalenia właściwości władz w zakresie rejestracji pojazdów mechanicznych**. Instrukcja określa kompetencje prezydentów wojewódzkich i miejskich rad narodowych w zakresie rejestracji pojazdów mechanicznych.

OBRÓT TOWAROWY

W Dzienniku Ustaw R. P. Nr 32, poz. 252 opublikowano rozporządzenie Ministrów Handlu Wewnętrznego oraz Zdrowia z dnia 2 maja 1951 r. w sprawie **wypieku i obrotu pieczywem**.

Rozporządzenie przewiduje, że wypiek pieczywa dozwolony jest tylko z mąki dopuszczonej do obrotu oraz tylko takich rodzajów i gatunków, które ustali Minister Handlu Wewnętrznego w porozumieniu z Ministrem Zdrowia, określa wagę poszczególnych jednostek, w jakich pieczywo może być wypiekane, reguluje sprawy przygotowywania ciasta żytniego, wypieku pieczywa z mąki dostarczonej przez zamawiającego, przewozu pieczywa, miejsca i sposobu sprzedaży oraz prowadzenia w piekarniach prywatnych ksiąg wypieku. W związku z tym tracą moc między innymi: rozporządzenie Ministra Handlu Wewnętrznego z dnia 26 października 1949 r. w sprawie zakazu wypieku pieczywa z mąki pszennej 50% przemiału (Dz. U. R. P. Nr 56, poz. 445) oraz rozporządzenie Ministra Handlu Wewnętrznego z dnia 4 stycznia 1950 r. w sprawie normalizacji wypieku pieczywa (Dz. U. R. P. Nr 2, poz. 14) (vide PUG Nr 3/21 str. 56).

Dziennik Ustawy R. P. Nr 35, poz. 271 zawiera rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 czerwca 1951 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie **obrotu i gospodarowania złomem wyrobów ogniotrwałych**.

W rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 3 marca 1950 r. w sprawie obrotu i gospodarowania złomem wyrobów ogniotrwałych (Dz. U. R. P. Nr 10, poz. 110) wprowadza się przepis, że osoba uprawniona do nabywania złomu może w uzasadnionych gospodarczo przypadkach zwalniać posiadaczy złomu od obowiązku oczyszczania go oraz przesyłania pod adresem przez nią wskazanym.

W Nr A-51 Monitora Polskiego pod poz. 686 zamieszczono zarządzenie Ministra Handlu Wewnętrznego z dnia 21 kwietnia 1951 r. w sprawie **ustalenia warunków prowadzenia stołówek akademickich**. W myśl zarządzenia wydanego w wykonaniu uchwały Prezydium Rządu z dn. 8 listopada 1950 r. w sprawie usprawnienia gospodarki społecznej w dziedzinie żywienia zbiorowego (vide PUG Nr 1/31, str. 24) stołówki akademickie powinny być prowadzone przez powszechne spółdzielnie spożywców. Zarządzenie określa zasady prowadzenia tych stołówek oraz maksymalne ceny za posiłki.

W Nr A-53 Monitora Polskiego pod poz. 690 zamieszczono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 8 czerwca 1951 r. w sprawie **trybu zaopatrzenia w węgiel kamienny, brykiety z węgla kamiennego i brunatnego oraz koks odbiorców z kontyngentu „opał gmachów” („funduszu administracyjnego”)**. Zarządzenie określa tryb składania zapotrzebowań na opał przez poszczególne kategorie odbiorców upoważnionych do zaopatrzenia z opałowego „funduszu administracyjnego” oraz terminy realizacji tych zapotrzebowań.

W Nr A-55 Monitora Polskiego ogłoszono trzy zarządzenia Ministra Handlu Wewnętrznego:

pod poz. 728 — z dnia 2 maja 1951 r. w sprawie **zwrotu opakowań używanych dla przetworów zbożowych**,

pod poz. 730 — z dnia 21 maja 1951 r. w sprawie **zwrotu opakowań stosowanych w branży materiałów budowlanych pochodzenia mineralnego i**

pod poz. 731 — z dnia 21 maja 1951 r. w sprawie **zwrotu opakowań stosowanych w branży metalowej i elektrotechnicznej**.

Zarządzenia te wydane w oparciu o uchwałę Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 12 maja 1950 r. w sprawie zwrotu opakowań (vide PUG Nr 7/25 str. 178) i zarządzenie Przewodniczącego Pań-

stwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 12 lipca 1950 r. w sprawie ustalenia opakowań podlegających zabezpieczeniu i zwrotowi oraz określenia wytycznych organizacji zwrotu opakowań (vide PUG Nr 9 (27) str. 239) zawierają szczegółowe przepisy dotyczące zwrotu opakowań zwrotnych i wysyłkowych stosowanych w tych branżach, a w szczególności przepisy dotyczące odbioru, przesyłania i remontu opakowań oraz sankcyj w przypadku niezwrócenia opakowania.

W tymże numerze pod poz. 729 opublikowano zarządzenie Ministra Handlu Wewnętrznego z dnia 12 maja 1951 r. w sprawie **detalicznego sprzedaży tłuszczów oraz przetworów i konserw mięsnych**. Zarządzenie zezwala detalicznemu sklepom spożywczym na sprzedaż jadalnych tłuszczów zwierzęcych oraz konserw mięsnych i podrobowych.

CENY

Dziennik Ustaw R. P. Nr 32, poz. 251 zamieszcza rozporządzenie Ministra Przemysłu Rolnego i Spożywczego z dnia 11 czerwca 1951 r. o **normach szacunku i cenach wykupu krajowego surowca tytoniowego ze zbioru 1951 r.**

Rozporządzenie to określa zasady klasyfikowania i ustalania cen liści tytoniowych, odstępowanych przez plantatorów przedsiębiorstwu „Polski Monopol Tytoniowy”. Do rozporządzenia załączono taryfę cen poszczególnych gatunków liści tytoniowych.

W Nr A-56 Monitora Polskiego pod poz. 743 opublikowano zarządzenie Ministra Finansów z dnia 30 maja 1951 r. w sprawie **rozliczeń wyrównawczych cen i różnic wyrównawczych kosztów transportu w systemie cen planowo-rozliczeniowych**. Zarządzenie przewiduje wprowadzenie w poszczególnych gałęziach przemysłu systemu wyrównawczego cen względnie systemu wyrównawczego kosztów transportu zgodnie z uchwałą Rady Ministrów z dnia 17 kwietnia 1950 r. w sprawie zasad organizacji finansowej i systemu finansowego przedsiębiorstw objętych budżetem centralnym (vide PUG Nr 6 (24) str. 151) i określa tryb dokonywania rozliczeń.

W Nr 15 Biuletynu PKPG pod poz. 148 ogłoszono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 11 maja 1951 r. w sprawie **trybu ustalania cen na dostawy, roboty i usługi nietypowe nie objęte obowiązującymi cennikami, wykonywane przez przedsiębiorstwa państwowe oraz pozostające pod zarządem państwowym**. Podstawą ustalania ceny na dostawy, roboty i usługi nietypowe jest kalkulacja wstępna sporządzana przez przedsiębiorstwo wykonujące zamówienie. Ceny ustala ministerstwo, któremu podlega dostawca lub wykonawca w porozumieniu z ministerstwem, któremu podlega zamawiający. W razie nieosiągnięcia porozumienia, decyduje Państwowa Komisja Planowania Gospodarczego.

DOSTAWY, ROBOTY I USŁUGI

W Nr A-56 Monitora Polskiego pod poz. 746 opublikowano zarządzenie Ministra Kultury i Sztuki z dnia 21 maja 1951 r. w sprawie **zakupu antyków, dzieł sztuki i artystycznych przedmiotów użytkowych przez przedsiębiorstwo państwowe „Desa” Dzieła Sztuki i Antyki**. Zarządzenie upoważnia przedsiębiorstwo państwowe „Desa” do zakupu antyków, dzieł sztuki i artystycznych przedmiotów użytkowych po cenach ustalanych w trybie określonym zarządzeniem Ministrów Handlu Wewnętrznego oraz Kultury i Sztuki z dnia 7 sierpnia 1950 r. w sprawie ustalania cen przy zakupie dzieł sztuki oraz artystycznych przedmiotów użytkowych (vide PUG Nr 12 (30) str. 342) bez potrzeby stosowania innych przepisów o dostawach, robotach i usługach.

W tymże numerze pod poz. 747 ogłoszono zarządzenie Ministra Kultury i Sztuki z dnia 31 maja 1951 r. w sprawie **spółdzielni wydawniczych, którym mogą być udzielane zamówienia na równi z przedsiębiorstwami państwowymi**. Zarządzenie zrównuje wy-

mienione w nim spółdzielnie pod względem udzielania im zamówień z przedsiębiorstwami państwowymi.

W Nr A-59 Monitora Polskiego pod poz. 781 opublikowano zarządzenie Ministra Handlu Wewnętrznego z dn. 8 czerwca 1951 r. w sprawie **upoważnienia podległych jednostek handlu detalicznego do dokonywania zakupów niektórych artykułów u osób nie wymienionych w § 8 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 lutego 1949 r.** Zarządzenie upoważnia jednostki handlu detalicznego gospodarki uspołecznionej do dokonywania zakupów różnych artykułów żywnościowych oraz kwiatów w trybie określonym zarządzeniem bez potrzeby stosowania innych przepisów o dostawach, robotach i usługach.

W Nr 15 Biuletynu PKPG pod poz. 150 zamieszcza pismo okólne Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 10 maja 1951 r. w sprawie **zawierania umów o dostawę towarów na podstawie ogólnych warunków dostaw**. Pismo wyjaśnia, że przy zawieraniu umów o dostawę towarów (planowych lub innych) na podstawie ogólnych warunków dostaw zbędne jest dołączanie tych ogólnych warunków do umowy, a wystarczy jedynie powołanie się na nie w umowie.

W Nr 16 Biuletynu PKPG pod poz. 153 ogłoszono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 8 maja 1951 r. w sprawie **zmiany ogólnych warunków dostawy artykułów elektrotechnicznych**. Zmiana dotyczy zwrotu opakowań.

Patrz: „Planowanie” — wzory umów planowych w obrocie z zagranicą.

„Place” — wysokość wynagrodzeń autorskich i zasady zawierania umów o wydanie książek.

„Ceny” — tryb ustalania cen na dostawy, roboty i usługi nietypowe.

FINANSE

W Dzienniku Ustaw R. P. Nr 31, poz. 240 opublikowano ustawę z dnia 23 maja 1951 r. w sprawie **zmiany dekretu o zasadach i trybie likwidacji niektórych przedsiębiorstw bankowych**.

Ustawa ta wprowadza szereg zmian i uzupełnień do dekretu z dnia 25 października 1948 r. o zasadach i trybie likwidacji niektórych przedsiębiorstw bankowych (Dz. U. R. P. Nr 52, poz. 410).

Dotyczy one w szczególności mocy prawnej dokumentów wystawianych przez likwidatora, planu kolejności zaspokojenia wierzycieli, zbywania nieruchomości, stanowiących własność likwidowanego przedsiębiorstwa bankowego, możliwości przekazania przez Ministra Finansów na rzecz wskazanej przez niego instytucji bankowej aktywów, których przewlekła realizacja mogłaby wpłynąć na przedłużenie likwidacji, trybu postępowania z nieruchomościami, stanowiącymi nadwyżkę aktywów likwidowanego przedsiębiorstwa bankowego, sposobu przechowywania akt i dokumentów zlikwidowanych przedsiębiorstw bankowych oraz realizacji aktywów nie wykazanych w inwentarzu i bilansie i nie należących do rzędu aktywów, do których realizacji w czasie trwania likwidacji istnieją przeszkody.

W Dzienniku Ustaw R. P. Nr 31, poz. 241 zamieszczono ustawę z dnia 25 maja 1951 r. w sprawie **zmiany dekretu o zasadach i trybie likwidacji niektórych instytucji kredytu długoterminowego**.

Nowela ta poddaje przepisom dekretu z dnia 25 października 1948 r. o zasadach i trybie likwidacji niektórych instytucji kredytu długoterminowego (Dz. U. R. P. Nr 52, poz. 411) również Towarzystwo Kredytowe miasta Suwałk w Suwałkach, a ponadto zawiera szereg zmian i uzupełnień do powyższego dekretu na ogół analogicznych do zmian wprowadzonych omówioną powyżej ustawą z dnia 25 maja 1951 r. w sprawie zmiany dekretu o zasadach i trybie likwidacji niektórych przedsiębiorstw bankowych.

W Dzienniku Ustaw R. P. Nr 33, poz. 257 ogłasza się dekret z dnia 18 czerwca 1951 r. o **rozpisaniu Narodowej Pożyczki Rozwoju Sił Polski**.

Mocą tego dekretu rozpisana została premiowa pożyczka państwowa w obligacjach na okaziciela pod nazwą „Narodowa Pożyczka Rozwoju Sił Polski” na

sumę 1.200.000.000 zł. Pożyczka spłacana będzie w ciągu lat 20. Obligacje pożyczki oraz premie wolne są od wszelkich podatków i opłat.

W Dzienniku Ustaw R. P. Nr 36, poz. 279 zamieszczono obwieszczenie Ministra Finansów z dnia 4 czerwca 1951 r. o ogłoszeniu jednolitego tekstu dekretu z dnia 25 października 1948 r. o reformie bankowej.

Tekst jednolity powyższego dekretu podano w załączniku do obwieszczenia.

W Nr A-50 Monitora Polskiego pod poz. 668 ogłoszono zarządzenie Ministra Finansów z dnia 30 kwietnia 1951 r. w sprawie zasad i trybu finansowania kapitałnych remontów obcych obiektów użytkowanych przez jednostki spółdzielcze. Zarządzenie określa zasady i tryb finansowania kapitałnych remontów w obiektach użytkowanych przez jednostki spółdzielcze na podstawie umów zawartych z osobami fizycznymi lub prawnymi nie będącymi wspólnikami jednostek gospodarczych oraz zasady i tryb postępowania kapitałnych remontów w obiektach użytkowanych przez jednostki spółdzielcze na podstawie przydziałów jednostek administracji państwowej lub zawartych z nimi umów.

W tymże numerze pod poz. 669 zamieszczono zarządzenie Ministra Finansów z dnia 21 maja 1951 r. w sprawie rozliczeń różnic wyrównawczych (budżetowych) w państwowych przedsiębiorstwach skupu. W myśl zarządzenia wydanego w związku z uchwałą Rady Ministrów z dnia 17 kwietnia 1950 r. w sprawie zasad organizacji finansowej i systemu finansowego przedsiębiorstw państwowych, objętych budżetem centralnym (vide PUG Nr 6 (24) str. 151) różnice wyrównawcze ze skupu mają być odprowadzane na specjalnie otworzony dla każdego przedsiębiorstwa objętego budżetem centralnym w Narodowym Banku Polskim rachunek rozliczeń różnic wyrównawczych (budżetowy) ze skupu. Zarządzenie określa tryb i terminy dokonywania rozliczeń.

W tymże numerze pod poz. 673 opublikowano instrukcję Ministra Finansów z dnia 8 maja 1951 r. w sprawie wypłat i księgowego ujęcia w 1951 r. odszkodowań z tytułu ubezpieczeń losowych dokonywanych przez Powszechny Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych na rzecz państwowych i spółdzielczych jednostek gospodarczych. W myśl instrukcji sumy wypłacane przez Powszechny Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych jednostkom gospodarki społecznej księgowane są przez bank finansujący eksploatację danej jednostki na „Rachunku funduszy i rezerw” tej jednostki. Zarządzenie określa przypadki przelewów z tego rachunku. Jednocześnie traci moc obowiązującą poprzednio wydana w tym zakresie instrukcja Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 7 marca 1950 r. w sprawie przekazywania odszkodowań wypłacanych przez Powszechny Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych z tytułu ubezpieczeń losowych i ich księgowego ujęcia (vide PUG Nr 5 (23) str. 121).

W Nr A-52 Monitora Polskiego pod poz. 687 przynosi uchwałę Rady Ministrów z dnia 18 czerwca 1951 r. w sprawie warunków rozpisania Narodowej Pożyczki Rozwoju Sił Polski (patrz wyżej). Uchwała określa, na jaki okres i w jakich obligacjach pożyczka zostaje wypuszczona oraz w jakich terminach i w jakiej wysokości wylosowywane będą premie.

W Nr A-57 Monitora Polskiego pod poz. 757 ogłoszono zarządzenie Ministra Finansów z dnia 25 czerwca 1951 r. w sprawie skupu pieniędzy zagranicznych przez urzędy celne. Zarządzenie zleca urzędowi celnemu skupywanie od osób przekraczających granicę pieniędzy zagranicznych na warunkach określonych w zarządzeniu.

W Nr A-58 Monitora Polskiego pod poz. 759 zamieszczono uchwałę Rady Ministrów z dnia 2 czerwca 1951 r. zmieniającą uchwałę z dnia 3 lutego 1951 r. w sprawie zasad i trybu wykonywania budżetu Państwa na rok 1951 (vide PUG Nr 5 (35), str. 172). Zmiana dotyczy wydatków na finansowanie różnic wyrównawczych, środków obrotowych i strat przedsiębiorstw prowadzonych na zasadach rozrachunku gospodarczego.

W Nr A-59 Monitora Polskiego pod poz. 773 opublikowano uchwałę Rady Ministrów z dnia 28 kwietnia 1951 r. w sprawie rejestracji oraz kontroli przestrzegania dyscypliny finansowej w zakresie etatów, stawek, funduszu płac i wydatków administracyjno-gospodarczych. Uchwała określa jednostki, których dotyczy oraz zasady i tryb rejestracji oraz kontroli etatów, stawek, funduszu płac i prelimitowanych wydatków administracyjno-gospodarczych.

PODATKI I DANINY PUBLICZNE

W Dzienniku Ustaw R. P. Nr 35 poz. 273 ogłoszono rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 6 czerwca 1951 r. w sprawie wykonania dekretu z dnia 26 października 1950 r. o podatku obrotowym.

Rozporządzenie to zawiera szczegółowe przepisy wykonawcze do poszczególnych artykułów dekretu z dnia 26 października 1950 r. o podatku obrotowym (Dz. U. R. P. Nr 49, poz. 449).

W Nr A-49 Monitora Polskiego pod poz. 648 ogłoszono zarządzenie Ministra Finansów z dnia 6 czerwca 1951 r. w sprawie całkowitego lub częściowego zwolnienia niektórych kategorii wynagrodzeń od podatku od wynagrodzeń. Zarządzenie określa, jakie świadczenia pieniężne wypłacane pracownikom oraz jakie świadczenia w naturze podlegają zwolnieniu od podatku od wynagrodzeń w całości, a jakie częściowo. Jednocześnie traci moc obowiązującą poprzednie zarządzenia w tym zakresie (vide PUG Nr 7-8 (13-14), str. 163, Nr 2 (20) str. 34, Nr 4 (22) str. 87, Nr 12 (30) str. 345, Nr 4 (34) str. 133 i Nr 7 (37) str. 259). Do zarządzenia dołączone są przykłady stosowania zwolnień.

W tymże numerze pod poz. 649 zamieszczono zarządzenie Ministra Finansów z dnia 6 czerwca 1951 r. w sprawie określenia rodzajów przychodów za świadczenia usług jako podlegających opodatkowaniu według przepisów o podatku od wynagrodzeń. Zarządzenie określa, jakiego rodzaju przychody poza wynagrodzeniem za pracę i na jakich warunkach podlegają podatkowi od wynagrodzeń.

W tymże numerze pod poz. 650 ogłoszono zarządzenie Ministra Finansów z dnia 6 czerwca 1951 r. w sprawie szacowania oraz ustalania ryczałtów wartości pieniężnej świadczeń w naturze dla celów podatku od wynagrodzeń. Zarządzenie określa wartość pieniężną wyżywienia, mieszkania, opału i innych świadczeń w naturze pracowników — dla obliczenia podatku od wynagrodzeń od tych świadczeń. Jednocześnie traci moc obowiązującą poprzednie zarządzenia w tym zakresie (vide PUG Nr 3 (21), str. 57 i Nr 4 (22), str. 87).

W Nr A-50 Monitora Polskiego pod poz. 670 opublikowano zarządzenie Ministra Finansów z dnia 31 maja 1951 r. w sprawie poboru w drodze inkasa podatku od lokali w nieruchomościach pozostających pod zarządem władz i przedsiębiorstw wojskowych. Wymiaru podatku dokonują prezydya miejskich i gminnych rad narodowych, a poboru dokonują inkasenci wyznaczeni przez władze wojskowe. Zarządzenie określa również tryb przekazywania pobranego podatku. Do zarządzenia dołączony jest wzór deklaracji podatkowej.

W Nr A-58 Monitora Polskiego pod poz. 765 ogłoszono okólnik Ministra Finansów z dnia 5 czerwca 1951 r. w sprawie opłat skarbowych od podań wnoszonych do urzędów stanu cywilnego. Okólnik wyjaśnia, że od podań wnoszonych do urzędu stanu cywilnego i od zaświadczeń (wyciągów, odpisów) wydawanych przez tenże urząd pobiera się opłaty skarbowe niezależnie od opłat przewidzianych za te zaświadczenia (wyciągi, odpisy).

W Nr A-59 Monitora Polskiego pod poz. 779 zamieszczono zarządzenie Ministra Finansów z dnia 23 czerwca 1951 r. w sprawie zaliczek miesięcznych na podatek dochodowy od podatników podlegających obowiązki podatkowemu według przepisów działu III, rozdział II dekretu o podatku dochodowym. Zarządzenie dotyczy przedsiębiorstw i majątków pod zarządem państwowym nie objętych zasadami systemu finansowego oraz niektórych spółek prawa handlowego z udziałem kapitałowym Skarbu Państwa. Zarządzenie określa terminy i tryb składania deklaracji podatkowych i wpłacania zaliczek na podatek dochodowy.

FUNDUSZE

Dziennik Ustaw R. P. Nr 33, poz. 258 zamieszcza dekret z dnia 18 czerwca 1951 r. o zmianie ustawy o obowiązkach społecznego oszczędzania.

Dekret ten znosi obowiązek społecznego oszczędzania w stosunku do uczestników Społecznego Funduszu Oszczędnościowego — Fundusz C, o ile chodzi o wynagrodzenia wypłacane po dniu 29 czerwca 1951 r. i wprowadza odpowiednie zmiany redakcyjne do ustawy z dnia 30 stycznia 1948 r. o obowiązkach społecznego oszczędzania. Nadto stanowi, że przepisy dekretu nie naruszają uprawnień uczestników Społecznego Funduszu Oszczędnościowego — Fundusz C z tytułu posiadanych wkładów oszczędnościowych oraz że Minister Finansów określi warunki kontynuowania specjalnych umów ubezpieczenia na życie, zawartych przez uczestników Społecznego Funduszu Oszczędnościowego — Fundusz C.

PRACA

W Dzienniku Ustaw R. P. Nr 32, poz. 248 ukazało się rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 czerwca 1951 r. w sprawie wymagań do zajmowania stanowisk referendarskich w organach zastępstwa prawnego.

Rozporządzenie określa warunki, którym odpowiadać muszą osoby zajmujące stanowiska referendarskie, związane z udzielaniem pomocy prawnej w organach zastępstwa prawnego, i normuje sprawę aplikacji i egzaminu referendarskiego przed komisją egzaminacyjną, ustanowioną przy Urzędzie Zastępstwa Prawnego, przy czym określa skład komisji i przedmiot egzaminu.

W Dzienniku Ustaw R. P. Nr 34, poz. 260 podano dekret z dnia 18 czerwca 1951 r. o stosunku służbowym, uposażeniu i zaopatrzeniu emerytalnym pracowników Ministerstwa Kolei.

Dekret ten poddaje pracowników Ministerstwa Kolei z wyjątkiem pracowników Biura Turystyki przepisom o stosunku służbowym, uposażeniu oraz zaopatrzeniu emerytalnym i odszkodowaniu za nieszczęśliwe wypadki pracowników przedsiębiorstwa „Polskie Koleje Państwowe”. Prezes Rady Ministrów zachowuje w stosunku do pracowników Ministerstwa Kolei uprawnienia wynikające z ustawy o państwowej służbie cywilnej.

W tymże numerze Dziennika Ustaw R. P. pod poz. 261 ukazało się rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 czerwca 1951 r. w sprawie ustalenia stanowisk służbowych i zaszeregowania do grup uposażenia pracowników Ministerstwa Kolei.

Rozporządzenie przynosi w załączniku tabelę określającą stanowiska służbowe oraz przewidziane dla poszczególnych stanowisk grupy uposażenia, którymi są grupy uposażenia zasadniczego, określone w § 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 2 listopada 1945 r. o uposażeniu pracowników przedsiębiorstwa „Polskie Koleje Państwowe”.

W Nr A-49 Monitora Polskiego pod poz. 644 ogłoszono uchwałę Prezydium Rządu z dnia 26 maja 1951 r. w sprawie postępowania przy przeprowadzaniu rewizji norm pracy. Rewizję norm powszechnie obowiązujących oraz norm branżowych przeprowadza się w drodze uchwały Prezydium Rządu po porozumieniu z Centralną Radą Związków Zawodowych, a rewizję norm zakładowych w drodze zarządzenia właściwego ministra w porozumieniu z zarządem głównym właściwego związku zawodowego. Wniosek o rewizję norm pracy nie może być wniesiony wcześniej niż po upływie roku stosowania poprzednio obowiązującej normy z wyjątkiem przypadków zmiany procesów technologicznych lub wprowadzenia istotnych usprawnień organizacyjno-technicznych.

W tymże numerze zamieszczono dwa zarządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 25 maja 1951 r.:

pod poz. 645 — w sprawie tymczasowej tabeli stanowisk oraz dodatków funkcyjnych i służbowych dla pracowników w dziale Ministerstwa Oświaty oraz

pod poz. 646 — w sprawie tymczasowej tabeli stanowisk oraz dodatków funkcyjnych i służbowych dla pracowników w dziale Prezydium Rady Ministrów.

Zarządzenia określają stanowiska, grupy uposażenia oraz stawki dodatków funkcyjnych i służbowych w Ministerstwie Oświaty i w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych.

W Nr A-50 Monitora Polskiego pod poz. 667 opublikowano zarządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 23 maja 1951 r. w sprawie urlopów pracowniczych na kształcenie się korespondencyjne i zaoczne. Zarządzenie przewiduje udzielanie pracownikom jednostek gospodarki uspołecznionej studiującym korespondencyjnie urlopów okolicznościowych w ilości od 7 do 21 dni w zależności od szkoły i roku studiów.

W Nr A-51 Monitora Polskiego pod poz. 681 ogłoszono uchwałę Prezydium Rządu z dnia 26 maja 1951 r. w sprawie delegowania pracowników władz, urzędów i przedsiębiorstw podległych do organów centralnych. W myśl uchwały delegowanie pracownika jednostki podległej do organów centralnych może mieć miejsce tylko w wyjątkowych wskazanych w uchwale przypadkach.

W Monitorze Polskim Nr A-58 pod poz. 760 zamieszczono zarządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 21 czerwca 1951 r. w sprawie tymczasowej tabeli stanowisk oraz dodatków funkcyjnych i służbowych dla pracowników w dziale Ministerstwa Budownictwa Miast i Osiedli. Zarządzenie określa stanowiska, grupy uposażenia oraz stawki dodatków funkcyjnych i służbowych w Ministerstwie Budownictwa Miast i Osiedli.

W Monitorze Polskim Nr A-59 pod poz. 780 opublikowano zarządzenie Ministra Handlu Wewnętrznego z dnia 23 marca 1951 r. w sprawie zatrudniania inwalidów. Zarządzenie nakazuje instytucjom, przedsiębiorstwom państwowym i spółdzielniom podległym Ministrowi Handlu Wewnętrznego przekraczanie obowiązujących norm w zakresie zatrudniania inwalidów i przewiduje utworzenie w tych zakładach pracy stanowisk instruktorów inwalidzkich, których zadaniem będzie roztoczenie szczególnej opieki nad zatrudnionymi inwalidami.

W Nr 8 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Oświaty pod poz. 85 opublikowano zarządzenie Ministra Oświaty z dnia 14 kwietnia 1951 r. w sprawie zmiany wzoru umowy o pracę z nauczycielami zatrudnionymi w szkołach, zakładach i kursach podległych Ministerstwu Oświaty. Zarządzenie zawiera wzór umowy.

W Nr 3 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Budownictwa Miast i Osiedli pod poz. 28 ogłoszono zarządzenie Ministra Budownictwa Miast i Osiedli z dnia 6 kwietnia 1951 r. w sprawie zapewnienia kwater dla załóg budowlanych zatrudnionych przez przedsiębiorstwa budowlane podległe Ministerstwu Budownictwa Miast i Osiedli. Zarządzenie zawiera przepisy dotyczące: rodzajów kwater zbiorowych, hoteli stałych, hoteli tymczasowych, baraków i ich wyposażenia, kwater w budynkach stałych, trybu zatwierdzania planu zakwaterowania załóg budowlanych oraz trybu sfinansowania kwater zbiorowych. Do zarządzenia dołączona jest instrukcja w sprawie normatywów budowy i użytkowania hoteli dla robotników budowlanych.

PLACE

W Dzienniku Ustaw R. P. Nr 34, poz. 264 zamieszczono rozporządzenie Ministra Poczty i Telegrafów z dnia 4 czerwca 1951 r. w sprawie dodatku funkcyjnego pracowników państwowego przedsiębiorstwa „Polska Poczta, Telegraf i Telefon”.

Rozporządzenie to ustanawia 12 stawek dodatku funkcyjnego dla pracowników państwowego przedsiębiorstwa „Polska Poczta, Telegraf i Telefon”, zajmujących stanowiska kierownicze określone w tymże rozporządzeniu. Jednocześnie traci moc rozporządzenie Ministra Poczty i Telegrafów z dnia 28 marca 1949 r. o dodatkach funkcyjnych pracowników państwowego przedsiębiorstwa „Polska Poczta, Telegraf i Telefon” (Dz. U. R. P. Nr 27, poz. 198).

Pod poz. 262 tegoż numeru Dziennika Ustaw R. P. znajdujemy rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 czerwca 1951 r. o dodatkach funkcyjnych i służbowych pracowników w Ministerstwie Kolei.

Rozporządzenie ustanawia 6 stawek dodatku funkcyjnego i 5 stawek dodatku służbowego, podaje ich wysokość oraz zasady ustalania terminu, kiedy powstaje i gładnie prawo do dodatku służbowego.

W Nr A-51 Monitora Polskiego pod poz. 680 opublikowano uchwałę Prezydium Rządu z dnia 26 maja 1951 r. w sprawie **premiowania pracowników przemysłu maszynowego za opracowanie i uruchomienie nowej produkcji**. Zarządzenie przewiduje premiowanie pracowników biur projektów centralnych i zakładowych biur konstrukcyjnych, instytutów doświadczalnych i zakładów produkcyjnych bezpośrednio zatrudnionych przy opracowaniu i uruchomieniu produkcji nowych maszyn, urządzeń i innych wyrobów na podstawie regulaminu premiowania za uruchomienie nowej produkcji. Dołączony do uchwały regulamin określa sposób obliczania wysokości premii oraz warunki i sposób wypłaty premii.

W Nr A-55 Monitora Polskiego pod poz. 719 ogłoszono uchwałę Rady Ministrów z dnia 2 czerwca 1951 r. w sprawie **przyznania sędziom Sądu Najwyższego dodatków uzasadnionych specjalnymi kwalifikacjami i warunkami służby**. W myśl uchwały sędziowie Sądu Najwyższego mogą otrzymać dodatki specjalne do uposażenia na warunkach określonych w uchwale z dnia 24 stycznia 1951 r. (vide PUG Nr 4 (34), str. 135).

W tymże numerze pod poz. 727 zamieszczono zarządzenie Ministra Szkół Wyższych i Nauki z dnia 4 czerwca 1951 r. o **wysokości uposażenia pomocniczych pracowników naukowych, którzy uzyskali obniżenie obowiązkowego wymiaru czasu pracy**. W myśl zarządzenia pracownicy ci otrzymują wynagrodzenie zmniejszone o 6 lub o 10% w zależności od obniżenia wymiaru czasu pracy.

W Nr A-56 Monitora Polskiego pod poz. 733 opublikowano uchwałę Rady Ministrów z dnia 18 czerwca 1951 r. o **rozciągnięciu na pracowników Ministerstwa Kolei uchwały Rady Ministrów z dnia 24 stycznia 1951 r. w sprawie przyznania niektórym kategoriom pracowników państwowych dodatków, uzasadnionych specjalnymi kwalifikacjami i warunkami służby**. W myśl uchwały pracownicy Ministerstwa Kolei mogą otrzymywać dodatki specjalne do uposażenia na warunkach określonych w uchwale z dnia 24 stycznia 1951 r. (vide PUG Nr 4 (34), str. 135).

W tymże numerze pod poz. 734 ogłoszono uchwałę Rady Ministrów z dnia 18 czerwca 1951 r. w sprawie **przebiegowego dodatku wyrównawczego i dodatku lokalnego pracowników Ministerstwa Kolei**. W myśl uchwały pracownicy Ministerstwa Kolei otrzymują dodatek wyrównawczy w wysokości od 84,45 do 228,45 i dodatek lokalny w wysokości od 10,20 do 19,65 zł w zależności od grupy uposażenia.

W tym również numerze pod poz. 735 zamieszczono uchwałę Rady Ministrów z dnia 18 czerwca 1951 r. w sprawie **ryczałtu premialnego dla pracowników Ministerstwa Kolei**. Stawki ryczałtu premialnego wynoszą od 37,50 zł do 141,75 zł. Ryczałtów tych nie otrzymują pracownicy zaszerogowani do 1 lub 2 grupy uposażenia oraz pracownicy otrzymujący dodatek funkcyjny w wysokości 240 zł lub wyższy.

W tymże numerze pod poz. 739 opublikowano uchwałę Rady Ministrów z dnia 2 czerwca 1951 r. w sprawie **dodatków dla pracowników wydziałów prawnych prezydiów wojewódzkich rad narodowych**. Uchwała przyznaje pracownikom tych wydziałów dodatek do uposażenia w wysokości 15 zł za każdy dzień, w którym pracownik występował przed sądami w siedzibie wojewódzkiej rady narodowej. Dodatek ten nie może przekroczyć 120 zł miesięcznie dla jednego pracownika i nie przysługuje pracownikom pobierającym dodatki specjalne.

W tymże numerze pod poz. 740 ogłoszono uchwałę Prezydium Rządu z dnia 2 czerwca 1951 r. w sprawie **wysokości wynagrodzeń autorskich i zasad zawierania umów o wydanie książek**. Dołączone do uchwały ogólne zasady zawierania umów wydawniczych określają warunki, na jakich umowy mogą być zawarte, sposób obliczania i wypłaty wynagrodzenia, sposób odbioru dzieła oraz sankcje za niewykonanie umowy. Ponadto do uchwały dołączone są: tabela honorariów autor-

skich oraz wzory umów na napisanie dzieła i na tłumaczenie dzieła.

W Nr 7 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych pod poz. 50 zamieszczono zarządzenie Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dn. 14 marca 1951 r. w sprawie **premiowania pracowników państwowej administracji melioracji**. Zarządzenie wprowadza załączoną do niego instrukcję z tegoż dnia zawierającą przepisy wykonawcze do Uchwały Rady Ministrów z dnia 14 października 1950 r. w sprawie wprowadzenia premii dla pracowników państwowej administracji melioracji, zatrudnionych przy wykonywaniu robót wodno-melioracyjnych (vide PUG Nr 12 (30), str. 347). Do instrukcji dołączone są wzory zestawienia kosztów i listy premii.

Patrz: „Praca” — tymczasowe tabele stanowisk oraz stawki dodatków funkcyjnych i służbowych, **„Finanse”** — rejestracja i kontrola etatów i funduszu płac.

GOSPODARKA NIERUCHOMOŚCIAMI

W Nr A-55 Monitora Polskiego pod poz. 726 ogłoszono zarządzenie Ministra Finansów z dnia 5 czerwca 1951 r. w sprawie **sposobu i zasad pokrycia z rachunku wykonawcy odszkodowania za wywłaszczone nieruchomości**. W myśl zarządzenia odszkodowanie za wywłaszczone nieruchomości należne stosownie do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 3 czerwca 1950 r. w sprawie trybu wypłaty odszkodowania za wywłaszczone nieruchomości (vide PUG Nr 7 (25), str. 165 i Nr 6 (36), str. 218) przekraczające kwotę 15.000 zł bank finansujący inwestycje wykonawcy narodowych planów gospodarczych przelewa w ciężar właściwego limitu inwestycyjnego na rachunek zablokowany wywłaszczonego.

W Nr 15 Biuletynu PKPG pod poz. 151 zamieszczono pismo okólnie Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 16 maja 1951 r. w sprawie **wykładni § 2 rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie właściwości władz i trybu postępowania w niektórych przypadkach nabywania nieruchomości i praw rzeczowych ograniczonych, niezbędnych dla realizacji narodowych planów gospodarczych** (vide PUG Nr 12 (30) str. 347). Pismo wyjaśnia, że w trybie § 2 tego rozporządzenia mogą być nabywane lub wywłaszczane niezabudowane działki o powierzchni do 250 m², niezbędne do budowy dróg, przejazdów, przepustów itp. urządzeń drogowych oraz do korzystania z tych urządzeń.

Patrz „Budownictwo” — wartość obiektów inwestycyjnych zrealizowanych przez ZOR.

GOSPODARKA LOKALAMI I NAJEM LOKALI

W Nr A-51 Monitora Polskiego pod poz. 682 ogłoszono zarządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 1 czerwca 1951 r. w sprawie **przekazania prezydiom rad narodowych decyzji o przeznaczeniu lokali mieszkalnych w budynkach administracyjnych na mieszkania służbowe**. W myśl zarządzenia orzekanie o przeznaczeniu lokali mieszkalnych znajdujących się w budynkach administracyjnych prezydiów rad narodowych na mieszkania służbowe zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 21 czerwca 1950 r. w sprawie mieszkań służbowych i mieszkań pracowniczych (vide PUG Nr 8 (26), str. 212) należy do prezydiów wojewódzkich rad narodowych.

W Nr A-52 Monitora Polskiego pod poz. 688 zamieszczono zarządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 7 maja 1951 r. w sprawie **norm powierzchni użytkowej i wyposażenia wewnętrznego oraz zasad i warunków użytkowania hoteli robotniczych i ich wyposażenia oraz przepisy dotyczące bezpieczeństwa i utrzymania czystości pomieszczeń w hotelach robotniczych i ich terenach**.

UBEZPIECZENIA, EMERYTURY, RENTY, ZASIŁKI

W Nr A-56 Monitora Polskiego pod poz. 745 opublikowano zarządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 7 czerwca 1951 r. w sprawie **ustalenia pod-**

stawy ubezpieczenia pracowników rolnych. W myśl zarządzenia podstawą do wymiaru składek i świadczeń we wszystkich rodzajach ubezpieczenia pracowników rolnych jest całkowite wynagrodzenie pracownika tak w gotówce, jak i w naturze. Zarządzenie określa ceny zboża i innych produktów rolnych dla wymiaru składek świadczeń od wynagrodzeń w naturze.

OŚWIATA I NAUKA

W Dzienniku Ustaw R. P. Nr 36, poz. 277 znajduje się rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 czerwca 1951 r. w sprawie **prowadzenia szkolnictwa zawodowego oraz zakresu działania Centralnego Urzędu Szkolenia Zawodowego**.

Wychowanie i szkolenie zawodowe kadr niezbędnych dla gospodarki narodowej w celu wykonania zadań określonych przez narodowe plany gospodarcze należały do Centralnego Urzędu Szkolenia Zawodowego oraz do ministerstw i urzędów centralnych.

Rozporządzenie ustala rozgraniczenie zadań w zakresie szkolenia zawodowego pomiędzy Centralnym Urzędem Szkolenia Zawodowego i ministerstwami i urzędami centralnymi, jak również określa zakres działania zakładów pracy.

Centralny Urząd Szkolenia Zawodowego spełnia swe zadania bądź bezpośrednio, bądź przez swe organy terenowe, którymi są dyrekcje okręgowe szkolenia zawodowego i ich delegatury.

Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 września 1951 r. Równocześnie traci moc rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 czerwca 1949 r. w sprawie zakresu działania Centralnego Urzędu Szkolenia Zawodowego (Dz. U. R. P. z 1949 r. Nr 40, poz. 283 i z 1950 r. Nr 9, poz. 89).

Nr A-51 Monitora Polskiego pod poz. 675 przynosi uchwałę Rady Ministrów z dnia 10 marca 1951 r. w sprawie **ustanowienia państwowych nagród za osiągnięcia w dziedzinie nauki, postępu technicznego i sztuki oraz trybu ich przyznawania**. Uchwała ustanawia „Państwowe nagrody za osiągnięcia w dziedzinie nauki, postępu technicznego i sztuki” w wysokości od 10 do 25 tysięcy złotych oraz określa warunki i tryb ich przyznawania.

W Nr A-59 Monitora Polskiego pod poz. 776 zamieszczono uchwałę Prezydium Rządu z dnia 23 czerwca 1951 r. w sprawie **ustroju szkolnictwa zawodowego**. Uchwała określa, jakiego rodzaju szkoły zawodowe będą tworzone oraz zasady szkolenia w tych szkołach, jak również szkolenia praktycznego w zakładach pracy i na kursach zawodowych.

Patrz: „Praca” — urlopy pracowników na kształcenie zaoczne, wymiar godzin nauczania i zajęć dla nauczycieli.

SPÓŁDZIELCZOŚĆ

W Nr 16 Biuletynu PKPG pod poz. 158 opublikowano zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 23 maja 1951 r. w sprawie **rozszerzenia działalności spółdzielczości pracy**. Rozszerzenie działalności ma na celu obsługę i pomoc wsi. Zarządzenie określa zakres rozszerzenia działalności spółdzielczości oraz organizację i tryb przeprowadzenia tego rozszerzenia.

Patrz: „Finanse” — finansowanie remontów obiektów użytkowanych przez jednostki spółdzielcze.

SPRAWOZDAWCZOŚĆ I STATYSTYKA

W Nr 16 Biuletynu PKPG pod poz. 156 opublikowano zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 19 maja 1951 r. w sprawie **sprawozdawczości zużycia i stanu zapasów węgla i koksu w zakładach przemysłowych**. W myśl zarządzenia ministerstwa i centralne urzędy poleca podległym jednostkom zużywającym węgiel lub koks terminowe nadsyłanie sprawozdań o zużyciu i stanie zapasów paliwa. Do zarządzenia dołączony jest wzór odnośnego raportu.

W Nr 3 Dziennika Urzędowego Ministerstwa Budownictwa Miast i Osiedli pod poz. 26 ogłoszono zarządze-

nia Ministra Budownictwa Miast i Osiedli z dnia 7 kwietnia 1951 r. w sprawie **sprawozdawczości statystycznej**. Zarządzenie wydane w związku z uchwałą Rady Ministrów z dnia 28 lutego 1951 r. w sprawie programu prac statystyczno-sprawozdawczych na rok 1951 (vide PUG Nr 4 (34), str. 136) stanowi, że wprowadzenie nowych formularzy statystyczno-sprawozdawczych lub zmian w istniejących może nastąpić jedynie w porozumieniu z Głównym Urzędem Statystycznym po uprzednim uzgodnieniu z Departamentem Planowania Ministerstwa.

ORGANIZACJA PRZEDSIĘBIORSTW GOSPODARKI USPOŁECZNIONEJ

W Nr A-59 Monitora Polskiego pod poz. 782 opublikowano zarządzenie Ministra Poczty i Telegrafów z dnia 22 czerwca 1951 r. w sprawie **zastępstwa sądowego przez organy zastępstwa prawnego przedsiębiorstw państwowych podległych Ministrowi Poczty i Telegrafów**. Zarządzenie zleca organom zastępstwa prawnego zastępstwo sądowe tych przedsiębiorstw we wszystkich sprawach.

ORGANIZACJA URZĘDÓW

Dziennik Ustaw R. P. Nr 31, poz. 243 przynosi ustawę z dnia 26 maja 1951 r. o **likwidacji ochrony skarbowej**.

Znosi się odrębne organa administracji skarbowej — ochronę skarbową. Rada Ministrów określi zasady i tryb likwidacji ochrony skarbowej oraz przekazania jej zakresu działania. Uchyla się przepis art. 2 pkt. 3 lit. a) dekretu z dnia 11 kwietnia 1945 r. o ustroju władz administracji skarbowej oraz skarbowych organów wykonawczych (Dz. U. R. P. Nr 12, poz. 64 i z 1946 r. Nr 34, poz. 209).

W Nr A-49 Monitora Polskiego pod poz. 642 ogłoszono uchwałę Rady Ministrów z dnia 26 maja 1951 r. o zmianie uchwały Rady Ministrów w sprawie **tymczasowego statutu organizacyjnego Ministerstwa Transportu Drogowego i Lotniczego** (vide PUG Nr 5 (35) str. 179). Zmiana polega na włączeniu w skład Ministerstwa Centralnego Zarządu Kamieniołomów i Klinkierni Drogowych.

W tymże numerze pod poz. 643 zamieszczono uchwałę Rady Ministrów z dnia 26 maja 1951 r. w sprawie **tymczasowej struktury organizacyjnej Ministerstwa Budownictwa Przemysłowego**. Dołączona do uchwały tymczasowa struktura organizacyjna zawiera podział Ministerstwa na departamenty, centralne zarządy, wydziały i samodzielne referaty.

W Nr A-50 Monitora Polskiego pod poz. 665 opublikowano uchwałę Rady Ministrów z dn. 26 maja 1951 r. w sprawie **tymczasowej struktury organizacyjnej Ministerstwa Państwowych Gospodarstw Rolnych**. Tymczasowa struktura określa podział Ministerstwa na departamenty, centralne zarządy, wydziały i samodzielne referaty.

W Nr A-51 Monitora Polskiego pod poz. 677 ogłoszono uchwałę Rady Ministrów z dnia 26 maja 1951 r. w sprawie **zmiany tymczasowej struktury organizacyjnej Ministerstwa Handlu Wewnętrznego** (vide PUG Nr 11 (29), str. 309). Dołączona do uchwały struktura organizacyjna zawiera nowy podział Ministerstwa na departamenty, centralne zarządy i wydziały.

W tymże numerze pod poz. 678 zamieszczono uchwałę Rady Ministrów z dnia 26 maja 1951 r. w sprawie **zmiany tymczasowego statutu organizacyjnego Ministerstwa Przemysłu Rolnego i Spożywczego** (vide PUG Nr 8 (26), str. 214). Zmiany polegają na przekształceniu Biura Kontraktacji i Biura Budżetowo-Gospodarczego w departamenty oraz na włączeniu w skład Ministerstwa centralnych zarządów i zarządów przemysłu.

W tymże numerze pod poz. 679 opublikowano uchwałę Rady Ministrów z dnia 2 czerwca 1951 r. w sprawie **tymczasowej struktury organizacyjnej Centralnego Urzędu Skupu i Kontraktacji**. Uchwała zawiera podział Urzędu na departamenty. Urzędowi podlegają Polskie Zakłady Zbożowe i Centrala Mięсна.

W Nr A-55 Monitora Polskiego pod poz. 721 ogłoszono uchwałę Prezydium Rządu z dnia 2 czerwca 1951 r. w sprawie **utworzenia w Ministerstwie Leśni-**

ctwa Zarządu Przemysłu Maszynowego i Mechanizacji Leśnictwa. Uchwała określa zakres działania tego Zarządu oraz podległych przedsiębiorstw.

W tymże numerze pod poz. 722 zamieszczono zarządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 31 maja 1951 r. w sprawie **tymczasowego statutu Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych** (vide PUG Nr 5 (35), str. 179). Dołączony do uchwały tymczasowy statut określa zakres działania Naczelnej Dyrekcji oraz jej organizację.

W Nr A-56 Monitora Polskiego pod poz. 735 opublikowano uchwałę Rady Ministrów z dnia 2 czerwca 1951 r. Instrukcja Nr 16 w sprawie **organizacji wewnętrznej oraz trybu funkcjonowania wydziałów i referatów prawnych prezydiów rad narodowych** (vide ustawa z dnia 29 marca 1951 r. o organach zastępstwa prawnego—PUG Nr 6 (36), str. 220). Wydziały Prawne tworzy się w prezydiach wojewódzkich rad narodowych oraz Rad Narodowych m. st. Warszawy i m. Łodzi. Uchwała określa zakres działania tych wydziałów, ich tryb funkcjonowania w zakresie zastępstwa sądowego oraz organizację. Referaty prawne w prezydiach powiatowych (miejskich) rad narodowych będą tworzone w miarę potrzeby. Uchwała określa również ich zakres działania.

W tymże numerze pod poz. 737 ogłoszono uchwałę Rady Ministrów z dnia 2 czerwca 1951 r. o **zmianie Instrukcji Nr 8 w sprawie organizacji wewnętrznej i etatów wydziałów prezydiów rad narodowych** (vide PUG Nr 7 (25), str. 184, Nr 8 (26), str. 214, Nr 10 (28), str. 282, Nr 11 (29), str. 309; Nr 12 (30), str. 349, Nr 1 (31) str. 31, Nr 3 (33), str. 106 i 107, Nr 4 (34), str. 137, Nr 5 (35), str. 179, Nr 6 (36), str. 220 i Nr 7 (37), str. 262) a pod poz. 738 — uchwałę Rady Ministrów z dnia 2 czerwca 1951 r. o **zmianie Instrukcji Nr 2 w sprawie składu, podziału pracy i trybu działania prezydiów rad narodowych** (vide PUG Nr 7 (25) str. 184, Nr 10 (28) str. 282, Nr 11 (29), str. 309, Nr 1 (31), Nr 3 (33), str. 106, Nr 4 (34), str. 179 i Nr 7 (37), str. 262). Zmiany dotyczą utworzenia wydziałów prawnych (patrz wyżej).

W tymże numerze pod poz. 741 zamieszczono zarządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 2 czerwca 1951 r. w sprawie **przejęcia czynności b. Prokuratury Generalnej R. P. przez organy zastępstwa prawnego**. Zarządzenie określa, które z wydziałów prawnych właściwe są do przejęcia czynności Prokuratury Generalnej R. P. oraz tryb przekazania spraw.

W tymże numerze pod poz. 742 opublikowano zarządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 10 czerwca 1951 r. w sprawie **statutu Urzędu Zastępstwa Prawnego**. Dołączony do uchwały statut określa zakres działania Urzędu, jego organizację i sposób funkcjonowania oraz zasady ujednolicenia praktyki w zakresie zastępstwa sądowego. W myśl zakresu działania w szczególności do kompetencji Urzędu należy zastępstwo sądowe przed sądami mającymi siedzibę w Warszawie wszystkich władz, urzędów, instytucji, banków i przedsiębiorstw państwowych z wyjątkiem podporządkowanych Radzie Narodowej w m. st. Warszawie i Wojewódzkiej Radzie Narodowej.

W Nr A-59 Monitora Polskiego pod poz. 774 ogłoszono uchwałę Rady Ministrów z dnia 2 czerwca 1951 r. w sprawie **tymczasowej struktury organizacyjnej Ministerstwa Przemysłu Drobno i Rzemiosła**. Dołączona do uchwały tymczasowa struktura organizacyjna zawiera podział Ministerstwa na departamenty, zarządy przemysłu i wydziały.

GOSPODARKA MAJĄTKIEM PAŃSTWOWYM

W Nr A-51 Monitora Polskiego pod poz. 685 ogłoszono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 11 czerwca 1951 r. **zmieniające zarządzenie w sprawie ujawniania, upłynniania i zapobiegania tworzeniu się zbędnych i nadmiernych remanentów materiałów zaopatrzeniowych w urzędach, instytucjach i przedsiębiorstwach państwowych**. Zmiana dotyczy remanentów metali nieżelaznych.

W Nr A-59 Monitora Polskiego pod poz. 778 opublikowano zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego i Ministra Finan-

sów z dnia 7 czerwca 1951 r. w sprawie **zasad ubezpieczenia mienia jednostek gospodarki uspołecznionej od ognia i innych zdarzeń losowych**. Zarządzenie zawiera przepisy dotyczące obowiązku ubezpieczenia od ognia, obowiązku ubezpieczenia żywego inwentarza oraz innych rodzajów ubezpieczeń.

W Nr 16 Biuletynu PKPG pod poz. 100 zamieszczono pismo okólne Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 16 maja 1951 r. w sprawie **wyłączenia z ubezpieczenia mienia jednostek budżetowych**. Pismo wyjaśnia niektóre postanowienia uchwały Prezydium Rządu z dnia 3 stycznia 1951 r. w sprawie ubezpieczenia środków trwałych przedsiębiorstw przemysłu państwowego oraz przedsiębiorstw i jednostek budżetowych (vide PUG Nr 3 (33), str. 107).

KONTROLA PAŃSTWOWA

W Nr A-51 Monitora Polskiego pod poz. 684 opublikowano zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 4 czerwca 1951 r. w sprawie **trybu kontroli upłynniania remanentów materiałowych w jednostkach państwowych wykonywanej przez inspektorów Przedsiębiorstwa Upiynnienia Remanentów**. W myśl zarządzenia kontrola wykonania zarządzenia Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 2 maja 1951 r. w sprawie ujawniania, upłynnienia i zapobiegania tworzeniu się zbędnych i nadmiernych remanentów materiałowych zaopatrzeniowych w urzędach, instytucjach i przedsiębiorstwach państwowych należy do inspektorów Przedsiębiorstwa Upiynnienia Remanentów. Zarządzenie określa zadania tych inspektorów.

ARBITRAŻ PAŃSTWOWY

Dziennik Ustaw R. P. Nr 31, poz. 239 zawiera ustawę z dnia 25 maja 1951 r. o **zmianie organizacji państwowego arbitrażu gospodarczego**.

Mocą tej ustawy zwierzchni nadzór nad państwowym arbitrażem gospodarczym przechodzi do zakresu działania Prezesa Rady Ministrów. Dotychczasowe uprawnienia Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego w stosunku do państwowego arbitrażu gospodarczego przechodzą w zasadzie na Prezesa Rady Ministrów z wyjątkami przewidzianymi w ustawie. Główna Komisja Arbitrażowa działająca dotychczas przy Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego działa nadal przy Prezesie Rady Ministrów, a działające dotychczas przy wojewódzkich komisjach planowania gospodarczego okręgowe komisje arbitrażowe działają nadal przy prezydiach wojewódzkich rad narodowych. W związku z powyższymi postanowieniami ustawa wprowadza odpowiednie zmiany redakcyjne w dekreście z dnia 5 sierpnia 1949 r. o państwowym arbitrażu gospodarczym (Dz. U. R. P. Nr 46, poz. 340).

RÓŻNE

Dziennik Ustaw R. P. Nr 33, poz. 255 przynosi ustawę konstytucyjną z dnia 26 maja 1951 r. o **trybie przygotowania i uchwalania Konstytucji Polski Ludowej**.

W celu przygotowania projektu Konstytucji Polski Ludowej tworzy się Komisję Konstytucyjną, której przewodniczącym jest Prezydent Rzeczypospolitej, a członkami czołowi przedstawiciele organizacji politycznych, zawodowych i społecznych, oraz przedstawiciele nauki, kultury i sztuki. Członków Komisji Konstytucyjnej powołuje Sejm Ustawodawczy w liczbie przez siebie określonej, zarówno spośród posłów, jak i spoza swego składu. Komisja Konstytucyjna może tworzyć podkomisje dla określonych zagadnień konstytucyjnych. Komisja Konstytucyjna opracuje wstępny projekt Konstytucji Polski Ludowej i ogłosi go w celu przeprowadzenia ogólnonarodowej dyskusji nad projektem oraz ogłaszania przez obywateli wniosków, poprawek i uwag. Na podstawie wniosków, poprawek i uwag, zgłoszonych przez obywateli, Komisja Konstytucyjna opracuje ostateczny projekt Konstytucji Polski Ludowej i przedłoży go Sejmowi Usta-

wodawczemu do końca 1951 r. Uchwalenie Konstytucji Polski Ludowej przez Sejm Ustawodawczy wymaga większości $\frac{2}{3}$ ustawowej liczby posłów.

Dziennik Ustaw Nr 36 poz. 276 przynosi ustawę z dn. 25 maja 1951 r. — **Prawo o notariacie.**

Na mocy tej ustawy do sporządzania aktów, którym strony obowiązane są lub chcą nadać formę notarialną, do uwierzytelniania odpisów i poświadczania dokumentów oraz do dokonywania innych czynności zleconych przez prawo powołane są państwowe biura notarialne, których ilość i plan rozmieszczenia ustala Minister Sprawiedliwości. Zwierzchni nadzór nad działalnością państwowych biur notarialnych sprawuje Minister Sprawiedliwości. Za dokonanie czynności notarialnych państwowe biura notarialne pobierają opłaty na rzecz Skarbu Państwa.

Ustawa podaje przepisy, dotyczące objęcia i zmiany stanowiska, jego obowiązków i praw, reguluje zakres działania państwowych biur notarialnych i tryb dokonywania czynności notarialnych.

Ustawa znosi izby notarialne. Zasady i tryb likwidacji majątku izb notarialnych oraz funduszy zapomogowych i ubezpieczeniowych tych izb określi w drodze rozporządzenia Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z Ministrem Finansów i po porozumieniu z Centralną Radą Związków Zawodowych.

Tracą moc: rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. prawo o notariacie i dekret z dnia 24 stycznia 1946 r. o przeznaczeniu i zwalnianiu notariuszów oraz o powierzaniu pełnienia obowiązków notariuszów sędziom i prokuratorom w okresie przejściowym.

Ustawa wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1952 r.

W Nr A-51 Monitora Polskiego pod poz. 683 opublikowano zarządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 4 czerwca 1951 r. w sprawie **prenumeraty dziennika**

urzędowego wojewódzkich rad narodowych oraz cen pojedynczych egzemplarzy i ogłoszeń. Zarządzenie określa wysokość prenumeraty oraz opłat za pojedyncze numery dzienników urzędowych wojewódzkich rad narodowych, wysokość opłat za ogłoszenia oraz ustala rozdzielnik tych dzienników wysyłanych bezpłatnie.

W Nr A-53 Monitora Polskiego pod poz. 689 ogłoszono zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 22 lutego 1951 r. w sprawie **obliczania zużycia paliwa do ogrzewania.** W myśl zarządzenia wydanego w związku z uchwałą Prezydium Rządu w sprawie oszczędności węgla w gospodarce narodowej (vide PUG Nr 1 (31) str. 22) zużycie paliwa do ogrzewania powinno następować zgodnie z instrukcją załączoną do zarządzenia. Instrukcja określa sposób obliczenia ilości paliwa dla ogrzewania budynków z podaniem odpowiednich tabel, wskazaniem wysokości temperatury w poszczególnych pomieszczeniach i norm zużycia paliwa dla innych celów oraz podaniem odnośnych przykładów.

W Nr A-55 Monitora Polskiego pod poz. 720 ogłoszono uchwałę Prezydium Rządu z dnia 26 maja 1951 r. w sprawie **gospodarki makulaturą.** Uchwała nakłada na urzędy, instytucje i przedsiębiorstwa społeczne jak również na szkoły, zakłady naukowe i świetlice obowiązek gromadzenia makulatury i określa sposób jej zbierania, przechowywania i przekazywania do Centrali Odpadków Użytkowych. Uchwała zawiera również przepisy dotyczące sposobu wykorzystania zebranej makulatury.

W Nr A-58 Monitora Polskiego pod poz. 762 zamieszczono zarządzenie Ministra Gospodarki Komunalnej z dnia 21 maja 1951 r. w sprawie **ustalenia statutu wzorcowego ochotniczej straży pożarnej.** Dołączony do zarządzenia wzór statutu określa zadania, skład i organizację ochotniczej straży pożarnej.

Orzecznictwo w sprawach gospodarczych

Sąd Najwyższy

Izba Cywilna

1. Na posiedzeniu jawnym w dniu 16 czerwca 1951 r. Sąd Najwyższy rozpoznawał przedstawione do rozstrzygnięcia składowi 7 Sędziów S. N. pytania prawne, wynikię z powództwa Wacława A. p-ko Skarbowi Państwa o zł x:

„1. Czy pracodawcy służy prawo niezwłocznego rozwiązania umowy o pracę na zasadzie art. 32 lit. d rozp. Prez. R. P. z dnia 16.III.1928 r. o umowie o pracę pracowników umysłowych w przypadku tymczasowego aresztowania pracownika.

2. W razie twierdzącej odpowiedzi na pytanie pierwsze — od jakiej chwili należy liczyć przewidziany w art. 36 tegoż rozporządzenia miesięczny termin, z którego upływem gaśnie prawo pracodawcy do rozwiązania umowy.

3. Czy — ewentualnie w jakim zakresie — pracownik umysłowy, tymczasowo aresztowany, zachowuje prawo do wynagrodzenia w okresie niemożności wykonywania pracy wskutek przebywania w areszcie tymczasowym“.

Sąd Najwyższy uchwalił i postanowił wpisać do księgi zasad prawnych następujące zasady prawne:

„1. Niemożność wykonywania obowiązków z umowy o pracę przez pracownika umysłowego tymczasowo aresztowanego stanowi sama przez się ważną przyczynę rozwiązania stosunku pracy bez wypowiedzenia, gdy trwa przez taki okres czasu że zgodnie z zasadami współzycia społecznego w Państwie Ludowym nie można wymagać od pracodawcy, by nadal pozostawał w stosunku pracy. Za okres taki należy uważać trzy miesiące, o ile szczególne przyczyny, uzasadnione interesem społecznym, przy uwzględnieniu sytua-

cji pracownika lub jego rodziny, nie nakazują w danym przypadku rozwiązania stosunku pracy wskutek jej niewykonywania przez okres krócej trwający.

2. W przypadku, o jakim mowa wyżej w p. 1, termin miesięczny z upływem którego stosownie do art. 36 rozporządzenia z dnia 16 marca 1928 r. o umowie o pracę pracowników umysłowych gaśnie prawo pracodawcy do rozwiązania umowy z pracownikiem, liczy się od dnia, w którym tymczasowo aresztowany pracownik stawiał się do pracy albo w którym pracodawca w inny sposób dowiedział się o zwolnieniu pracownika z aresztu.

3. W razie niemożności pełnienia obowiązków z powodu tymczasowego aresztowania pracownik umysłowy zachowuje prawo do wynagrodzenia przez krótki okres czasu (art. 20 rozporządzenia z dn. 16 marca 1928 r. o umowie o pracę pracowników umysłowych). Przy ustalaniu tego okresu należy w szczególności mieć na względzie potrzeby osób pozostających na utrzymaniu aresztowanego pracownika“.

(Nr C. 479/50)

1. Międzywojenne orzecznictwo Sądu Najwyższego w dziedzinie roszczeń o wynagrodzenie za godziny nadliczbowe, jako niezgodne z obecnym ustrojem, z reguły straciło znaczenie, i ze względu na swój klasowy charakter nie może być miarodajne w nowych warunkach ustrojowych w Państwie Ludowym.

2. Korzystanie z czyjejkolwiek pracy bez słusznego wynagrodzenia jest sprzeczne z zasadami współzycia w Państwie Ludowym.

3. Pracownik dochodzący wynagrodzenia za pracę w godzinach nadliczbowych winien wykazać fakt pracy nadliczbowej, ilość przepracowanych godzin oraz fakt, że praca była spełniana na zlecenie, a co najmniej za wiedzą pracodawcy, natomiast pracownik nie jest obowiązany wykazywać niesłusznego wzbogacenia pracodawcy; należność pracownika o zapłatę wynagrodzenia za godziny nadliczbowe nie jest uwarunkowana upominaniem się przez pracownika o jej zapłatę.

Sąd Najwyższy na posiedzeniu jawnym dnia 28 lutego 1950 r. w sprawie powództwa Jana A. przeciwko Przedsiębiorstwu Państwowemu „Centrala Produktów Naftowych“ o 342.000 zł po rozpoznaniu skargi kasacyjnej pozwanej na wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 5 września 1949 r. Sygn. VII Ca 1215/49 skargę kasacyjną oddala i zasądza od pozwanej Przedsiębiorstwa na rzecz powoda kwotę 7500 zł tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.

Z u z a s a d n i e n i a

Jan A., robotnik Przedsiębiorstwa Państwowego „Centrala Produktów Naftowych“ wystąpił z pozwem przeciwko powyższej Centrali o zasądzenie sumy 342.000 zł tytułem częściowej należności za pracę w godzinach nadliczbowych. W uzasadnieniu swego pozwu powód podaje, iż w 1945 r. został zaangażowany przez pozwane Przedsiębiorstwo jako dozorca nocny, natomiast w ciągu dnia funkcję dozorca pełnił inny pracownik. W dniu 15 listopada 1945 r. dozorca dzienny został przesunięty do innych zajęć, wskutek czego powód musiał pełnić obowiązki przez całą dobę, tj. za siebie i dozorcę dziennego. Było to możliwe jedynie dzięki temu, że powód na terenie pracy zamieszkiwał i że żona i córka wyrecały go w bezustannej pracy. Pomimo tych zmienionych warunków pracy powodowi wypłacano nadal niezmienione uposażenie, nie wypłacając należności za godziny nadliczbowe, które to wynagrodzenie wyniosłoby w okresie 30 miesięcy sumę 642.000 zł. Powyższą sumę powód ograniczył do sumy, jaka podlegałaby wypłaceniu dozorcę dziennemu, który w ciągu 30 miesięcy nie był zaangażowany, tj. do sumy 342.000 zł.

Sąd Pracy wyrokiem z dn. 29.IV.1949 r. zasądził na rzecz powoda od pozwanej Centrali kwotę 341.256 zł, a Sąd Okręgowy zaskarżonym wyrokiem wyrok Sądu Pracy zatwierdził. Sąd Okręgowy na podstawie zeznań świadków zbadanych z powołania obu stron ustalił, że powód pracował początkowo jako dozorca nocny od godz. 18 do 6 rano, natomiast na zmianę dzienną przyjęty był wówczas inny pracownik. Po kilku miesiącach dozorca dzienny z polecenia pozw. Centrali przestał pełnić swe obowiązki i od tej pory powód pełnił funkcję zarówno dozorcę nocnego, jak i dziennego. Praca ta polegała na dozorowaniu części garażu, otwieraniu i zamykaniu garażu, wypuszczaniu i wpuszczaniu samochodów, przyjmowaniu telefonów i prowadzeniu książki wyjazdów samochodów. Twierdzenie pozwanej, że wszystkie czynności dozorcę dziennego pełnił majster garażowy, obaliły zeznania św. M. i św. L. Zarzut pozwanej Centrali o braku z jej strony zlecenia, aby powód pełnił pracę dozorcę dziennego uznał Sąd Okręgowy za sprzeczny z zebranym materiałem dowodowym. Z zeznań świadka S. wynika bowiem, iż kierownictwo pozw. Centrali zlecało powodowi wykonywanie w ciągu dnia pewnych prac. Św. M. ustalił, iż powoda w ciągu dnia wołano do pracy, a św. N. iż jakiś dyrektor pozwanej Centrali robił powodowi wymówki, gdy nie zastał go w niedzielę przy pracy, i że powoda często używano poza czasem pracy. Wszystko zdaniem Sądu Okręgowego wskazuje, że pozw. Centrala żądała od powoda wykonywania także funkcji dozorcę dziennego i dawała mu w tym kierunku wyraźne polecenia.

Wysokość zasądanego roszczenia uznał Sąd Okręgowy za uzasadnioną, przyjmując, że należność powoda za godziny nadliczbowe zgodnie z przeprowadzonym w pozwie obrachunkiem, wynosił w myśl art. 16 ustawy o czasie pracy 642.000 złotych. Suma 342.000 zł do jakiej powód ograniczył swe żądania odpowiada należności za 6 i pół godzin nadliczbowych dziennie.

Na podstawie złożonej do akt sprawy książki kontroli wyjazdów i przyjazdów, pojazdów mechanicznych Sąd Okręgowy uznał fakt przepracowania przez powoda 6 i pół godzin nadliczbowych dziennie za udowodniony, przy czym Sąd Okręgowy miał na uwadze, że prowadzenie książki kontroli wyjazdów i przyjazdów samochodów stanowiło tylko część funkcji powoda i że powód miał ponadto szereg innych funkcji, co stwierdzają zeznania świadków.

Wyrok Sądu Okręgowego zaskarża pozwana, która w skardze kasacyjnej wnosi o jego uchylenie z powodu obrazy art. 16 ustawy z 18.XII.1919 r. o czasie pracy w przemyśle i handlu przez błędną jego wykładnię i niewłaściwe zastosowanie oraz obrazy art. 189 Kod. Zob.

1) Skarżąca wywodzi, że pracownik, który żąda wynagrodzenia za pracę w godzinach nadliczbowych, musi wykazać dokładnie ilość godzin i czas, w którym je przepracował, powód dowolnie twierdzi, że pracował przez całą dobę, a obliczenie zawarte w pozwie nie jest oparte na żadnych dowodach; zeznania świadków są ogólnikowe i nie wnoszą żadnych konkretnych danych, które mogłyby być podstawą obliczenia ilości godzin nadliczbowych, zwłaszcza, że pozwana kwestionuje potrzebę i celowość pracy powoda. Książka kontroli wyjazdów i przyjazdów nie stanowi żadnego dowodu ilości godzin nadliczbowych, przy czym nie zostało udowodnione, aby powód prowadził ją własnoręcznie.

2) Skarżąca twierdzi dalej, że w świetle powołanego przez nią orzecznictwa S. N. (N. Rw. 1819/34 OSP 91/35 i in.) niedopuszczalna jest konstrukcja pozwu, w którym powód ograniczył sumę powodową do rzekomej korzyści, jaka odniosła pozwana przez nieopłacenie należności drugiemu pracownikowi za okres dozoru dziennego. Skarżąca wywodzi, że pracownikowi należy się wynagrodzenie za pracę w godzinach nadliczbowych o tyle tylko, o ile pracodawca wzbogacił się jego pracą, a twierdzenie powoda, że pozwany musiałby zatrudnić i opłacać innego pracownika, gdyby powód nie pracował w godzinach nadliczbowych, nie wykazuje wzbogacenia, gdyż powód nie twierdzi, by pozwany kwoty oszczędzone na pracy powoda zliczał na swe dobro w kalkulacji cen.

3) Skarżąca zarzuca, że powód w okresie swej pracy w godzinach nadliczbowych nigdy nie upominał się o zapłatę za pracę w tych godzinach. Skarżąca powołuje się na orzeczenie S. N. N. Rw. 788/31 stwierdzające, że jest sprzeczne z zasadami dobrych obyczajów i uczciwości w obrocie, jeżeli pracownik w tajemnicy przed pracodawcą notuje sobie godziny nadliczbowe i przez szereg lat nie żąda wynagrodzenia za te godziny, a czyni to dopiero po rozwiązaniu stosunku służbowego; w danym przypadku powód nie notował sobie nawet przepracowanych godzin nadliczbowych. W tym stanie rzeczy domaganie się zapłaty za godziny nadliczbowe po upływie 3 lat narusza przepis art. 189 K. Z.

4) Skarżąca zarzuca wreszcie, że Sąd Okręgowy dowolnie uznał zarzut wysunięty przez nią o braku z jej strony zlecenia co do pracy dziennej powoda, za sprzeczny z zebranym materiałem dowodowym; zeznania świadków nie stwierdziły faktu takiego zlecenia.

Rozpoznając skargę kasacyjną Sąd Najwyższy zważył co następuje:

1. Zarzuty przytoczone wyżej w p. 1) aczkolwiek przytoczone zostały przez skarżącą jako zarzuty obrazy art. 16 ustawy o czasie pracy, w istocie swej przedstawiają się jako zarzuty obrazy przepisów postępowania, a w szczególności art. 250 § 1 i 351 kpc. Zarzuty te zmierzają bowiem do wykazania, że Sąd Okręgowy bez dostatecznego oparcia w materiale dowodowym ustalił ilość przepracowanych przez powoda godzin nadliczbowych. Słuszne jest twierdzenie skarżącej, że pracownik żądający zapłaty za pracę w godzinach nadliczbowych powinien wykazać ilość przepracowanych nadliczbowo godzin i okres czasu w którym je przepracował. Zarzut obrazy art. 16 ustawy o czasie pracy w tym zakresie byłby jednak trafny tylko wówczas, gdyby sąd orzeka-

jący zasądził należność za godziny nadliczbowe bez ustalenia ich ilości. Sąd Okręgowy, jak wynika to z uzasadnienia zaskarżonego wyroku, ustalił, że powód pracował co najmniej 6 i pół godziny nadliczbowo dziennie. Ustalenie swoje w tej mierze oparł Sąd Okręgowy na zeznaniach świadków i na prowadzonej przez powoda książce kontroli wyjazdów samochodów. Nie dopuścił się przeto Sąd Okręgowy naruszenia art. 16 ustawy o czasie pracy. O ile zaś skarżąca zarzuca, że Sąd Okręgowy nie miał podstaw w materiale dowodowym do przyjęcia, że powód pracował 6 i pół godzin nadliczbowo dziennie, to taki zarzut wkracza już w ocenę dowodów, która należy do sądu orzekającego merytorycznie. Zarzuty wysunięte przez skarżącą odnośnie braku podstaw do ustalenia czasu pracy nadliczbowej powoda są gołosłowne i bezpodstawne.

O ile zarzuty skarżącej rozumieć jako zakwestionowanie ustalenia, że powód w ogóle pracował w godzinach nadliczbowych (tj. w ciągu dnia) to zarzuty te są bezpodstawne, gdyż Sąd Okręgowy oparł swe ustalenia co do pracy powoda w ciągu dnia i w niedzielę na zeznaniach powołanych w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku świadków, którzy stwierdzają, że powód spełniał czynności dozorca dziennego, a których to zeznań skarżąca niczym nie podważa. O ile zaś zarzuty skarżącej zmierzają do obalenia ustalenia Sądu Okręgowego w tej części, w której Sąd ten przyjął, że powód pracował nadliczbowo co najmniej przez 6 i pół godzin dziennie, to i w tym zakresie zarzuty te uznać należy za chybione. Sąd Okręgowy oparł swe obliczenie godzin przepracowanych przez powoda na prowadzonej przez tego ostatniego książce kontroli wyjazdów i przyjazdów samochodów. Nie wiadomo dlaczego skarżąca twierdzi, że książka ta nie może stanowić żadnego dowodu ilości godzin nadliczbowych. Twierdzenia swego skarżąca niczym bowiem nie uzasadnia. Książka kontroli, która przedstawia się jako systematyczny zbiór zapisów dat i godzin wyjazdów z terenu dozorowanego przez powoda i przyjazdów na ten teren każdego samochodu ze wskazaniem jego numeru, przy czym zapisy te stwierdzone są własnoręcznymi podpisami kierowców, może stanowić dowód w sprawie co do tych okoliczności, które z zapisów w niej zawartych wynikają i jak każdy dowód podlega swobodnej ocenie sądu orzekającego w ramach art. 250 § 1 kpc. Książka ta, zawierająca zapisy o godzinach przyjazdów i wyjazdów samochodów w zestawieniu z ustalonym przez zeznania świadków faktem, że samochody te wpuszczał i wypuszczał przez bramę powód, i że on książkę tę prowadził, może przeto stanowić dowód rozpiętości, a tym samym ilości godzin, w których powód pełnił swoje funkcje jako dozorca. Obojętną jest przy tym rzeczą, czy zapisy w książce kontroli dokonywane były przez powoda własnoręcznie, czy też przez kierowców, którzy kładli w książkę tej swe podpisy. Wystarczy, że jak stwierdzili powołani przez Sąd Okręgowy świadkowie L i M powód prowadził tę książkę, prowadzenie zaś tego rodzaju książki kontroli nie wymagało własnoręcznych zapisów powoda; wystarczające było, że powód wręczał każdorazowo książkę tę szoferom dla zapisania godziny wyjazdu i przyjazdu oraz dla położenia podpisu i że pilnował, by zapisy takie przy każdym wyjeździe i przyjeździe były czynione.

Ponieważ skarżąca nie wykazuje, aby wyprowadzone przez Sąd Okręgowy na podstawie powyższej książki kontroli obliczenie godzin nadliczbowych powoda było wadliwe lub niezgodne z zapisami zawartymi w tej książce, przeto zarzuty skargi kasacyjnej w tej mierze są chybione.

Z braku zarzutu ze strony skarżącej, niepodniesionego ani w skardze kasacyjnej ani w toku procesu, nie podlega rozważeniu kwestia, czy do pracy powoda stosuje się przepisy Rozp. Min. Pracy i Op. Społ. z dnia 26.I.1922 o czasie pracy osób zatrudnionych przy pilnowaniu i w jakim zakresie praca powoda w świetle przepisów tego rozporządzenia powinna być uważana za nadliczbową.

2. Również jako zarzut obraży art. 250 § 1 i 351 kpc. przedstawia się ostatni zarzut skargi kasacyjnej, przytoczony wyżej pod p. 4). I ten zarzut wkracza w dzie-

dzinę oceny dowodów, przy czym nie jest on niczym więcej, jak gołosłowną polemiką z dokonaną przez Sąd Okręgowy oceną dowodów. Skarżąca zarzuca, że zeznania świadków nie stwierdziły faktu zlecenia ze strony Centrali pracy nadliczbowej (tj. we dnie) powoda. Jednakże Sąd Okręgowy ustalenia swoje co do tego, że kierownictwo pozwanej Centrali zlecało powodowi wykonywanie pewnych prac, oparł na zeznaniach świadków S. M. i N., którzy istotnie stwierdzili tę okoliczność. Skarżąca niczym zaś zeznań tych nie podważa, a twierdzenie, że „ogólnikowe“ zeznania świadków w tym zakresie są bez znaczenia odnieść można raczej do omawianego zarzutu skargi kasacyjnej, który jako ogólnikowy i gołosłowny nie posiada znaczenia i jest chybiony.

3. O ile idzie o zarzut obraży art. 16 ustawy o czasie pracy przez błędną jego wykładnię, przytoczony wyżej w p. 2), to zauważyć przede wszystkim należy, że powołane przez skarżącą orzecznictwo przedwojenne Sądu Najwyższego nie może być miarodajne dla należytej wykładni cyt. przepisu w nowych warunkach ustrojowych. Międzywojenną judykaturę S. N. dotyczącą zagadnienia należności za godziny nadliczbowe cechowała wyjątkowa niejednorodność i chwiejność; w szczególności judykatura ta wykazuje liczne sprzeczności, gdy idzie o ustalenie przesłanek zasadności roszczenia pracownika o zapłatę za godziny nadliczbowe. W początkowych orzeczeniach wydanych na tle ustawy o czasie pracy, Sąd Najwyższy nie uzależniał zasadności roszczenia o wynagrodzenie za godziny nadliczbowe od wymogu udowodnienia niesłusznego wzbogacenia pracodawcy (Zb. Orz. N. 218/30, 182/30, 8/32, 128/32 i inn.). W następnym jednak orzecznictwie zapoczątkowanym przez uchwałę S. N. w składzie 7 sędziów z dnia 4.XI.1932 (Zb. Orz. III N. 127/32) Sąd Najwyższy stał na stanowisku, że za pracę w godzinach nadliczbowych należy się pracownikowi wynagrodzenie o tyle tylko o ile wykaże, że pracodawca wzbogacił się jego pracą (Zb. Orz. NN 4/33, 38/33, 226/33, 241/33 i inn.). Ta niejednorodność orzecznictwa międzywojennego S. N. w zakresie problemu wynagrodzenia za godziny nadliczbowe nie była kwestią przypadku. Orzecznictwo to wykazuje bowiem wyraźną linię kierunkową. Zmierzano ono wyraźnie przy pomocy różnych konstrukcji prawnych do ochrony interesów kapitalistycznych pracodawców przed masowymi roszczeniami pracowników o zapłatę za godziny nadliczbowe. Najbardziej wyrazem tego klasowego charakteru przedwojennego orzecznictwa S. N. jest właśnie wskazana wyżej uchwała S. N. w skł. 7 sędziów N. 127/98 oraz oparte na niej orzeczenia, w których uzależniono zaspokojenia roszczeń pracowniczych o wynagrodzenie za godziny nadliczbowe od wykazania przez pracownika niesłusznego wzbogacenia się pracodawcy jego pracą. Wymóg ten był z reguły niewykonalny dla pracownika, dzięki czemu spełniał znakomicie funkcję ochrony interesów pracodawców. Wymóg ten był jednak jawnie przekraczający treść ustawy o czasie pracy, która bynajmniej nie uzależniała należności pracownika za godziny nadliczbowe od wykazania niesłusznego wzbogacenia pracodawcy. Toteż w związku z uchwałą ogólnego Zgromadzenia Sądu Najwyższego z dn. 25.XI.1948 r. (ogł. w DPN N 12 48 str. 58) należy uznać, że międzywojenne orzecznictwo S. N. w dziedzinie roszczeń o wynagrodzenie za godziny nadliczbowe jako niezgodne z obecnym ustrojem z reguły straciło znaczenie i ze względu na swój klasowy charakter nie może być miarodajne w nowych warunkach ustrojowych w Państwie Ludowym;

dotyczy to w szczególności orzeczeń powołanych przez skarżącą w skardze kasacyjnej.

W nowych warunkach ustrojowych wykładnia art. 16 ustawy o czasie pracy musi być oparta na innych zasadach. Musi ona wychodzić z założeń, że w Państwie Ludowym praca, jako najwyższe dobro społeczne, korzysta ze szczególnej opieki prawa i że

sprzeczne jest z zasadami współzycia społecznego w tym Państwie korzystanie z czyjejkolwiek pracy bez słusznego wynagrodzenia.

Wyrazem stosunku ustawodawcy Polski Ludowej do zagadnienia czasu pracy jest fakt dwukrotnego już

znowelizowania ustawy z 18.XII.1919 r. o czasie pracy w r. 1945 i 1946 (Dz. Ust. poz. 117/45 i poz. 285/46) w kierunku wzmoczenia uprawnień pracownika w zakresie pracy w godzinach nadliczbowych.

Prawidłowa i zgodna z funkcją art. 16 ustawy o czasie pracy w nowych warunkach ustrojowych wykładnia tego przepisu nie pozwala przyjąć poglądu, by pracownik był obowiązany wykazywać niesłuszne wzbogacenie pracodawcy jego pracą. Wymóg taki nie da się wyprowadzić z tekstu art. 16 cyt. ustawy. W świetle tego przepisu pracownik dochodzący od pracodawcy wynagrodzenia za pracę w godzinach nadliczbowych winien wykazać tylko dwie okoliczności faktyczne: fakt pracy w godzinach nadliczbowych (łącznie z ilością tych godzin) i fakt, że praca była spełniana na zlecenie, a co najmniej za wiedzą pracodawcy. O ile pracodawca (lub reprezentujące go osoby, w szczególności kierownictwo zakładu pracy) wie, że pracownik pracuje w godzinach nadliczbowych i z tej pracy jego korzysta, zwłaszcza przez dłuższy okres czasu, to w świetle art. 29 K. Z. takie zachowanie się pracodawcy może być uznane za milczące zlecenie pracy w godzinach nadliczbowych.

W sprawie niniejszej Sąd Okręgowy ustalił, że powód pracował w godzinach nadliczbowych co najmniej przez 6 i pół godzin dziennie przez okres objęty pozwem i że o pracy powoda w godzinach nadliczbowych (tj. w dzień) wiedziało kierownictwo powołanej Centrali, które nawet zlecało powodowi wykonywanie w ciągu dnia pewnych prac. Te ustalenia Sądu, których — jak wyżej omówiono — skarżąca niczym skutecznie nie zdolała obalić, są wystarczające w świetle art. 16 ustawy o czasie pracy do zasądzenia powodowi należności za pracę w godzinach nadliczbowych.

Bez znaczenia jest zarzut, że niedopuszczalne jest ograniczenie sumy dochodzonej w powództwie do wysokości korzyści, jaką pozwana Centrala odniosła przez niezapłacenie należności drugiemu dozorczy dziennemu. Pomijając, że na uzasadnienie tego poglądu skarżąca powołuje jedynie cytowane przez siebie orzecznictwo przedwojenne S. N., które — jak to wyżej wykazano — nie może być miarodajne dla oceny sprawy niniejszej, podkreślić należy, że ograniczenie żądania pozwu do wysokości sumy zaoszczędzonej przez pozwaną wskutek niezaangażowania dozorczy dziennego

nie może być traktowane jako „konstrukcja” prawna pozwu, lecz stanowi jedynie motyw, dla którego powód ograniczył swe żądanie. Podstawą jego powództwa jest fakt pracy w godzinach nadliczbowych, okoliczność zaś, że żądanie swe w tym zakresie ograniczył do sumy zaoszczędzonej przez pozwaną Centralę dzięki jego pracy, nie ma znaczenia dla samej podstawy powództwa; okoliczność ta może co najwyżej świadczyć o rzetelnej postawie powoda, który nie chciał, by pozwana wskutek niezaangażowania dozorczy dziennego i korzystania z jego pracy poniosła większe koszty, niż gdyby dozorcę dziennego zatrudniała.

4. Wreszcie co się tyczy zarzutu obrazy art. 189 K. Z., o jakim mowa wyżej w p. 3) to zarzut ten jest w świetle powyższych wywodów dotyczących zasad wykładni art. 16 ustawy o czasie pracy musi być uznany za całkowicie bezpodstawny. Pracownik ma wprawdzie obowiązek wykazania ilości godzin przepracowanych nadliczbowo, ale obowiązek ten dopełnić może w każdy dopuszczalny przez przepisy postępowania dowodowego sposób, nie koniecznie zaś tylko drogą prowadzenia notatek.

Nie można również uznać, by w świetle art. 16 ustawy o czasie pracy okolicznością warunkującą należność pracownika z tytułu wynagrodzenia za godziny nadliczbowe było upominanie się pracownika o zapłatę. O ile kierownictwo Zakładu wie o jego pracy w godz. nadliczbowych, domniemywać należy, że liczy się ono z ustawowym obowiązkiem zapłaty wynagrodzenia za te godziny.

Toteż niesłuszny jest pogląd skarżącej, że dochodzenie należności za godziny nadliczbowe za dłuższy okres czasu nawet w granicach 3-letniego przedawnienia jest sprzeczne z zasadami dobrych obyczajów i uczciwości w obrocie. Przeciwnie, sprzeczne z zasadami tymi i z zasadami współżycia społecznego w Państwie Ludowym byłoby dopuszczenie możliwości, że kierownictwo pewnego zakładu pracy przez dłuższy okres czasu korzysta z pracy pracownika w godzinach nadliczbowych, wie o tej pracy i wymaga jej pełnienia, a mimo to uchyla się od zapłaty wynagrodzenia za nią. Wobec bezzasadności zarzutów skargi kasacyjnej skarga ta ulega oddaleniu.

(N WaC 370/49)

Izba Karna

1. Kierownik odpowiada za pracę wszystkich organów mu podległych i powinien tak zorganizować kontrolę, by dawało to gwarancję jej prawidłowości i wyłączało nadużycia. Kierownik może być pociągnięty do odpowiedzialności karnej, jeśli w sposób zawiniony dopuścił się on zaniedbania w zakresie tych właśnie swoich obowiązków, a więc, np. zorganizował kontrolę w sposób niedostateczny, albo po należytych nawet jej zorganizowaniu nie sprawdził jej stosowania lub też obdarzywszy kogoś całkowitym zaufaniem nie zapewnił sobie osobistego wglądu w należytych rozmiarze itp.

Sąd Najwyższy w sprawie Eustachego N. i in. oskarżonych z art. 286 § 2 i 3 k. k. po rozpoznaniu rewizji Prokuratora Sądu Apelacyjnego w Krakowie i oskarżonych od wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 26 października 1949 r. na podstawie art. 375, 383 pkt. 2 i 3, 388 § 1 k. p. k. uchylił zaskarżony wyrok w stosunku do oskarżonego Eustachego N. i uniewinnił go z zarzutu, że jako nadleśniczy lasów państwowych nadleśnictwa K. zaniedbał należytej kontroli działalności podlegającego mu leśniczego Stefana K., umożliwiając mu przez to popełnianie nadużyć przy sprzedaży drzewa, na podstawie niezgodnie z przepisami wystawionych przez K., a przez oskarżonego N. podpisanych asygnat.

Rewizja oskarżonego Eustachego N. zarzuciła, między innymi, obrazę art. 320 i 339 k. p. k. przez: dowolne przyjęcie, iż oskarżony mógł i powinien był przewidzieć możliwość dokonywania nadużyć w podległym mu leśnictwie B., oraz potrzebę kontroli również

w tym leśnictwie, a nadto nierozważenie, że wysoce zadowalające w ogólności wyniki gospodarki tego leśnictwa nakazywały wprost oskarżonemu, wśród jego niewspółmiernie rozległych zadań na stanowisku nadleśniczego, skierowanie uwagi na inne odcinki pracy, wymagające bardziej jego ingerencji, czujniejszej kontroli i poświęcenia na to większej ilości czasu oraz nierozważenie, że wykrycie nadużyć, wskazaną w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, drogą „sprawdzenia któregośkolwiek wykazu odbiorczego, fikcyjnie opiewającego na drewno opałowe, ze stanem drewna na miejscu”, zależne było albo od sprawdzenia wszystkich wykazów, co było fizycznie niemożliwością, albo — od przypadkowego natrafienia przy sprawdzeniu wrywkowym na taki właśnie fikcyjny wykaz.

W u z a s a d n i e n i u

Sąd Najwyższy wyraził, między innymi, następujący pogląd prawny:

Sąd Najwyższy podziela pogląd rewizji, iż oskarżony, jako nadleśniczy, obarczony pracą administracyjną, dotyczącą całości powierzzonego mu nadleśnictwa — mógł w dużej mierze zaufać swemu zastępcy leśniczemu K., cieszącemu się również pełnym zaufaniem Dyrekcji Lasów Państwowych i skierować czynności kontrolne w kierunku młodszych i mniej doświadczonych leśniczych.

Poza tym nawet dokonywanie sporadycznych kontroli w terenie nie doprowadziłoby do wykrycia nadużyć, skoro w tym celu trzeba by sprawdzać identyczność fikcyjnych nabywców na asygnatach i spędzać

całe dni w terenie, kontrolując ilość wydawanego przez gajowych drzewa i uprawnienia odbiorców.

Te czynności nie mogą obciążać nadleśniczego, bo byłoby to z uszczerbkiem dla jego właściwych zajęć, obejmujących planowanie wyrębu, zalesienia i całokształt administracji leśnej.

Odpowiedzialność za nadużycia podwładnych obciąża zwierzchników, którzy zaniedbują należytej kontroli, rzeczą Sądu jednak jest zważyć, w jakich granicach i jak daleko w dół kontrola ta w praktyce może sięgać bez oderwania danego zwierzchnika od powierzonych mu zadań.

Mechaniczne uznanie kierowników za odpowiedzialnych za takie działania podwładnych, w które oni w normalnym toku swej pracy nie ingerują, mając od tego organu pośrednie, nie da się pogodzić z zasadami prawidłowego prowadzenia gospodarki, która wymaga hierarchii zadań, obowiązków i odpowiedzialności.

Okoliczności powyższe wskazują na to, że oskarżony N. nie może być uznany za winnego występkę z art. 286 § 3 k. k., popełnionego przez brak kontroli nad działaniem G. i J., wobec czego Sąd Najwyższy uchylając zaskarżony wyrok, oskarżonego uniewinnia.

Wyrok z dnia 9 stycznia 1951 r. (I. KO 88/50).

2. Przedmiotem ochrony art. 39 m. k. k. jest należyte, z punktu widzenia potrzeb ustroju gospodarczego Polski Ludowej, prowadzenie przedsiębiorstwa uspołecznionego. „Należyte staranie o urządzenie techniczne zakładu albo jego surowce lub towary” oznaczają socjalistyczną gospodarność osób, którym Państwo Ludowe, bądź instytucja uspołeczniiona powierzyła prowadzenie przedsiębiorstwa. Konsekwencją przebudowy ustroju gospodarczego, jest zmiana wartości i ocen w życiu i działalności gospodarczej. Zmiana ta oznacza między innymi nowy socjalistyczny stosunek do pracy, nową socjalistyczną dbałość o mienie społeczne, uspołecznienie zaś środków produkcji, a w następstwie jej wytworów nie pozwala na biurokratyczne traktowanie działalności gospodarczej mogące spowodować stratę w gospodarce narodowej.

Nieprowadzenie powierzonego przedsiębiorstwa zgodnie z wymaganiami gospodarności, a mianowicie 1) nieprzeszkolenie należycie personelu, 2) niedołożenie należytych starań odnośnie remontu maszyn w odpowiednim czasie, 3) niedołożenie należytych starań w zakresie użycia odpowiedniego surowca do produkcji stanowi przestępstwo z art. 39 m. k. k.

Sąd Najwyższy w sprawie Stefana W., osk. z art. 39 pkt. 1 i 2 m. k. k. po rozpoznaniu rewizji oskarżonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dn. 1 kwietnia 1950 r. na podstawie art. 375, 384, pkt. 2 k. k. z m i e n i ł zaskarżony wyrok w części dotyczącej kary w ten sposób, że wykonanie orzeczonej zaskarżonym wyrokiem kary zawiesił warunkowo na okres lat dwóch.

Rewizja oskarżonego oparta na przepisie art. 320 i 339 § 1 k. p. k. i art. 371 pkt. 1 w związku z art. 39 m. k. k. stoi na stanowisku, że działalność oskarżonego nie ma charakteru przestępstwa z art. 39 m. k. k., gdyż nie obniżała on poziomu istniejącej już wysokiej produkcji, ponieważ produkcji takiej w ogóle nie było, natomiast nie przedsięwziął rzekomo właściwych kroków celem podniesienia produkcji, co mogłoby stanowić przestępstwo z art. 286 § 1 k. k. Brak jest ponadto w czynach oskarżonego umyślności działania, co wyłącza zastosowanie art. 39 m. k. k. Możliwość zastosowania art. 286 § 3 k. k. nie znajduje

oparcia w przewodzie sądowym, wobec czego oskarżony winien być uniewinniony.

W u z a s a d n i e n i u

Sąd Najwyższy wyraził następujący pogląd prawny: Sąd Apelacyjny w Poznaniu, w oparciu o całokształt materiału dowodowego, a w szczególności wyjaśnień oskarżonego W. oraz opinii biegłego, uznał, że rok produkcyjny 1947 był rokiem szkolenia kadr, przygotowania maszyn i pieców na następne okresy produkcyjne, w związku z czym nie obciążył osk. W. odpowiedzialnością za wyprodukowanie nieudałych cegieł.

Skoro więc rok 1947 uznany został za okres wszechstronnego przygotowania się do produkcji w 1948 r. rozważyć należy, czy sposób gospodarowania oskarżonego w roku 1948 jako kierownika powierzonego mu przez Państwo Ludowe przedsiębiorstwa nosi w sobie znamiona przestępstwa z art. 39 m. k. k.

Przedmiotem ochrony art. 39 m. k. k. jest należyte z punktu widzenia potrzeb ustroju gospodarczego Polski Ludowej prowadzenie przedsiębiorstwa uspołecznionego. „Należyte staranie o urządzenie techniczne zakładu albo jego surowce lub towary”, o których mowa w art. 39 m. k. k. oznaczają właśnie socjalistyczną gospodarność osób, którym państwo ludowe bądź instytucje uspołecznione powierzyły prowadzenie przedsiębiorstwa.

Przebudowa ustroju gospodarczego Polski pociąga za sobą w konsekwencji także i zmianę systemu wartości i ocen w życiu gospodarczym i działalności gospodarczej. Ta zmiana wartości i ocen oznacza między innymi nowy socjalistyczny stosunek do pracy, nową socjalistyczną dbałość o mienie społeczne, większą niż o własne, przy czym uspołecznienie środków produkcji, a co za tym idzie i wytworów tej produkcji nie pozwala jednak na biurokratyczne traktowanie działalności gospodarczej, mogące przynieść bądź przynoszące wielkie straty gospodarce narodowej.

Na tym właśnie podłożu toczy się dziś walka o nowy, socjalistyczny typ człowieka gospodarującego, o socjalistyczny typ kierownika przedsiębiorstwa.

Sąd Apelacyjny uznał, że oskarżony W. nie prowadził powierzonego mu przedsiębiorstwa zgodnie z wymaganiami gospodarności, gdyż: 1) nie przeszkolił należycie personelu cegielni, a w szczególności palaczy, 2) nie dołożył należytych starań wokoło remontu maszyn w odpowiednim czasie, których zły stan przyczyniał się do złej produkcji, dający w 1947 r. 35,4% a w 1946 r. 29,2% złomu i 3) nie dołożył należytych starań w zakresie użycia odpowiedniego surowca do produkcji.

Podzielając argumenty rewizji oskarżonego co do pierwszego z trzech wyżej wymienionych zarzutów, Sąd Najwyższy uznał za trafne uzasadnienie zaskarżonego wyroku co do pozostałych dwóch zarzutów. Bierne oczekiwanie bowiem przez niemal pół roku na zezwolenie Ministerstwa Ziem Odzyskanych, na wywóz maszyn do naprawy do Bydgoszczy, stanowi biurokratyczne traktowanie działalności gospodarczej i nie tylko nie wykazuje dbałości o maszyny, surowce i towary większej, niż o własne mienie, ale nawet takiej jak o własne. Żaden przecież przedsiębiorca prywatny nie tolerowałby spokojnego wyrzucania do stawów około 30% produkcji, gdy dopuszczalny i usprawiedliwiony procent złomu sięga 12 — 15%. Jeśli do tak wielkiego procentu złomu przyczyniał się również i zły surowiec, to obowiązkiem oskarżonego, jako dobrego gospodarza, było postawić zagadnienie surowca odpowiednio stanowczo przed właściwymi zwierzchnikami władzami gospodarczymi. Takie stanowisko zajęli też na rozprawie świadek R. i biegły P.

Z tych względów Sąd Najwyższy uznał, że działanie oskarżonego zawiera w sobie cechy przestępstwa z art. 39 m. k. k.

Wyrok z dnia 30 stycznia 1951 r. (K. 3/50).

3. Udzielanie przez kierownika fabryki robotnikom tejże fabryki premii, na własną rękę (bez uzyskania uprzednio zgody Dyrekcji Przemysłu Miejscowego), a więc ze świadomością, że przekracza swoje uprawnienia, w interesie jednak zwiększenia i usprawnienia produkcji, mieści w sobie znamiona występku z art. 286 § 1 k. k., nie zaś zbrodni z art. 286 § 2 k. k. Oskarżony udzielając premii nie obejmował bowiem swym zamiarem przysporzenia robotnikom korzyści majątkowej w rozumieniu art. 286 § 2 k. k., który to przepis powstał w odmiennej formacji gospodarczej, miał na uwadze „korzyść majątkową”, będącą równocześnie szkodą dla interesu społecznego przez podważenie zaufania do urzędnika i praworządności, jak i bezpośrednią szkodą Skarbu Państwa.

Sąd Najwyższy w sprawie Kazimierza K., osk. z art. 286 § 2 k. k. po rozpoznaniu rewizji oskarżonego od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 21 września 1950 r. na podstawie art. 375, 383 pkt. 2 i 3, 388, 387 k. p. k. zmienił zaskarżony wyrok w części dotyczącej kary za czyn objęty pkt. II sentencji zaskarżonego wyroku i uznając, że oskarżony działał bez zamiaru osiągnięcia korzyści majątkowej, poprawił kwalifikację czynu przypisanego oskarżonemu w tym ustępie sentencji zaskarżonego wyroku na występki z art. 286 § 1 k. k., skazał go za to przestępstwo na dziesięć miesięcy więzienia.

Rewizja oskarżonego zarzuca, między innymi, obrazę art. 286 § 2 k. k. — przez zastosowanie do czynu oskarżonego tej kwalifikacji prawnej zamiast kwalifikacji z art. 286 § 3 k. k. jakkolwiek istotą winy oskarżonego było zaniedbanie uzyskania dla udzielonych premii uprzedniej aprobaty DPM.

W u z a s a d n i e n i u

Sąd Najwyższy, wyraził między innymi, następujący pogląd prawny:

Zarzuty rewizji oskarżonego są zasadne.

Zakwalifikowanie działania oskarżonego z art. 286 § 2 k. k. nie jest trafne.

Oskarżony udzielał bezprawnie zezwoleń na przetapianie srebra, będących pewnego rodzaju premią, wyłącznie robotnikom fabryki, przy czym nie została odparta jego obrona, iż działał to w interesie produkcji, albowiem w okresie tym praca w fabryce leśniczkiej była mało atrakcyjna, robotnicy bardzo łatwo ją porzucali, a ponadto wyniki ich pracy zależały w bardzo

wysokim stopniu od gorliwości i dobrej woli, bo nie była to zespołowa praca zautomatyzowana, lecz indywidualna, wymagająca dużej staranności i uwagi.

Skoro więc oskarżony, udzielając tych premii, miał świadomość, iż przekracza swoje uprawnienia, albowiem zezwolenia takie leżały w kompetencji Dyrekcji Przemysłu Miejscowego, jest rzeczą oczywistą, że działanie jego wyczerpuje znamiona przestępstwa przewidzianego w art. 286 k. k. Oskarżony udzielając premii nie obejmował jednak swym zamiarem przysporzenia robotnikom korzyści majątkowej w takim rozumieniu, w jakim korzyść tę ujmuje art. 286 § 2 k. k., albowiem przepis ten, powstał w zupełnie odmiennej formacji gospodarczej, miał na względzie „korzyść majątkową” będącą równocześnie szkodą tak dla interesu społecznego przez podważenie zaufania do urzędnika i praworządności, jak i bezpośrednią szkodę Skarbu Państwa.

Oskarżony, jako wykonawca zadań Państwa w zakresie gospodarczym, odpowiada w myśl art. 64 m. k. k. również z art. 286 k. k.

Oskarżony, kierując fabryką powinien mieć na oku interes gospodarczy Państwa Ludowego na powierzonym sobie odcinku, przy czym winien — działając oczywiście w ramach obowiązujących ustaw — dostosowywać metody pracy do wymagań gospodarczych.

Jest rzeczą notoryczną, że w przemyśle uspołecznionym szeroko jest stosowany system premii, mających na celu zachęcenie pracowników do wydawniejszej pracy i wynagrodzenia ich za wyjątkową sprawność.

System ten był stosowany również i w fabryce kierowanej przez oskarżonego, z tym tylko, że dysponentem premii był nie oskarżony, lecz Dyrekcja Przemysłu Miejscowego.

Skoro więc oskarżony, pomijając świadomie DPM na własną rękę udzielał premii robotnikom, a nie została odparta jego obrona, że czynił to w interesie zwiększenia i usprawnienia produkcji, w działaniu jego mieszczą się znamiona występku z art. 286 § 1 k. k., nie zaś zbrodni z art. 286 § 2 k. k.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy, poprawiając odpowiednio kwalifikację czynu przypisanego oskarżonemu obniżył zarazem wymierzoną mu karę, skoro czyn oskarżonego przedstawia się jako przestępstwo społecznie znacznie mniej szkodliwe.

Wyrok z dnia 5 marca 1951 r.

(I. K. 80/50).

Główna Komisja Arbitrażowa

Okręgowe Komisje Arbitrażowe

1. Obowiązek zapłaty w obrębie gospodarki uspołecznionej, wynikający z zarządzenia władzy nadrzędnej zobowiązanej.

Jednostka gospodarki uspołecznionej nie może powoływać się na przedawnienie roszczenia, skierowanego przeciwko niej przez inną jednostkę tej gospodarki, skoro władza nadrzędna zobowiązanego poleciła dokonanie zapłaty po upływie terminu przedawnienia.

Główna Komisja Arbitrażowa orzeczeniem z dnia 19 grudnia 1950 r. zatwierdziła orzeczenie Okręgowej Komisji Arbitrażowej w Katowicach, oddalając wniosek Huty X przeciwko Dyrekcji Okręgowej Kolei Państwowej w Z o zwrot zapłaconej kwoty.

Z u z a s a d n i e n i a

Dyrekcja Okręgowa Kolei Państwowych w Z obciążyła w marcu 1948 roku otwarty rachunek kredytowy Huty X kwotą zł M — tytułem należności za przewóz towarów kolejami zagranicznymi. Huta X, mając na uwadze, że pretensja kolei w miesiącu marcu 1948 roku była już przedawniona, zgłosiła w dniu 27 września 1948 roku reklamację, w której domagała się przekazania na jej konto sumy, którą została

obciążona. Reklamacja została załatwiona przez kolej odmownie co do meritum pismem z dnia 17 stycznia 1949 roku. Odpowiedź odmowną kolej uzasadniła tym, że niedobór został pobrany na polecenie Ministerstwa Komunikacji w porozumieniu z b. Ministerstwem Przemysłu i Handlu. W tych warunkach Huta X wystąpiła z wnioskiem do Okręgowej Komisji Arbitrażowej w Katowicach o zasądzenie spornej sumy M od Dyrekcji Okręgowej Kolei Państwowych w Z. Okręgowa Komisja Arbitrażowa oddaliła wniosek.

Huta X odwołała się do Głównej Komisji Arbitrażowej, wnosząc o zasądzenie od pozwanej Dyrekcji spornej sumy.

Główna Komisja Arbitrażowa uznała rozstrzygnięcie sporu przez Okręgową Komisję Arbitrażową za trafne, jakkolwiek nie podzieliła stanowiska zajętego przez Okręgową Komisję Arbitrażową w przedmiocie uznania pretensji wniosku za przedawnioną z następujących powodów: Zgodnie z § 45 R. P. T. roszczenia tego rodzaju przedawniają się z upływem roku, jednakże okres zawieszenia biegu przedawnienia trwał, nie jak to błędnie przyjęła Okręgowa Komisja Arbitrażowa do dnia 17.I.1949 roku, lecz do dnia 18.IV.1950 roku, gdyż dopiero w tym dniu kolej zwróciła załą-

czone do reklamacji dokumenty (§ 45 pkt. 3 R. P. T.). Istotne w niniejszym sporze jest porozumienie zawarte między Ministerstwem Komunikacji i b. Min. Przemysłu i Handlu, w następstwie którego b. Ministerstwo Przemysłu i Handlu poleciło podległym sobie zakładom uregulowanie przedawnionych pretensji za przewóz kolejami zagranicznymi kraju C. Jakkolwiek sporna kwota nie została umieszczona w wykazie należności sporządzonych przez Min. Komunikacji, ponieważ została już uregulowana przez Hutę X, to jednak skutki generalnego załatwienia na szczeblu ministerialnym zagadnienia przedawnionych należności za tranzyt kolejami zagranicznymi kraju C rozciągały się oczywiście również na sporną sumę, która stanowi jedną z pozycji tych należności.

(Nr Rep. V. 1.0. — 5/50).

2. Odpowiedzialność jednostek gospodarki uspołecznionej za zobowiązania prywatnego dzierżawcy zaciągnięte przez niego przed objęciem dzierżawionego zakładu przez tę jednostkę.

1. Jednostka gospodarki uspołecznionej, która objęła znacjonalizowane przedsiębiorstwo, nie jest następcą prawnym poprzedniego prywatnego właściciela, a zatem jednostka ta nie odpowiada za zobowiązania tegoż prywatnego właściciela nawet w zakresie przewidzianym w art. 6 ustawy nacjonalizacyjnej.

2. Jednostka gospodarki uspołecznionej, która objęła poniemieckie przedsiębiorstwo znacjonalizowane nie odpowiada za zobowiązania osoby prywatnej zaciągnięte przez nią w charakterze dzierżawcy tegoż przedsiębiorstwa na podstawie umowy dzierżawy zawartej z b. Tymczasowym Zarządcą Państwowym.

3. Orzeczenie właściwego ministra o przejęciu przedsiębiorstwa poniemieckiego na własność Państwa (art. 2 ust. 7 ustawy z dn. 3.I.1946 roku) ma charakter deklaratoryjny; własność takiego przedsiębiorstwa przechodzi na Państwo z samego prawa.

Okręgowa Komisja Arbitrażowa w Katowicach orzeczeniem z dnia 29 listopada 1950 roku zasądziła na rzecz Centrali X od Dyrekcji Przemysłu Miejskowego w Y kwotę zł Z. Orzeczenie to zostało uchylone decyzją Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 30 stycznia 1951 roku.

Z u z a s a d n i e n i a

Centrala X wystąpiła przeciwko Dyrekcji Przem. Miejskowego w Y o zapłacenie zł Z z tytułu odpowiedzialności za zobowiązania prywatnego przedsiębiorstwa poniemieckiego, które przeszło następnie na własność Państwa i zostało przejęte przez Dyrekcję Przemysłu Miejskowego w Y. Okręgowa Komisja Arbitrażowa w Katowicach po zbadaniu sprawy uznała roszczenia za uzasadnione i zasądziła od pozwanej żadaną we wniosku sumę łącznie z ustawowymi odsetkami.

Uzasadnienie orzeczenia podaje: „Strona powodowa dostarczyła na zlecenie Huty A... do przedsiębiorstwa B... 1.269 sztuk arkuszy blachy... na wykonanie zamówionych w tej firmie przez hutę skrzynek do węgla. Przydział w powyższej wysokości nastąpił omyłkowo, gdyż w wyniku rozliczenia ustalono, że firma przy wykonaniu zamówienia zużyła jedynie 255 arkuszy. Zlecenie udzielono firmie B dnia 30 października 1945 roku, zaś zamówienie dostawy blachy nastąpiło w dniu 26 stycznia 1946 roku. W powyższym stanie rzeczy strona powodowa domagała się zwrotu omyłkowo wydanego materiału w naturze i użyła 732 arkuszy blachy w roku 1947. Ponadto strona pozwana jako instytucja, która objęła firmę B — przekazała stronie powodowej kwotę V zł... jako należność za 60 arkuszy blachy sprzedanej przez organa pozwanej firmie C... Zapłała tej kwoty nastąpiła dnia 31 sierpnia 1950 roku. Pozostała zatem nierozliczona reszta w ilości 222 arkuszy blachy. Rachunkiem z dnia 31 października 1947 roku... przedłożonym

do inkasa przez Narodowy Bank Polski, domagała się strona powodowa zapłaty równowartości nierozliczonej blachy w kwocie Z zł...

Obecnie domaga się strona powodowa zwrotu blachy in natura, bądź zapłaty równowartości oraz ponadto zapłaty odsetek zwróci od przelanej przez pozwaną na dobro powodki kwoty V zł za czas od upływu 5 dnia po przedłożeniu rachunku do inkasa, tj. od dnia 5 listopada 1947 roku, do dnia zapłaty, tj. do dnia 31 sierpnia 1950 roku.

Przy tym stanie faktycznym Okręgowa Komisja Arbitrażowa zasądziła od strony pozwanej żadaną kwotę wraz z odsetkami, opierając swe orzeczenie na następujących zasadach:

„Niesporne jest, że rzeczywiście przedsiębiorstwo B było prowadzone do chwili przejęcia przez pozwaną — przez osoby prywatne. Niemniej cała transakcja była związana ściśle z przedsiębiorstwem, a w chwili przejęcia na składzie w nim znajdowała się jeszcze poważna ilość blachy — 732 arkusze, która następnie już przez organa pozwanej została powódce zwrócona. Co więcej kierownik Zakładu z ramienia pozwanej sprzedał z początkiem roku 1947 część tej blachy — 60 arkuszy firmie C. Pieniądze uzyskane z tej transakcji zostały następnie przez pozwaną przekazane stronie powodowej. Pozwana sama przyznaje, że w dniu 30 lipca 1946 r. przejęła w mowie będący zakład w pełnym ruchu z surowcami, zamówieniami będącymi w toku wykonania, umowami o pracę itd. Wynika z tego, że nastąpiło tu przejęcie przedsiębiorstwa wraz z całym majątkiem, tj. aktywami i pasywami, że w ramach tego majątku mieściła się sporna transakcja i że pozwana, występująca do chwili nacjonalizacji jako administratorka tej masy majątku — zaś od chwili jej upaństwowienia jako właściciel względnie organ właściciela, nie może uchylać się od odpowiedzialności przez odesłanie wierzyciela do osób, które to przedsiębiorstwo — choćby na własny rachunek poprzednio prowadziły. Stanowisko pozwanej tylko w tym przypadku byłoby do przyjęcia, gdyby chodziło o zaszczość majątkową związaną ściśle z którąś z osób z poprzednio prowadzących przedsiębiorstwo — a nie związaną z zakładem. W niniejszym sporze taka sytuacja nie zachodzi. Pozwana była w osobie mianowanego przez siebie kierownika dokładnie o całym stanie faktycznym od samego początku poinformowana, toteż nie może poływać się na brak wiadomości w tej sprawie...“.

Przewodniczący Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego uchylił orzeczenie Okręgowej Komisji Arbitrażowej w Katowicach i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania w innym składzie zespołu orzekającego.

W uzasadnieniu tej decyzji zostało podane, że:

Okręgowa Komisja Arbitrażowa mylnie oceniła sprawę od strony faktycznej i prawnej.

Z akt sprawy wynika bowiem, że przedsiębiorstwo to jest przedsiębiorstwem poniemieckim, objętym w okresie powojennym przez Tymczasowy Zarząd Państwowy, który wydierżawił je osobom prywatnym: osoby te prowadziły to przedsiębiorstwo na swój rachunek prywatny (k. 10). Z kolei przedsiębiorstwo przekazane zostało pozwanej Dyrekcji. Transakcje, z których powstały dochodzone pretensje dokonane zostały w okresie dzierżawy przedsiębiorstwa przez osoby prywatne.

Okręgowa Komisja Arbitrażowa, zasądzając dochodzoną należność od pozwanej Dyrekcji, obciążyła ją zatem odpowiedzialnością za długi osób prywatnych, co jak to już wyjaśnił Przewodniczący Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego w sprawie Nr Rp. III. 2. OA-29/50 — może mieć miejsce tylko w przypadkach opartych na wyjątkowym przepisie prawa, a poza tym jest niedopuszczalne.

Okręgowa Komisja Arbitrażowa poza tym błędnie przyjęła, że nacjonalizacja nastąpiła z chwilą przejęcia przedsiębiorstwa przez Dyrekcję Przemysłu Miejskowego i że Dyrekcja ta odpowiada za długi

z okresu poprzedzającego nacjonalizację w granicach art. 6 ustawy nacjonalizacyjnej. Natomiast w sprawie niniejszej chodzi o przedsiębiorstwo poniemieckie, które przeszło na własność Państwa z mocy samego prawa, w każdym razie z chwilą wydania ustawy nacjonalizacyjnej (art. 2 ust. 6 i 7 ustawy z 3.I.1946 r.). Art. 6 ustawy nacjonalizacyjnej w żadnym przypadku nie może być rozumiany w ten sposób, jak to czyni Okręgowa Komisja Arbitrażowa, że przedsiębiorstwo państwowe jest w jakimkolwiek zakresie następcą prawnym przedsiębiorstwa prywatnego.

(Nr Rep. III. 20A 89/50 — Katowice).

3. Odpowiedzialność państwowej jednostki gospodarczej za zobowiązania zakładu przejętego od innej państwowej jednostki gospodarczej.

Państwowa jednostka gospodarcza przyjmująca samodzielnie bilansujący zakład innej takiejże jednostki, odpowiedzialna jest tylko za zobowiązania objęte bilansem zakładu, sporządzonym na dzień przejęcia chyba, że przedmiotem przekazania jest przedsiębiorstwo w całości; w tym ostatnim przypadku na przejmującego przechodzą również zobowiązania, nie objęte bilansem. Przejmujący nie jest obciążony zobowiązaniami związanymi z przedmiotem przekazania, jeżeli przedmiot ten samodzielnie nie bilansuje.

Główna Komisja Arbitrażowa orzeczeniem z dnia 3 stycznia 1951 roku zatwierdziła orzeczenia Okręgowej Komisji Arbitrażowej w Katowicach uwzględniające wniosek Dyrekcji X przeciwko Centralnemu Zarządowi W.

Z u z a s a d n i e n i a

Okręgowa Komisja Arbitrażowa w Katowicach zażądała na rzecz powoda zI A tytułem należności za dostarczone pozwanemu w dniu 27 grudnia 1948 roku przez podległą powodowi odlewnię w M 278 sztuk zaworów brązowych do butli...

Od orzeczenia tego odwołała się strona pozwana.

Główna Komisja Arbitrażowa podzieliła stanowisko Okręgowej Komisji Arbitrażowej, którego w niczym nie podważają argumenty pozwanej, zawarte w odwołaniu.

Główna Komisja Arbitrażowa podzieliła również stanowisko Okręgowej Komisji Arbitrażowej co do tego, że strona pozwana, nie zaś wezwany do udziału współuczestnik, a mianowicie Zakłady Z, obowiązana jest do zapłaty dochodzonej wnioskiem kwoty. Rozstrzygnięcie Okręgowej Komisji Arbitrażowej w tym względzie znajduje uzasadnienie poza argumentami Okręgowej Komisji Arbitrażowej, opartymi na treści dokumentów, dotyczących warunków przekazania Oddziału K, dla którego zawory były przeznaczone, także w przepisach uchwały Prezydium Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 5.IV.1950 roku (Monitor Polski A-47, poz. 532).

W myśl § 5 pkt. 2 tej uchwały na stronę przejmującą przechodzą zobowiązania nieobjęte bilansem, sporządzonym na dzień przejęcia tylko wówczas, gdy przedmiotem przekazania jest przedsiębiorstwo w całości. Natomiast przejmujący nie jest obciążony zobowiązaniami, związanymi z przedmiotem przekazania, jeżeli przedmiot ten samodzielnie nie bilansuje (§ 9), jeżeli zaś przedmiot przekazania, nie stanowiący przedsiębiorstwa w całości, samodzielnie bilansuje, wówczas na przejmującego przechodzą wszelkie pasywa objęte bilansem, sporządzonym na dzień przejęcia (§ 5, pkt. 1).

W niniejszym przypadku przedmiotem przekazania na rzecz Zakładów Z nie było przedsiębiorstwo w całości, lecz część Koksowni w P, a mianowicie wyżej wspomniany oddział K, przy czym, jak wyjaśniła strona pozwana (karta 40) sporna kwota nie figurowała nawet w bilansie Koksowni ani tym bardziej w bilansie oddziału K, sporządzonym przy jego wydzieleniu (k. 30). Wobec tego nie ma podstaw do obciążania sporną sumą współuczestnika sporu, tj. Zakładów Z.

Mając powyższe na względzie Główna Komisja Arbitrażowa zatwierdziła zaskarżone orzeczenie Okrę-

gowej Komisji Arbitrażowej w Katowicach i zasądziła od strony pozwanej na rzecz powoda i współuczestnika koszty postępowania.

(Nr Rep. III. 0-39/50).

4. Milczące uznanie przez dostawcę zarzutów na bywey w przedmiocie wad dostarczonego towaru.

Dostawca nie ma prawa kwestionować zasadności reklamacji nabywcy, dotyczącej wad towaru, jeżeli towar przyjął z powrotem i w stosownym czasie nie oświadczył, że reklamacji tej nie uznaje.

Główna Komisja Arbitrażowa orzeczeniem z dnia 30 stycznia 1951 roku zatwierdziła orzeczenie Okręgowej Komisji Arbitrażowej w Łodzi, oddalające wniosek Centrali X przeciwko spółdzielni Z o nakazanie zabrania zwróconej partii towaru.

Z u z a s a d n i e n i a

Okręgowa Komisja Arbitrażowa w Łodzi oddaliła wniosek, w którym Centrala X żąda ustalenia, że dostarczona przez nią stronie pozwanej partia towaru została w lutym 1949 roku zwrócona przez stronę pozwaną bezzasadnie, a w związku z tym żąda zobowiązania strony pozwanej do zabrania powyższej partii towaru; wnioskodawca stoi na stanowisku, że reklamacja strony pozwanej co do rzekomych wad towaru była spóźniona, a zarzucone wady nie istniały w rzeczywistości. Okręgowa Komisja Arbitrażowa, oddalając wniosek, wyszła z założenia, że z okoliczności sprawy wynika, iż powód uznał reklamację, a więc nie może obecnie kwestionować jej zasadności ani opóźnienia w jej zgłoszeniu. Główna Komisja Arbitrażowa podzieliła w tym względzie stanowisko Okręgowej Komisji Arbitrażowej w Łodzi, które znalazło potwierdzenie w dodatkowym materiale, zebranym przez Główną Komisję Arbitrażową. Mianowicie w nadesłanym przez stronę powodową na żądanie Głównej Komisji Arbitrażowej w pisemnym oświadczeniu stwierdza ob. Y, kierownik hurtowni strony powodowej, że pierwszym pismem, w którym powód zakwestionował zasadność reklamacji pozwanego, domagając się zabrania zwróconej partii towaru, było pismo z dnia 29 listopada 1949 roku; pismo to już znajdowało się już uprzednio w aktach Okręgowej Komisji Arbitrażowej (karta 55), jednakże w odpisie, który zawierał mylną datę 29 listopada 1950 roku.

Skoro zatem na pismo strony pozwanej z dnia 1 lutego 1949 roku (k. 32), przy którym zwrócono sporną partię towaru z zaznaczeniem, że nie nadaje się ona do produkcji z powodu łamliwości, powód we właściwym czasie odpowiednio nie zareagował, to przyjąć należy, że utracił on prawo do późniejszego kwestionowania reklamacji po upływie prawie 10 miesięcy od daty zwrotu towaru (29 listopada 1949 r.). W tych warunkach obojętna dla rozstrzygnięcia niniejszego sporu była treść rozmów, jakie miały miejsce między pracownikami stron przy zwrocie spornej partii towaru, a wobec tego Główna Komisja Arbitrażowa uznała za zbędne badanie świadka, powołanego przez powoda na posiedzeniu Głównej Komisji Arbitrażowej z dnia 30 stycznia 1951 r. nie mówiąc już o tym, że powołanie to było spóźnione, nie bowiem nie stało na przeszkodzie wcześniejszemu zgłoszeniu tego dowodu. Zaznaczyć zresztą należy, że twierdzenie strony powodowej, jakoby pozwany samowolnie pozostawił sporną partię towaru na składzie powoda bez zgody jego pracowników, sprzeczne jest z oświadczeniem przedstawiciela powoda, złożonym na rozprawie w Głównej Komisji Arbitrażowej, że pracownicy powoda zgodzili się zatrzymać sporny towar z zastrzeżeniem, że zamiast żądania zwrotu zapłaconej za ten towar ceny pozwany „wybierze” sobie inny towar; zastrzeżenie to jest oczywiście bez znaczenia w warunkach gospodarki uspołecznionej. Obojętna jest także dla sprawy okoliczność, jako sporna partia towaru nie została dotąd, jak twierdzi powód w swoim odwołaniu, zaprzychodowana w jego księżce magazynowej, okoliczność ta bowiem

pozostaje bez wpływu na prawa i obowiązki pozwanego. Nasuwa się poza tym przypuszczenie, że powodem takiego niezaprzyczenia nie był brak zgody na uwzględnienia reklamacji pozwanego, lecz wątpliwość księgowego strony powodowej, który jak podaje w swym drugim oświadczeniu pracownik pozwanej nie wiedział, „w jaki sposób przeprowadzić tę sprawę księgowo“.

Przeciwko roszczeniom powoda przemawia ponadto fakt, podniesiony już przez Okręgową Komisję Arbitrażową, że w piśmie z dnia 18 września 1950 r. (k. 25) powód uznał konto pozwanego za zwróconą partię towaru w piśmie z dnia 25 listopada 1950 r. (k. 26). Tłumaczenie pozwanego, że uznanie to było zwykłą omyłką, nie może być uwzględnione, zwłaszcza w związku z pozostałymi okolicznościami sprawy niniejszej.

W tym stanie rzeczy Główna Komisja Arbitrażowa zatwierdziła zaskarżone orzeczenie Okręgowej Komisji Arbitrażowej w Łodzi.

(Nr Rep. III. 0-9/51).

5. Pojęcie wady ukrytej przy odbiorze jakościowym dostawy hurtowej.

Ciążący na podmiotach gospodarki społeczno-nej obowiązek staranności przy jakościowym i ilościowym odbiorze dostawy nie może być utożsamiany przy dostawach hurtowych z obowiązkiem badania każdej sztuki. Indywidualne wady poszczególnych sztuk ukryte w masie towaru, poza tym niewadliwego, podpadają pod pojęcie wady ukrytej.

Prezes Główniej Komisji Arbitrażowej uchylił orzeczenie Okręgowej Komisji Arbitrażowej we Wrocławiu z dnia 5.1.1951 roku i przekazał sprawę tejże Okręgowej Komisji Arbitrażowej do ponownego rozpoznania.

Z u z a s a d n i e n i a

Wnioskodawca zakupił od strony pozwanej partię ubrań. Towar w dniu 11 września 1950 roku odbierali z magazynu pozwanej pracownicy wnioskodawcy, obliczając ilość paczek i ilość sztuk ubrań w każdej paczce.

Wnioskodawca przy okazji wydania towaru do sklepów stwierdził, że w jednej z paczek znajdowały się dwa ubrania męskie, których marynarki posiadały uszkodzenia w postaci dziur na rękawach, klapach i plecach, o czym został sporządzony tego samego dnia protokół z udziałem czynnika społecznego. Wnioskodawca zawiadomił stronę pozwaną o obciążeniu jej konta równowartością uszkodzonych ubrań w kwocie X i przesłał pozwanej protokół z opisem wad. Wobec nieuznania przez pozwaną pretensji wnioskodawcy, ten ostatni wniósł sprawę na drogę postępowania arbitrażowego.

Okręgowa Komisja Arbitrażowa we Wrocławiu orzeczeniem z dnia 5 stycznia 1951 roku wniosek oddaliła z uzasadnieniem, że wnioskodawca przede wszystkim nie wykazał należytej staranności przy odbiorze towaru, albowiem ograniczył się tylko do przeliczenia ilości sztuk odbieranej partii garniturów, zaniechał natomiast przejrzenia i sprawdzenia każdej sztuki ubrania. W konsekwencji Okręgowa Komisja Arbitrażowa uznała, że wnioskodawca utracił prawa z tytułu rękojmi za wady fizyczne odebranego towaru; reklamację zgłoszoną przez wnioskodawcę po odbiorze towaru Okręgowa Komisja Arbitrażowa uznała za spóźnioną i powództwo oddaliła.

Stanowisko Okręgowej Komisji Arbitrażowej nie jest uzasadnione.

Nalożenie na odbiorcę w dostawie hurtowej obowiązku indywidualnego badania każdej sztuki odrębnie doprowadziłoby do obciążenia obrotu poważnymi dodatkowymi kosztami i do zwolnienia tempa rozprowadzania towaru. Odbiorca hurtowy ma obowiązek dokonania jakościowego i ilościowego odbioru towaru, lecz technika odbioru w zależności od rodzaju

towaru ma być tego rodzaju, by mogła wykazać czy dostawa jako całość odpowiada obowiązującym normom i standardom, a w ich braku — zastrzeżeniom umownym.

Fakt, że poszczególne sztuki towaru, wchodzące w skład dostarczonej masy towarowej, wykazują szczególne wady nie mogłoby i tak decydować o tym, że dostawa jako całość jest wadliwa; dopiero znaczniejsze ilościowe napięcie takiej wadliwości dyskwalifikowałoby dostawę jako całość.

Natomiast indywidualne wady poszczególnych sztuk towaru, ukryte w masie poza tym niewadliwego towaru, podpadają pod pojęcie wady ukrytej.

Socjalistyczne prawo cywilne podkreślając obowiązki odbiorcy dokonania odbioru czyni to bardzo kategorycznie ze względu na bezpieczeństwo przedmiotu dostawy jako własności socjalistycznej; prawo to zna jednak pojęcie wady ukrytej (vide: art. 27 ustawy o umowach planowych oraz odnośne postanowienia ogólnych warunków dostaw, w szczególności, np. § 35 p. 2 ogólnych warunków dostawy tkanin wełnianych). Ustalenie, że ujawniona wada ma ten charakter, pociąga za sobą ten skutek, iż odbiorca może ich dochodzić chociaż przy samym odbiorze wad tych nie reklamował.

W danym przypadku Okręgowa Komisja Arbitrażowa mylnie przyjęła, że odbiorca utracił roszczenia z tytułu rękojmi przez sam fakt niereklamowania i nie badała czy wykazana wada nie ma charakteru wady ukrytej, jak również nie zbadała jaki jest od strony technicznej charakter wady, w szczególności, czy rodzaj wady przy uwzględnieniu sposobu opakowania itp. nie wskazuje, gdzie towar został uszkodzony.

Z tych względów orzeczenie z dnia 5 stycznia 1951 r. należało uchylić i zlecić ponowne rozpoznanie sprawy w innym składzie orzekającym.

Do Nr OKA we Wrocławiu III 2 OA-59/50.

6. Odpowiedzialność odbiorcy za skutki samowolnego zwrotu pod adresem dostawcy towaru nie odpowiadającego warunkom zamówienia.

W stosunkach między podmiotami gospodarki społeczno-nej nabywca, któremu dostawca przesłał towar nie odpowiadający warunkom zamówienia nie ma prawa zwracać towaru dostawcy, bez uzyskania na to wyraźnej zgody tegoż dostawcy, a w konsekwencji musi ponieść koszty wynikłe wskutek takiego samowolnego zwrotu.

Okręgowa Komisja Arbitrażowa w Katowicach orzeczeniem z dnia 5 kwietnia 1951 r. zasądziła od Zakładów P na rzecz Centrali A kwotę M.

Z u z a s a d n i e n i a

Powódka była w roku 1949 wyłącznym dystrybutorem rudy piritowej, wydobywanej w kopalni „S”, podległej pozwanemu. Na podstawie zlecenia powódki miała kopalnia „S” dostarczyć Zakładom P pewną ilość piritu o granulacji najwyższej 10 mm, jednakże wbrew temu zleceniu wysłała kopalnia w dniach 27.6.1949 roku i 1.7.1949 roku dwa wagony piritu o granulacji do 20 mm. Zakłady P odesłały oba te wagony z powrotem na kopalnię „S”, opłacając za nie fracht zwrotny w łącznej kwocie Zł X w dawnej walucie, a kwotą tą obciążyły powódkę, która — przeprowadzała rozliczenia za dostawy piritu. Powódka z kolei zażądała od pozwanego zwrotu kosztów reekspedycji dwóch wagonów piritu z T na kopalnię „S” w W Z, a gdy pozwany odmówił zapłaty tej kwoty — złożyła wniosek o zasądzenie pozwanego na zapłatę kwoty Zł M (wynikającej z przeliczenia na walutę obecną), wraz z odsetkami zwłoki i kosztami postępowania arbitrażowego.

Pozwany w odpowiedzi na wniosek zarzucił m. in., że koszty reekspedycji dwóch wagonów piritu z T do Z zawińczy Zakłady P., które nie były uprawnione do reekspediowania wagonów bez wiedzy i zgody kopalni „S”. Wagony te po powrocie na kopalnię zostały

niewzłocznie przesłane innym odbiorcom w Ł. wzgl. W, a więc można je było przedysponować na adresy nowych odbiorców wprost z T. Nadto zarzucił, że powódka powinna była zakwestionować obciążenie jej przez T Zakłady P kosztami wspomnianej reekspedycji, zamiast zgłaszania roszczenia regresowego do pozwanego.

Z uwagi na okoliczności sprawy i podniesione przez pozwanego zarzuty Okręgowa Komisja Arbitrażowa wezwała T zakłady P do wzięcia udziału w toczącym się postępowaniu w charakterze współuczestnika. Zakłady te w złożonych wyjaśnieniach powołały się na pismo swoje z dnia 22.6.1949 roku skierowane do kopalni „S” w Z, w którym uprzedziły tę kopalnię — jako bezpośredniego dostawcę — że będą zwracać przesyłki parytu o granulacji ponad 10 mm. Wobec tego współuczestnik uważa, że koszty reekspedycji spornych dwóch wagonów parytu winny w ostatecznym wyniku obciążać dostawcę i że spór niniejszy winien być rozpatrywany jedynie pomiędzy powódką i pozwanym.

Okręgowa Komisja Arbitrażowa zważyła, co następuje: Postępowania współuczestnika nie można uznać za zgodne z zasadami obowiązującymi w gospodarce socjalistycznej i w obrotach pomiędzy przedsiębiorstwami państwowymi. Wprawdzie współuczestnik nie miał obowiązku przyjęcia przesyłek parytu, które z uwagi na nieodpowiednią granulację nie nadawały się do przeróbki w zakładach współuczestnika, ale nie miał też prawa dysponować tymi przesyłkami bez wyraźnej zgody bezpośredniego dostawcy. Za takie nieprawne dysponowanie musi się uznać reekspedycję wagonów parytu z powrotem na kopalnię, przez co dostawca został pozbawiony możliwości przeeksportowania tych wagonów krótszą drogą na adresy innych odbiorców.

Współuczestnik nie może się zasłaniać tym, że dostawcę uprzedził o zamierzonym reekspediowaniu przesyłek nie odpowiadających zamówieniu, bo tego rodzaju jednostronne zagrożenie nie może być uważane za jednoznaczne z uzyskaniem zgody dostawcy na dysponowanie przesyłką.

W tym stanie rzeczy Komisja uznała, że koszty reekspedycji wagonów parytu z T do Z zostały zawinione przez współuczestnika i że wobec tego winien on zwrócić powódce pobraną od niej z tego tytułu sporną kwotę wraz z odsetkami zwłoki, a nadto zwrócić powódce koszty postępowania arbitrażowego z wysokości uiszczonej opłaty arbitrażowej.

(Nr III 1 — OA — 27/51).

7. Data płatności w gospodarce uspołecznionej należności wynikających z rachunków ostatecznych przedsiębiorstw budowlanych i związany z tym bieg odsetek zwłoki.

Należności z rachunków ostatecznych przedsiębiorstw budowlanych płatne są po upływie 7 ty-

godni i 2 dni od daty złożenia rachunku, a więc od dnia upływu tego terminu wykonawcy robót należą się odsetki zwłoki w razie nieotrzymania należności z rachunku.

Prezes Główniej Komisji Arbitrażowej — zarządzeniem z dnia 26 kwietnia 1951 roku zmienił orzeczenie Okręgowej Komisji Arbitrażowej w Łodzi — z dnia 27 lutego 1951 roku.

Z u z a s a d n i e n i a

Stanowisko Okręgowej Komisji Arbitrażowej w Łodzi, że należna powodowi kwota wobec nienaprawienia usterek w wykonaniu robót malarskich nie była wymagalna przed wydaniem orzeczenia, a wobec tego strona powodowa nie jest uprawniona do otrzymania odsetek ani też do zwrotu kosztów postępowania arbitrażowego nie pokrywa się z przepisami zarządzenia Ministra Budownictwa z dnia 29 listopada 1949 roku w sprawie sposobu regulowania należności wynikających z rachunków ostatecznych (M. P. Nr A-100 poz. 1181).

W myśl § 2 ust. 1 i 2 tegoż Zarządzenia z chwilą ustalenia należności z rachunku przedłożonego przez przedsiębiorstwo budowlane i sprawdzeniu przez zleceniodawcę w ciągu 6 tygodni od daty rachunku, podlega on przesłaniu we wtóropisie na inkaso do banku finansującego przedsiębiorstwo, a w danym przypadku inkasu podlegała niewkwestionowana przez zleceniodawcę część rachunku. Bank finansujący przedsiębiorstwo powinien następnego dnia przesłać otrzymane wtóropis rachunku do banku finansującego inwestycje zleceniodawcy, który ze swej strony następnego dnia powinien wezwać zleceniodawcę do pokrycia rachunku w ciągu 7 dni od daty wezwania. W tym stanie rzeczy należność przedsiębiorstwa budowlanego potwierdzona przez zleceniodawcę staje się płatna po upływie 7 tygodni i 2 dni od daty złożenia rachunku, a w sprawie niniejszej rachunek z dnia 27.1.1950 roku co do niespornej kwoty zł X stał się płatny w dniu 19 grudnia 1950 roku (z uwzględnieniem dnia świątecznego w grudniu).

Wobec nieuregulowania w powyższym terminie niespornej należności z chwilą jej zasadzenia należało zasądzić również odsetki od daty płatności, a ponadto przyznać stronie powodowej zwrot kosztów postępowania arbitrażowego, wszczęcie którego nastąpiło z winy strony pozwanej.

Wobec tego, że odnośnie zasadności spornej części rachunku Okręgowa Komisja Arbitrażowa nie mogła się ostatecznie wypowiedzieć do czasu wyjaśnienia, czyim kosztem i staraniem zostały naprawione usterki w robotach malarskich i nie jest wykluczone, że dokona tego strona powodowa, oddalając wniosek w tej części należało stwierdzić jego przedwczesność.

(Do Nr OKA w Łodzi III. 2. OA-31/51).

INWESTYCJE

Przepisy inwestycyjne dla planu inwestycyjnego na rok 1951

(uzupełnienie zestawione według układu spisu rzeczowego, ogłoszonego w nr 4 (34) „PUG”, str. 142)

CZĘŚĆ III — PLANOWANIE INWESTYCJI

C. — Planowanie i zatwierdzanie dokumentacji technicznej.

38. Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 6 czerwca 1951 r. zmieniające spis biur projektowych, stanowiący załącznik do uchwały K E R M w sprawie uzgadniania i zatwierdzania projektów urządzeń zakładów przemysłowych przedsiębiorstw państwowych przez władze przemysłowe (Mon. Pol. A-55, poz. 724).

39. Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 233 z dnia 16 czerwca 1951 r., zmieniające instrukcję Nr

20 o zasadach sporządzania i zatwierdzania dokumentacji technicznej dla inwestycji.

— Zmianie ulegają: § 13, § 44 pkt. 3, § 106 pkt. 2, § 158 pkt. 4, § 163 pkt. 16, § 171 pkt. 16, § 176 pkt. 5 oraz załącznik Nr 1, część III, pkt. 7, § 184, § 61, § 117, § 185, § 157 pkt. 11, § 167 pkt. 10, § 172, pkt. 8, § 177 pkt. 10.

— Rozdział VII dotyczący ustalenia lokalizacji otrzymuje nowe brzmienie.

— Tracą moc obowiązującą zarządzenia Przewodniczącego PKPG, zmieniające Instrukcję Nr 20:

- 1) Nr 245 z dnia 2.9.1950 r. (Biul. PKPG Nr 19, poz. 223).
- 2) Nr 294 z dnia 29.10.1950 r. (Biul. PKPG Nr 23, poz. 265).
- 3) Nr 77 z dnia 10.3.1951 r. (Biul. PKPG Nr 8, poz. 87).

F. Inwestycje pozalimitowe

4. Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 22 czerwca 1951 r. w sprawie udzielania krótko i średnioterminowych kredytów społecznym przedsiębiorstwom drobnej wytwórczości na finansowanie inwestycji pozalimitowych (Mon. Pol. A-61, poz. 817).

CZĘŚĆ IV. — REALIZACJA INWESTYCJI

D. — Zlecenie nadzoru nad robotami budowlano-montażowymi

6. Zarządzenie Przewodniczącego PKPG z dnia 4 czerwca 1951 r. w sprawie stosowania wzoru umowy ramowej o nadzór nad wykonaniem inwestycyjnych robót budowlanych i montażowych. Załącznik: umowa ramowa (Mon. Pol. A-60, poz. 811).

E. — Planowy system oszczędzania

21. Instrukcja Centralnego Urzędu Drobnej Wytwórczości z dnia 23 maja 1951 r. w sprawie określenia podstaw i sposobu ustalenia współczynnika zmiany poziomu cen kosztorysowych.

22. Pismo okólne CUDW z dnia 23 maja 1951 r. w sprawie klauzuli dla ustalenia poziomu cen i obliczenia oszczędności zasadniczej.

23. Zarządzenie Ministra Budownictwa Przemysłowego Nr 96 z dnia 30 czerwca 1951 r. w sprawie uzupełnienia zarządzenia Ministra Budownictwa Przemysłowego Nr 41 z dnia 10 kwietnia 1951 r. w sprawie obniżenia cen kosztorysowych.

G. — Odbiory robót budownictwa inwestycyjnego

14. Uchwała Prezydium Rządu Nr 370 z dnia 26 maja 1951 r. w sprawie terminu likwidacji Warszawskiej Dyrekcji Odbudowy i związanych z tym terminów odbioru robót budowlanych i montażowych oraz rozliczenia za te roboty (Mon. Pol. A-47, poz. 623).

15. Zarządzenie Ministra Transportu Drogowego i Lotniczego z dnia 23.6.1951 r. w sprawie odbioru robót budowlanych i montażowych objętych planem inwestycyjnym oraz sposobu przeprowadzania rozrachunków za te roboty (Mon. Pol. A-61, poz. 818).

Zmiany w zakresie trybu i techniki finansowania inwestycji

Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 4 czerwca 1951 r., zmieniające niektóre przepisy instrukcji z dn. 23 stycznia 1951 r. w sprawie finansowania i bankowej kontroli inwestycji, objętych planem inwestycyjnym na rok 1951, wprowadziło szereg zasadniczych zmian w przepisach, regulujących tryb i technikę finansowania działalności inwestycyjnej w 1951 r.

Nie wchodząc w omawianie całokształtu zagadnień dotyczących finansowej realizacji planu inwestycyjnego, pragniemy wskazać, że zasadnicze zmiany wprowadzone zarządzeniem z dnia 4 czerwca 1951 r. dotyczą przede wszystkim następujących zagadnień:

- a) rocznego planu realizacji inwestycji (§ 38),
- b) analitycznej kartoteki inwestycyjnej (§ 39),
- c) bankowej kontroli zaangażowania środków inwestycyjnych (§ 40),
- d) trybu finansowania inwestycji bez posiadania pokrycia finansowego w tytule inwestycyjnym (dawny § 40 pkt. 9, obecny § 40 pkt. 10 i 11).

Pozostałe zmiany, dokonane zarządzeniem z dnia 4 czerwca 1951 r., a w szczególności zmiany w zakresie otwarcia wypłat (§ 42), dysponowania środka-

I. — Różne przepisy

5. Zarządzenie Przewodniczącego PKPG Nr 231 z dnia 18.6.1951 r. w sprawie wykonywania robót budowlano-montażowych nie rozpoczętych do dnia 20 czerwca 1951 r. lub rozpoczętych przed tym dniem, pomimo braku umowy notyfikacyjnej w banku finansującym inwestycje.

CZĘŚĆ V. — FINANSOWANIE INWESTYCJI

C. — Przenoszenie środków na sfinansowanie inwestycji

4. Pismo okólne PKPG Nr 46 z dnia 28.6.1951 r. w sprawie ograniczenia częściowych uprawnień do virement w P I 1951 r.

5. Pismo okólne PKPG Nr 47 z dnia 29.6.1951 r. w sprawie częściowych uprawnień do virement w P I/1951 r.

F. — Technika finansowania inwestycji

13. Zarządzenie Przewodniczącego PKPG i Ministra Finansów z dnia 25 czerwca 1951 r. w sprawie finansowania w roku 1951 wydatków organizacyjno-rozrachunkowych w nowobudowujących się przedsiębiorstwach i zakładach lub w powstających na skutek działalności inwestycyjnej nowych oddziałach czynnych przedsiębiorstw i zakładów (Mon. Pol. A-60, poz. 812).

G. — Rozliczenia za dostawy, roboty i usługi inwestycyjne

22. Zarządzenie Ministra Budownictwa Miast i Osiedli Nr 49 z dnia 9 maja 1951 r. w sprawie składania przez podległe przedsiębiorstwa budowlane rachunków końcowych wraz z dokumentacją techniczną (Dz. Urz. Min. Bud. M. i O. Nr 5, poz. 46).

J. — Różne przepisy

10. Instrukcja Ministra Finansów z dnia 8 maja 1951 r. w sprawie wypłat i księgowego ujęcia w 1951 r. odszkodowań z tytułu ubezpieczeń losowych dokonywanych przez Powszechny Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych na rzecz państwowych i spółdzielczych jednostek gospodarczych (Mon. Pol. A-50, poz. 673).

11. Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 5 czerwca 1951 r. w sprawie sposobu i zasad pokrycia z rachunku wykonawcy odszkodowania za wyłączone nieruchomości (Mon. Pol. A-55, poz. 726).

CZĘŚĆ VI. SPRAWOZDAWCZOŚĆ INWESTYCYJNA

8. Zarządzenie Ministra Budownictwa Miast i Osiedli z dnia 2 maja 1951 r. Nr 42 w sprawie sprawozdawczości inwestycyjnej na rok 1951 (Dz. Urz. Min. Bud. M. i O. Nr 5, poz. 44).

mi inwestycyjnymi i kontroli wypłat (§ 43), bieżącej kontroli działalności inwestycyjnej i wykonawstwa inwestycyjnego (§ 45) oraz zmiany w zakresie postępowania w stosunku do nieprawidłowej działalności inwestycyjnej (§§ od 51 do 56) stanowią jedynie logiczną konsekwencję zmian, o których wyżej była mowa.

Zewnętrzny wyrazem głębokości zmian wprowadzonych do przepisów określających tryb i technikę finansowania działalności inwestycyjnej jest ustalenie jednolitego tekstu rozdziału V — Zasady finansowania i kontroli inwestycji oraz rozdział VI — Postępowanie w stosunku do nieprawidłowej działalności inwestycyjnej instrukcji Ministra Finansów z dnia 23 stycznia 1951 r.

Należy podkreślić, że zarówno instrukcja z dnia 23 stycznia 1951 r. jak i zmiany wprowadzone zarządzeniem z dnia 4 czerwca 1951 r. nie zostały ogłoszone w publikacji urzędowej. Teksty tych instrukcji rozesłane zostały do zainteresowanych inwestorów i przedsiębiorstw wykonawstwa inwestycyjnego za pośrednictwem aparatu bankowego.

Uwagi o rozliczeniach spółdzielczych przedsiębiorstw budowlanych

Uchwała Prezydium Rządu z dnia 27 września 1950 r. (Monitor Polski Nr A-107, poz. 1344) poddała rachunki przejściowe za roboty budowlane, wystawione przez budowlane spółdzielnie pracy, zrównane — stosownie do obowiązujących przepisów — pod względem udzielania im zamówień z przedsiębiorstwami państwowymi, przepisom inkasa bankowego, określonego w uchwale K E R M z dnia 5 sierpnia 1949 r. w sprawie pokrywania rachunków przejściowych za wykonane roboty budowlane (Monitor Polski Nr A-54, poz. 734), pod warunkiem, że zarówno oryginał rachunku jak i jego kopie i wtóropisy, przedkładane do inkasa, będą opatrzone parafą (wizą) zarządu związku branżowego spółdzielni budowlanych, właściwego dla wystawcy rachunku.

W drodze interpretacji tryb inkasa bankowego, na analogicznych zasadach, rozciągnięty został również na rachunki ostateczne budowlanych spółdzielni pracy, odpowiadające pod względem formy i treści przepisom techniczno-rozrachunkowym, obowiązującym dla państwowych przedsiębiorstw budowlanych, podległych Ministerstwu Budownictwa (Ministerstwo Budownictwa Miast i Osiedli), realizowane w trybie zarządzenia Ministra Budownictwa z dnia 29 listopada 1949 r. w sprawie sposobu regulowania należności wynikających z rachunków ostatecznych (Monitor Polski Nr A-100, poz. 1181).

W ramach przepisów inwestycyjnych na rok 1951 instrukcja Ministra Finansów z dnia 23 stycznia 1951 r. w sprawie finansowania i bankowej kontroli inwestycji, objętych planem inwestycyjnym na rok 1951 ustaliła jednolite przepisy dotyczące trybu rozliczeń za dostawy, roboty i usługi inwestycyjne między jednostkami gospodarki uspołecznionej (§§ 24 do 29), deaktualizując w sensie operatywnym wyż. wym. postanowienia uchwały Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 5 sierpnia 1949 r. w sprawie pokrywania rachunków przejściowych oraz zarządzenia Ministra Budownictwa z dnia 29 listopada 1949 r. w sprawie pokrywania rachunków ostatecznych.

Nawiasowo należy podkreślić, że z mocy postanowień § 15 zarządzenie Ministra Finansów z dnia 30 marca 1951 r. w sprawie zasad finansowania i bankowej kontroli kapitalnych remontów przedsiębiorstw działających na zasadach rozrachunku gospodarczego

(Monitor Polski Nr A-35, poz. 444) — w zakresie trybu rozliczeń za dostawy, roboty i usługi, dotyczące kapitalnych remontów, mają analogiczne zastosowanie przepisy §§ 24 — 31 powołanej wyżej instrukcji w sprawie finansowania i bankowej kontroli inwestycji.

Aczkolwiek przepisy instrukcji Ministra Finansów z dnia 23 stycznia 1951 r. dotyczące trybu rozliczeń nie powołują postanowień uchwały Prezydium Rządu z dnia 27 września 1950 r. i nie warunkują stosowania trybu inkasa bankowego od zaopatrzenia rachunku parafą zarządu związku branżowego spółdzielni budowlanych — banki finansujące inwestycje przestrzegały postanowień uchwały Prezydium Rządu z dnia 27 września 1950 r. — jako przepisu szczególnego — nie pokrywając bez zlecenia inwestora rachunków nie parafowanych w myśl przepisów tej uchwały.

Wyrazem tej praktyki jest m. in. uwaga zamieszczona w art. ob. F. Wentowskiego pt. Udzielanie spółdzielniom zamówień na roboty budowlane, zamieszczonym w Nr. 5 Przeglądu Ustawodawstwa Gospodarczego z maja 1951 r.

Ostatnio Ministerstwo Finansów Departament Inwestycji i Budownictwa (wyjaśnienie z dnia 28.6.1951 r. Nr F. J. 5657/1/51 uznało tę praktykę za wadliwą, a to na tle postanowień § 7 uchwały Nr 44 Rady Ministrów z dnia 24 stycznia 1951 r. w sprawie zatwierdzenia wytycznych gospodarki finansowej jednostek organizacyjnych spółdzielczości (Monitor Polski Nr A-9, poz. 139), w myśl którego „zasady inkasa bankowego obowiązują wszystkie jednostki organizacyjne spółdzielczości, działające na zasadach rozrachunku gospodarczego“.

Stosownie do tej interpretacji pokrywanie rachunków przejściowych i ostatecznych za roboty budowlane w trybie §§ 27 i 28 instrukcji Ministra Finansów z dnia 23 stycznia 1951 r. w sprawie finansowania i bankowej kontroli inwestycji, objętych planem inwestycyjnym na rok 1951 następuje niezależnie od tego, czy określona spółdzielnia zrównana jest z przedsiębiorstwami państwowymi w zakresie udzielania jej zamówień, przy czym parafowanie rachunków przez zarządy związków branżowych stało się nieaktualne.

W sprawie podpisywania umów w zakresie wykonawstwa inwestycyjnego

Inwestorzy i przedsiębiorstwa wykonawstwa inwestycyjnego (biura projektowe, zjednoczenia budowlane) są obowiązane do ścisłego przestrzegania uchwały Rady Ministrów z dnia 24 stycznia 1951 r. w sprawie dyscypliny w zakresie działalności inwestycyjnej, a w ramach tej dyscypliny — do zawierania umów, stosownie do obowiązujących wzorów umów ramowych (Mon. Pol. Nr A-18, poz. 238 i Mon. Pol. Nr A-35, poz. 441).

W związku z zawieraniem tych umów powstała wątpliwość, kto uprawniony jest do podpisywania umowy. Jak wiadomo, składanie w imieniu przedsiębiorstwa wszelkich oświadczeń w sprawach majątkowych zostało uregulowane przepisem art. 15 dekretu o przedsiębiorstwach państwowych, który — wyjąwszy postanowienie ustępu 4 — wymaga do złożenia oświadczeń tego rodzaju współdziałania dwu osób spośród grona: dyrektor, zastępcy dyrektora, pełnomocnicy. Niejasny natomiast był współudział głównego (starszego) księgowego przy zawieraniu i podpisywaniu takiej umowy.

Jak wynika z pisma okólnego Nr 11 Ministerstwa Budownictwa Miast i Osiedli z dnia 13 lipca 1951 r. w sprawie podpisywania umów, wydanego w porozumieniu z Ministerstwem Finansów (Departament Inwestycji i Budownictwa) należy przyjąć jako zasadę, że osoby składające w imieniu przedsiębiorstwa oświadczenia w sprawach majątkowych — zanim takie oświadczenie złożą — zażądają stwierdzenia głównego (starszego) księgowego co do istnienia pokrycia finansowego. Stwierdzenie to może być umieszczone na umowie bądź też na specjalnym załączniku umowy. Przepisy art. 15 cyt. wyżej dekretu nie dają natomiast głównemu (starszemu) księgowemu podstawy do żądania, ażeby umowy były zaopatrywane jego podpisem obok podpisów dwu osób upoważnionych do składania oświadczeń w sprawach majątkowych.

Przedstawione wyżej wyjaśnienia stanowią jednocześnie właściwą wykładnię treści § 40 Instrukcji Min. Finansów z dnia 23 stycznia 1951 r. w sprawie finansowania i bankowej kontroli inwestycji objętych P I na r. 1951.

Orzecznictwo i wykładnia Państwowej Komisji Lokalowej w sprawie stosowania przepisów o mieszkaniach służbowych i mieszkaniach pracowniczych*)

1. Czy uzyskany w okresie użytkowania mieszkania pracowniczego rozwód uprawnia współmałżonka do zajmowania nadal tego mieszkania w przypadku wydanego przez pracodawcę nakazu opróżnienia mieszkania przez drugiego współmałżonka.

Zdarza się, że pracownik, który objął mieszkanie pracownicze wraz z rodziną — w okresie użytkowania mieszkania uzyskał prawomocny wyrok sądowy orzekający rozwód. Po pewnym czasie pracownik ten otrzymuje wezwanie do opróżnienia mieszkania, ponieważ wypowiedział umowę o pracę i stosunek pracy ustał, względnie został z pracy zwolniony z własnej winy bez wypowiedzenia. Wojewódzka Komisja Lokalowa orzeka opróżnienie mieszkania.

Była żona tego pracownika, zatrudniona u innego pracodawcy, lecz zamieszkała nadal w tym samym mieszkaniu, domaga się przydzielenia jej zajmowanej przez nią części lokalu, bądź dostarczenia jej lokalu zastępczego.

Państwowa Komisja Lokalowa przyjęła w tym wypadku następującą wykładnię:

„Według § 12 ust. 1 rozp. R. M. o mieszkaniach służbowych i mieszkaniach pracowniczych, „pracodawca może żądać opróżnienia mieszkania pracowniczego przez pracownika i osoby wspólnie z nim zamieszkałe...”

Osoby wspólnie zamieszkałe z pracownikiem wskazuje pismo stwierdzające przydział mieszkania (§ 5 rozp.).

Rozwiedziona żona jest osobą, która w chwili przydziału lokalu pracownikowi i zamieszkania przez pracownika w tym lokalu wspólnie zamieszkała z pracownikiem. Nie ma ona żadnego samodzielnego uprawnienia do zajmowania lokalu ze względu na jego przydział, dokonany na rzecz jej męża.

Skoro pracownik jest obowiązany opróżnić przydzielone mu mieszkanie pracownicze bez prawa do mieszkania zastępczego z przyczyn, wymienionych w § 12 ust. 1 cyt. rozporz., obowiązek ten skutkuje także przeciw wszystkim osobom wspólnie zamieszkającym z pracownikiem, a więc także przeciw rozwiedzionej żonie pracownika”.

2. Możliwość zastosowania opróżnienia mieszkania służbowego lub pracowniczego bez obowiązku dostarczenia mieszkania zastępczego w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych ważnym interesem publicznym.

Państwowa Komisja Lokalowa przyjęła następującą wykładnię § 21 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 czerwca 1950 r.:

„Normalne przypadki, uzasadniające prawo pracodawcy do żądania opróżnienia mieszkania służbowego są szczegółowo unormowane w §§ 3 i 9, a mieszkania pracowniczego — w §§ 12 i 13 cyt. rozporządzenia Rady Ministrów.

Rozporządzenie zawiera jeszcze ponadto przepis wyjątkowy, zawarty w § 21, którego stosowanie jest pozostawione osobistej decyzji kierowników naczelnich władz zwierzchnich urzędów i instytucji, określonych w ustępie 2 tego paragrafu.

Charakter wyjątkowy tego przepisu można porównać do art. 17 dekretu o publicznej gospodarce lokalami z dnia 21 grudnia 1945 r. (tekst jednolity Dz. U. R. P. Nr 36, poz. 343 z r. 1950).

Decyzję w przedmiocie żądania opróżnienia mieszkania służbowego lub pracowniczego bez obowiązku dostarczenia mieszkania zastępczego, właściwa władza podejmuje w wyjątkowych przypadkach, uzasadnionych interesem publicznym, przy uwzględnieniu wszystkich okoliczności sprawy.

Nie stanowią „wyjątkowego przypadku“ wymienione w § 21 ust. 1 trudności pracodawcy w uzyskaniu lokalu zastępczego w razie zamiaru opróżnienia konkretnego mieszkania służbowego lub pracowniczego.

Decyzja właściwej władzy, wydana w trybie § 21 nie podlega zaskarżeniu do komisji lokalowych i ulega wykonaniu przez prezydium miejskiej (gminnej) rady narodowej jako władzę egzekucyjną, w trybie postępowania przymusowego w administracji”.

Przytoczona wykładnia wskazuje, że do przepisu § 21 rozporządzenia z 21 czerwca 1950 r. jako przepisu wyjątkowego nie można stosować interpretacji rozszerzającej. Użycie tego przepisu wymaga kwalifikowanych przesłanek:

a) musi istnieć wyjątkowy przypadek, uzasadniony ważnym interesem publicznym,

b) ocena tego interesu pozostawiona jest naczelniej władzy zwierzchniej (Prezesowi Rady Ministrów w odniesieniu do pracowników organizacji społecznych i politycznych, ministrom w stosunku do pracowników państwowych i pracowników zatrudnionych w państwowych przedsiębiorstwach, zakładach i instytucjach, w instytucjach i zakładach prawa publicznego oraz w spółkach o państwowym udziale kapitałowym (§ 1 ust. 2, pkt. 1—3 i pkt. 5), Przewodniczącemu CRZZ — w stosunku do pracowników związków zawodowych oraz Prezesowi Centralnego Związku Spółdzielczego w stosunku do pracowników spółdzielni). Wymóg osobistej decyzji wymienionych kierowników naczelnych władz zwierzchnich w przedmiocie zarządzenia opróżnienia mieszkania służbowego lub pracowniczego bez dostarczenia mieszkania zastępczego stanowi dostateczną gwarancję przeciwko ewentualnemu nadużyciu postanowień § 21 rozporządzenia.

W wykładni Państwowej Komisji Lokalowej nie pozostawiono wątpliwości co do tego, że trudności pracodawcy w uzyskaniu lokalu zastępczego dla pracownika, którego mieszkanie pragnie pracodawca opróżnić na inny cel, nie stanowią wyjątkowego przypadku wymienionego w § 21 rozporządzenia a.

Niemożliwość odwołania się od decyzji wydanych w trybie § 21 nie jest równoznaczna z pozbawieniem w tym przypadku pracownika prawa do złożenia skargi w trybie nadzoru do Państwowej Komisji Lokalowej. W razie złożenia takiej skargi PKL ograniczy się oczywiście jedynie do zbadania, czy kwalifikowane przesłanki § 21 zostały uwzględnione, pozostawi natomiast bez uwzględnienia zarzuty co do właściwej oceny decyzji władzy zwierzchniej, określonej w ust. 2 § 21 rozporządzenia.

3. Czy Komisje lokalowe mogą rozpatrywać zarzuty pracownika, wezwanego do opróżnienia mieszkania służbowego lub mieszkania pracowniczego, w przedmiocie winy pracodawcy w rozwiązaniu stosunku pracy.

Państwowa Komisja Lokalowa przyjęła następującą wykładnię:

„Zarzuty pracownika co do ustalenia winy pracodawcy w rozwiązaniu stosunku pracy nie mogą być przedmiotem rozpoznania ani wojewódzkich komisji lokalowych, ani Państwowej Komisji Lokalowej jako władz w tym zakresie niewłaściwych”.

Przytoczone orzeczenie podkreśla wyraźnie, że władze lokalowe są pozbawione prawa rozważania okoliczności, które doprowadziły do ustania stosunku pracy. Ustalenie — w razie sporu — strony winnej ustania

*) patrz: „PUG” Nr 11 i 12 z r. 1950 i Nr 2 z r. 1951.

tego stosunku należy do władz, określonych przez prawo pracy (sąd, władze dyscyplinarne, inspektor pracy), których orzeczenia są dla komisji lokalowych miarodajne.

Państwowa Komisja Lokalowa podkreśliła tę tezę swego orzecznictwa w okólniku Nr 9 z dnia 5 kwietnia 1951 r. stwierdzając, że niezaskarżone w terminie do właściwej władzy ustalenie winy rozwiązania stosunku pracy, jeżeli dokonane zostało w sposób i w for-

mie prawem przepisanej — jest wiążące dla władz lokalowych.

W przypadku zawisłego w instancji sądowej bądź u innej władzy sporu co do uznania stosunku pracy za nieistniejący albo o określenie strony winnej rozwiązania tego stosunku, wojewódzka komisja lokalowa albo Państwowa Komisja Lokalowa zawiesza postępowanie o opróżnienie mieszkania służbowego albo mieszkania pracowniczego do czasu wydania przez tę władzę prawomocnego orzeczenia.

Mieszkania pracownicze w byłych „budynkach wyłączonych“

W związku z wejściem w życie z dniem 26 lutego 1951 roku ustawy o budynkach i lokalach nowowytbudowanych i odbudowanych (Dz. U. R. P. Nr 10, poz. 75) powstały w praktyce wątpliwości co do skutków działania przepisów tej ustawy w stosunku do lokali mieszkalnych, posiadających kwalifikację prawną mieszkań pracowniczych.

Z tytułu funkcji nadzoru, sprawowanego nad wojewódzkimi komisjami lokalowymi, Państwowa Komisja Lokalowa przy Prezesie Rady Ministrów wydała dla wyjaśnienia wątpliwych w tym zakresie zagadnień dwa akty normatywne, które ze względu na ich wagę podajemy in extenso:

Pismo okólne Nr 8

Państwowej Komisji Lokalowej
z dnia 10 marca 1951 r.
Nr PKL II-1-b/24/51

Doszło do wiadomości Państwowej Komisji Lokalowej, że w związku z ogłoszeniem ustawy z dnia 26 lutego 1951 r. o budynkach i lokalach nowowytbudowanych i odbudowanych (Dz. U. R. P. Nr 10, poz. 75) w niektórych miejscowościach miejskie władze kwaterunkowe przeprowadzają dokwaterowanie do mieszkań pracowniczych bez zachowania postępowania przewidzianego w ust. 2 art. 9 dekretu z dnia 21.12.1945 r. o publicznej gospodarce lokalami (jednolity tekst Dz. U. R. P. Nr 36 z r. 1950, poz. 343).

Sprawy mieszkań pracowniczych regulują przepisy art. 9 i 19 dekretu cytowanego wyżej, łącznie z ust. 3 art. 2 ustawy z dnia 20 lipca 1950 r. zmieniającej dekret o publicznej gospodarce lokalami i kontroli najmu (Dz. U. R. P. Nr 36, poz. 337) oraz rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21.8.1950 r. w sprawie mieszkań służbowych i mieszkań pracowniczych (Dz. U. R. P. Nr 28, poz. 257).

Z przepisów tych wyraźnie wynika zasada, że o przydziale mieszkania pracowniczego decyduje pracodawca i że miejska władza kwaterunkowa nie może wydawać decyzji dotyczących mieszkań pracowniczych bez zezwolenia Wojewódzkiej Komisji Lokalowej w każdej konkretnej sprawie.

Wojewódzkie Komisje Lokalne rozpatrując tego rodzaju sprawy, powinny zobowiązać pracodawcę do załatwienia mieszkania we własnym zakresie działania w oznaczonym terminie, a w wypadku gdy pracodawca do tego się nie zastosuje — wydać zezwolenie przewidziane w art. 27 ust. 1, pkt. 8 i 9 dekretu. Ten tryb postępowania odnosi się oczywiście jedynie do miejscowości objętych publiczną gospodarką lokalami — ponieważ w pozostałych miejscowościach — zgodnie z przepisami art. 19 dekretu — Wojewódzkie Komisje Lokalne nie mogą wydawać zezwoleń przewidzianych w art. 27 ust. 1 pkt. 2 i 3 — w stosunku do mieszkań pracowniczych.

Państwowa Komisja Lokalowa poleca: dopilnowanie, aby wypadki o których mowa na wstępie niniejszego pisma nie miały miejsca.

Wojewódzkie Komisje Lokalne winny wydać pouczenie dla władz kwaterunkowych, a w przypadkach naruszenia przez te władze zasad podanych w niniejszym piśmie okólnym, wkroczyć z urzędu na podstawie art. 27 ust. 1, pkt. 7 dekretu i uchylić wadliwą

decyzję, nakazując równocześnie niezwłoczne przywrócenie poprzedniego stanu faktycznego.

OKÓLNIK Nr 13

Państwowej Komisji Lokalowej

w sprawie dyspozycji pojedynczymi lokalami mieszkalnymi wybudowanymi lub odbudowanymi z publicznych środków finansowych w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 26 lutego 1951 r. o budynkach i lokalach nowowytbudowanych lub odbudowanych.

(Dz. U. R. P. Nr 10, poz. 75).

Nr PKL II-1a/18/51.

Wobec zaistniałych wątpliwości, po wejściu w życie wyżej wymienionej ustawy, czy pojedyncze lokale wybudowane lub odbudowane z publicznych środków finansowych, podlegają bezpośredniej dyspozycji władzy kwaterunkowej, czy też pozostają w dyspozycji osób, wymienionych w art. 27 ust. 1, pkt. 1 dekretu z dnia 21 grudnia 1945 r. o publicznej gospodarce lokalami (Dz. U. R. P. Nr 36 z 1950 r., poz. 314), które dokonały budowy lub odbudowy tych lokali — Państwowa Komisja Lokalowa przypomina, że zgodnie z art. 3 ust. 2 cytowanego dekretu lokale wybudowane lub odbudowane z publicznych środków finansowych nie były wyłączone spod przepisów tegoż dekretu i tym samym ustawa z dnia 26 lutego 1951 r. o budynkach i lokalach nowowytbudowanych lub odbudowanych nie wprowadziła żadnych zmian w sprawie dyspozycji tych lokali.

Zgodnie więc z art. 2 ust. 3 ustawy z dnia 20 lipca 1950 r. zmieniającej dekret o publicznej gospodarce lokalami i kontroli najmu (Dz. U. R. P. Nr 37, poz. 337), który to art. należy ocenić jako przepis wyjątkowy od postanowień art. 9 ust. 1 cytowanego już dekretu — lokale pojedyncze, wybudowane lub odbudowane z publicznych środków finansowych przez osoby wymienione w art. 27 ust. 1, pkt. 1 ww. dekretu pozostają w dyspozycji tych osób. Do lokali tych stosuje się przepisy rozporządzenia z dnia 21 czerwca 1950 r. w sprawie mieszkań służbowych i mieszkań pracowniczych (Dz. U. R. P. Nr 28, poz. 257), o ile zachodzą odpowiednie warunki określone tym rozporządzeniem.

Za lokale odbudowane lub wybudowane z publicznych środków finansowych należy rozumieć również lokale odbudowane przez osoby prywatne w przypadku, gdy zawarły one z osobami wymienionymi w art. 27 ust. 1, pkt. 1 cytowanego dekretu umowy najmu lub dzierżawy takich lokali na czas trwania tych umów, jeżeli osoby te dokonały zapłaty pewnych sum na poczet przyszłego czynszu względnie tytułem zwrotu kosztów odbudowy. Wynika to z brzmienia art. 14 ustawy z dnia 3 lipca 1947 r. o popieraniu budownictwa (Dz. U. R. P. Nr 73, poz. 467), w którym mowa, że sumy wpłacone na poczet przyszłego komornego w nowowznoszonych budowlach (patrz art. 2 ust. 2 tej ustawy) lub ich częściach uważa się za sumy wydatkowane na budownictwo mieszkaniowe.

Państwowa Komisja Lokalowa poleca wojewódzkim komisjom lokalowym przestrzeganie powyższych zasad w swym orzecznictwie.

Istota dostawy

W n-rze 5 z br. radzieckiego miesięcznika „Gosudarstwo i Prawo” ogłoszony został autoreferat pracy docenta E. W. Merkela pt. „Pojęcie dostawy w radzieckim prawie cywilnym”, którego wywody przytaczamy poniżej w obszernym skrócie ze względu na to, że — jak zobaczymy, — posiadają one również znaczenie z punktu widzenia aktualnej polskiej systematyki prawa cywilnego i nie powinny pozostać w konsekwencji bez wpływu na kierunek prac nad projektem nowego Kodeksu Cywilnego.

Wychodząc z ogólnie uznanej w radzieckiej literaturze prawnej tezy, że dostawa stanowi rodzaj umowy sprzedaży, autor wypowiada się przeciwko przytaczanym stereotypowo w podręcznikach cechom rzekomo odróżniającym dostawę od zwykłej umowy sprzedaży (stałość stosunków między stronami, wykonywanie umowy częściami, przedmiotem umowy — rzeczy oznaczone tylko rodzajowo itd.). Wszystkie te cechy specyficzne dostawy były już wymieniane w przedrewolucyjnej, burżuazyjnej literaturze i orzecznictwie. Bezkrytyczne powtarzanie ich obecnie oznacza zapoznavanie zasadniczej różnicy, jaka istnieje między dostawą radziecką, będącą dostawą planową w gospodarstwie socjalistycznym, a dostawą w warunkach kapitalistycznych, która jest tylko rodzajem umowy sprzedaży. Szereg podręczników błędnie traktuje umowy tego rodzaju pomiędzy przedsiębiorstwami socjalistycznymi łącznie z umowami kupna — sprzedaży zawieranymi między osobami prywatnymi, wychodząc z fałszywego założenia, że wszystkie te rodzaje umów posiadają wspólne zasadnicze elementy. Zdaniem autora dwie zasadnicze cechy odróżniają przede wszystkim dostawę radziecką, uregulowaną specjalnymi przepisami, od zwykłej umowy sprzedaży, unormowanej przez kodeksy cywilne republik związkowych. Pierwszą cechą umowy dostawy jest to, że jest umową kupna-sprzedaży zawieraną pomiędzy przedsiębiorstwami socjalistycznymi. Drugą cechą jest fakt, że każda umowa o dostawę jest umową planową w tym sensie, że stanowi element wykonywania planów gospodarczych, i wyraża planowy udział stron w obrocie towarowym zgodnie z wyznaczonymi im zadaniami.

Obie wymienione wyżej cechy muszą występować razem, aby można było mówić o dostawach w tym sensie, w jakim termin ten jest używany w ustawodawstwie radzieckim, regulującym ogólne warunki dostaw. A więc nie każda umowa sprzedaży, zawarta pomiędzy socjalistycznymi organizacjami, jest dostawą: gdy taka umowa nie jest planowa, gdy nie jest ona elementem planowej dystrybucji towarów, nie służy planowemu zaopatrzeniu gospodarstwa narodowego (np. sprzedaż odpadków czy resztek materiałów nie nadających się już do przerobu w danym przedsiębiorstwie, nie można uważać jej za „dostawę” będzie to zwykła sprzedaż podległa całkowicie

i wyłącznie przepisom kodeksu cywilnego). Precyzując tę sprawę jeszcze bardziej, należy dodać, że wykonanie dostawy musi być bezpośrednią realizacją statutowych zadań dostawcy — a z reguły także odbiorcy. Sprzedaż, np. zużytych środków trwałych nie może być uznana za dostawę, gdyż wypływa ona tylko pośrednio ze statutowych zadań danego przedsiębiorstwa.

Z kolei autor zadaje pytanie, czy tradycyjne cechy pojęcia dostawy są — poza wymienionymi dwiema zasadniczymi — również nieodzowne dla uznania danej umowy za dostawę. To ważne z punktu widzenia teoretycznego i praktycznego pytanie autor rozstrzyga negatywnie. Jednorazowe (lub raczej — doraźne) umowy i transakcje mogą również stanowić dostawę, mimo że nie odpowiada to tradycyjnemu, przejętemu z czasów przedrewolucyjnych pojmowaniu tego terminu, skoro mimo braku elementu „stałości stosunku” spełniają one dwa wymienione poprzednio kardynalne warunki. Stanowisko to potwierdza ustawodawstwo radzieckie, które wyraźnie wymienia obok dostaw ciągłych, dostawy jednorazowe. Również arbitraż państwowy wymaga zachowania tych samych formalności przy zawieraniu umów o dostawę jednorazową, co przy umowach zawieranych na dłuższy przeciąg czasu. Nie oznacza to oczywiście, że przy obu typach umów mają obowiązywać zupełnie identyczne warunki. Umowy zawierane na pewien okres czasu (zwykle na rok — zgodnie z okresem planowania) mają swoje właściwości, które jednak nie mają takiego zasadniczego charakteru, iżby tylko je można było uważać za dostawy. W konsekwencji autor uważa, że umowy o dostawę dzielą się na umowy okresowe i umowy jednorazowe: są to jednak tylko rodzaje jednej i tej samej instytucji: umowy o dostawę.

Jeśli chodzi o ustawodawstwo polskie, to stwierdzić należy, że udzielenie zamówienia na podstawie ustawy z 18 listopada 1948 r. nie może budzić wątpliwości co do charakteru tej czynności prawnej: zamówienie na dostawę jest umową sprzedaży szczególnego typu, do której odnoszą się przede wszystkim przepisy wymienionej ustawy i przepisy wykonawcze, a w kwestiach nieuregulowanych przez nie przepisy Kodeksu Zobowiązań oraz ew. Kodeksu Handlowego o sprzedaży. Z punktu widzenia ustawodawstwa polskiego nie może być również wątpliwości co do tego, że każda jednorazowa transakcja jest umową o dostawę, skoro umowa taka zawarta jest przez podmioty podlegające przepisom ustawy o dostawach, robotach i usługach. Natomiast wątpliwości mogłyby powstać przy umowach planowych z uwagi na to, że muszą być one zawierane na cały rok i obejmować całość planu zaopatrzenia zamawiającego. Otóż w świetle wywodów Merkela należy uznać, że z pojęciem umowy planowej nie stoi w sprzeczności jednorazowe zamówienie i jednorazowa dostawa, jeżeli wyczerpują one całość zaopatrzenia rocznego.

Znaczenie legitymacji ubezpieczeniowej i tryb jej uzyskania

Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dnia 19.1.1951 r. w sprawie sposobu dokonywania zgłoszeń w zakresie ubezpieczeń społecznych, uiszczania składek i kontroli czynności zakładów pracy (Dz. U. R. P. Nr 7, poz. 60) powierzyło (§ 10 pkt. 1) Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych w porozumieniu z Centralną Radą Związków Zawodowych unormować w drodze wydania instrukcji zakres obowiązków i tryb postępowania zakładów pracy przy dokonywaniu wpisów do legitymacji i wydawaniu legitymacji ubezpieczeniowych.

Instrukcja ta została wydana w kwietniu br. i ustaliła rodzaje obowiązujących legitymacji ubezpiecze-

niowych, sposób wydawania, wypełnianie i korzystanie z nich.

Legitymacja ubezpieczeniowa ma służyć pracownikowi i uprawnionym członkom rodziny do korzystania ze świadczeń wynikających z ubezpieczenia społecznego i ważna jest na terenie całego Państwa.

Instrukcja przewiduje używanie:

a) legitymacji starego typu, wystawionej przez b. ubezpieczalnie społeczne lub obwodowe oddziały ZUS, oraz b) legitymacji wydawanej i wypełnianej przez uposażone zakłady pracy na drukach dostarczanych przez obwodowe oddziały ZUS.

Jak widzimy, nowością jest ustanowienie legitymacji ubezpieczeniowej wydawanej przez zakłady pracy.

Zasady obowiązujące przy wystawianiu legitymacji ubezpieczeniowej

Tylko zakłady uspołecznione uprawnione są do wystawiania i wydawania legitymacji ubezpieczeniowych zarówno nowoprzyjętym pracownikom, w ciągu 10 dni po przyjęciu do pracy, jak i już pracującym, którzy w chwili wejścia w życie omawianej instrukcji nie posiadali legitymacji ubezpieczeniowych (i to zarówno z powodu nie posiadania ich w ogóle, jak i z powodu zagubienia), względnie posiadali wypełnione już wpisami legitymacje starego typu.

Legitymacje wystawione przez b. ubezpieczalnie lub obwodowe oddziały ZUS są nadal ważne i nie należy wymieniać je na nowe. Obwodowe oddziały ZUS wystawiają i wydają nowe legitymacje tylko pracownikom w prywatnych zakładach pracy na wniosek samych pracowników. Pracodawca prywatny obowiązany jest jednak dolożyć starań, aby wszyscy pracownicy posiadali legitymacje ubezpieczeniowe i w tym celu winien jest wydać pracownikom zaświadczenia stwierdzające rozpoczęcie pracy.

We wszelkich sprawach związanych z zaopatrywaniem pracowników w legitymacje ubezpieczeniowe zakłady pracy powinny współdziałać z organami związków zawodowych.

Zasada powszechności i ciągłości

Jak już wspomnieliśmy wyżej, legitymacja obowiązuje na całym terenie Państwa. Jest to znaczne udogodnienie dla korzystających ze świadczeń społecznych.

Zasada ciągłości wyraża się w przepisach, które przewidują nadal ważność będących jeszcze w użyciu legitymacji ubezpieczalnych względnie zusowskich, jak i w tym, że zakład pracy lub ZUS wydając nową legitymację z powodu zapalenia starej wpisami okresów zatrudnienia, zwraca starą legitymację pracownikowi. Nowa legitymacja stanowi niejako dalszy ciąg poprzedniej.

Z zasadą ciągłości wiąże się, ciążący na zakładach pracy, obowiązek dokonywania wpisów dotyczących okresów zatrudnienia.

Zarówno przy podjęciu pracy przez zatrudnionego pracownika, jak i po rozwiązaniu stosunku pracy, zakład winien jest wpisać do legitymacji ubezpieczeniowej dzień rozpoczęcia pracy i dzień jej ustania, przy czym na zakładzie pracy ciąży obowiązek zbadania czy poprzedni zakład dokonał wpisu okresu zatrudnienia, a w wypadku uchybienia tej zasadzie, zażądać od przyjętego pracownika uzupełnienia brakujących wpisów.

Datę rozpoczęcia pracy należy wpisać do legitymacji w ciągu 10 dni od dnia przyjęcia pracownika, natomiast datę ustania zatrudnienia zasadniczo w ostatnim dniu pracy. Instrukcja wyjaśnia, że jako datę ustania zatrudnienia trzeba uważać ostatni dzień, za który wypłacono pracownikowi zarobek. Zasada ta obowiązuje bez względu na przyczynę rozwiązania umowy o pracę.

Pracownikom zatrudnionym w prywatnych zakładach pracy pracodawcy wpisują tylko czasokres zatrudnienia w ich zakładzie. Są to w zasadzie jedynie wpisy dokonywane przez prywatnych pracodawców. Wszelkich innych wpisów dokonuje właściwy oddział obwodowy ZUS.

Jeżeli pracownik nie posiada w legitymacji pracowniczej wpisów dotyczących okresów zatrudnienia w poprzednich zakładach pracy po Wyzwoleniu, może zażądać brakujących wpisów bądź od uspołecznionego zakładu pracy, bądź też od właściwego oddziału ZUS.

W wypadku powołania pracownika do służby wojskowej, zakład pracy wpisuje: a) ostatni dzień, za który wypłacił wynagrodzenie, b) datę powołania do służby wojskowej, oraz c) rodzaj służby (kadrowa, terytorialna, zastępcza).

Po powrocie pracownika do zakładu pracy, wpisuje się do legitymacji: a) datę ukończenia służby i b) dzień rozpoczęcia pracy.

Wprowadźcie Instrukcja podaje powyższe wskazówki ogólnie jako obowiązki ciążące na zakładzie pracy,

nie zaznaczając wyraźnie czy dotyczą one jedynie zakładów uspołecznionych, czy również prywatnych, interpretując jednakże fakt powołania pracownika do służby wojskowej jako ustanie zatrudnienia na pewien okres czasu, należy przyjąć, że wpisyw tych może dokonać również i zakład prywatny.

Wpisy członków rodziny uprawnionych do pomocy leczniczej

Wpisów tych dokonuje bądź uspołeczniony zakład pracy, bądź obwodowy oddział ZUS.

Zakład uspołeczniony wpisuje do legitymacji pracowniczej jedynie żonę pozostającą na utrzymaniu męża i dzieci własne pracownika do lat 16 lub 24, jeżeli kształcą się w szkołach. Natomiast: a) wpis dzieci własnych uprawnionych do świadczeń z powodu niezdolności do zarobkowania, b) dzieci obcych oraz c) innych członków rodziny, będących na utrzymaniu pracownika należy do kompetencji obwodowego oddziału ZUS. Jednak właściwy oddział ZUS może przelać te uprawnienia na zakład uspołeczniony na podstawie pisemnej decyzji.

ZUS również dokonuje wszelkich wpisów członków rodziny ubezpieczonych pracowników zakładów prywatnych.

Wszelkie wpisy winny być dokonywane na zasadzie przedstawionych dokumentów (zmiana stanu cywilnego nazwiska, wpis członka rodziny) oraz atramentem w sposób czytelny.

Pomoc lecznicza i inne świadczenia

Wpis stwierdzający istnienie zatrudnienia uprawnia pracownika i członków jego rodziny do korzystania z pomocy leczniczej.

Każdy wpis skutkuje uzyskanie tej pomocy przez okres 3 miesięcy dla pracowników zakładów uspołecznionych i 1 miesiąca dla pracowników zakładów prywatnych, o ile nie ustało zatrudnienie. Wpisy te zakłady pracy są obowiązane powtarzać na żądanie pracowników potrzebujących pomocy leczniczej. Tym samym nie ważne już są postanowienia zawarte w starych legitymacjach ubezpieczalnych i ZUS określające ważność wpisów na 1 miesiąc dla pracowników umysłowych i 14 dni dla pracowników fizycznych.

Uprawniona do korzystania z pomocy leczniczej rodzina pracownika powołanego do odbycia służby wojskowej, korzysta z tej pomocy na zasadzie okazania legitymacji ubezpieczeniowej, w której zakład pracy stwierdził powołanie pracownika do służby wojskowej.

Jeżeli po ustaniu zatrudnienia wypłacane są pracownikowi zasiłki z powodu choroby, to wówczas zakład pracy wystawia zaświadczenie zawierające:

- imię i nazwisko pracownika,
- datę urodzenia,
- czasokres pobierania zasiłku,
- datę wystawienia, pieczęć zakładu i podpis.

Jeżeli natomiast zasiłek wypłacał obwodowy oddział ZUS, to wówczas zakład pracy:

- wpisuje do legitymacji datę ustania zatrudnienia,
- skierowuje pracownika po zaświadczenie do obwodowego oddziału ZUS, który wypłacał zasiłek.

Wydawane zaświadczenia stanowią dowody przy ubieganiu się o rentę, dlatego należy je starannie przechowywać.

Zaświadczenia o wypłacie zasiłku nie wystawia się jeżeli po ustaniu okresu zasiłkowego stosunek pracy trwa nadal.

Uprawnienia ZUS i Związków Zawodowych w stosunku do zakładów pracy w zakresie wystawiania i wypełniania legitymacji

Wspólny nadzór ZUS i Związków Zawodowych polega na:

a) kontroli wystawiania i wydawania legitymacji ubezpieczeniowych oraz dokonywania w nich wpisów przez zakłady pracy,

b) badaniu czy cała załoga pracownicza posiada legitymacje ubezpieczeniowe i czy są w nich wpisywane czasokresy zatrudnienia, jak również czy wpisy te są zgodne ze stanem faktycznym.

Legitymacja ubezpieczeniowa w przedstawionym wyżej ujęciu prawnym staje się podstawowym i jedynym dokumentem, uzasadniającym uprawnienia do świadczeń ubezpieczeniowych. Każdy pracujący powinien posiadać aktualną i kompletną legitymację, dającą możliwość w sposób szybki udowodnić prawa do pomocy leczniczej i świadczeń rentowych.

Administracje zakładów pracy, niezależnie od ich charakteru, przejmując obowiązek wydawania zatrudnionym legitymacji i dokonywania w nich wpisów o zatrudnieniu, powinny w sposób operatywny i rzetelny wypełnić nałożone na nie zadania.

Administracje zakładów pracy, niezależnie od ich charakteru, przejmując obowiązek wydawania zatrudnionym legitymacji i dokonywania w nich wpisów o zatrudnieniu, powinny w sposób operatywny i rzetelny wypełnić nałożone na nie zadania.

PRZEGŁĄD WYDAWNICTW

Czasopisma krajowe

Państwo i Prawo, zeszyt 4 (62), kwiecień 1951.

Dr Józef Górski: Instytucje Kodeksu Handlowego nadające się do uwzględnienia w przyszłym kodeksie cywilnym.

Uchwała Prezydium Rządu z dn. 27.9.1950 r., uznając za rzecz pilną i konieczną opracowanie nowych kodeksów — karnego i cywilnego — poleciła Ministrowi Sprawiedliwości przygotowanie projektów tych kodeksów do dnia 1.9.1951 r. Wykonując to zadanie, niezwykle trudne i odpowiedzialne, autorzy projektu kodeksu cywilnego muszą przede wszystkim ustalić zakres stosunków, jakie powinien objąć przyszły kodeks. W związku z tym aktualna staje się kwestia dalszego utrzymania odrębności Kodeksu Handlowego, jako równorzędnego z Kodeksem Cywilnym zbioru norm, regulujących stosunki handlowe. Obowiązujący dotychczas Kodeks Handlowy (zresztą, jak wiadomo, niezupełny, bo nie obejmujący prawa morskiego i ubezpieczeniowego) stanowi typową kodyfikację prawa burżuazyjnego i z tego względu, jeśli miał być przydatny w naszym ustroju uspołecznionej gospodarki planowej, musiałyby ulec zasadniczej rewizji i przebudowie. Przede wszystkim musiałyby stracić swoje odrębne stanowisko i stać się wyodrębnioną częścią, lecz tylko częścią prawa cywilnego, podporządkowaną całkowicie przepisom ogólnym Kodeksu Cywilnego, gdyż ustrój państwa socjalistycznego nie może uznawać i tolerować dualizmu w prawie prywatnym, jak również nie uznaje podziału prawa na publiczne i prywatne. Żadne jednak względy natury ideologicznej i doktrynalnej nie nasuwają obiektywnie przeciwko wyodrębnieniu z Kodeksu Cywilnego przepisów o prawnej organizacji przedsiębiorstw i regulujących obrót gospodarczy w oddzielnej kodyfikacji. Czy przepisy te powinny tworzyć oddzielny zbiór czy też powinny być włączone do kodeksu cywilnego — to zagadnienie pożytku praktycznego i techniki ustawodawczej. Zagadnienia tego jednakże autor artykułu nie rozważa, zakłada, że obecny KH zostanie uchylony i zastanawia się tylko, które jego przepisy straciły na aktualności, a które należałoby wprowadzić do przyszłego KC. Do przepisów, które straciły zupełnie na aktualności autor zalicza postanowienia o kupcu i podziale kupców, o firmie, zbyciu przedsiębiorstwa o prokurze, o spółkach osobowych, o umownym zastawie handlowym. Z instytucji, które należałoby przejąć do KC po dokonaniu pewnych modyfikacji autor wymienia spółki kapitałowe (które proponuje unormować w odrębnym akcie ustawodawczym). Z drugiej księgi KH traktującej o czynnościach handlowych autor proponuje przejęcie większości przepisów — z odpowiednimi zmianami — do KC. Z pozakodeksowych instytucji prawa handlowego należałoby pomieścić w przyszłym KC umowę ubezpieczenia, umowy normujące różne czynności bankowe i przepisy o papierach wartościowych.

Temat poruszony przez autora przekracza znacznie swoją problematyką ramy małego artykułu, jaki został mu poświęcony, skutkiem czego rozważania i wnioski autora są zbyt ogólnikowe, by nie budzić

na każdym niemal kroku poważnych zastrzeżeń. Dla przykładu wybieramy tu kilka zagadnień.

Za całkowicie nieaktualne uważa autor przepisy KH dotyczące zbycia przedsiębiorstwa. Słusznie autor zaznacza, że w ustroju socjalistycznym o zbyciu przedsiębiorstw w drodze czynności prawnej *inter vivos* w tym znaczeniu, w jakim normuje je KH, nie ma mowy. Dalej autor pisze: „Skutki prawne wynikłe z upaństwowienia, zarządzenia fuzji, czy przekazania całości lub części przedsiębiorstwa w drodze aktu administracyjnego, określone są odmiennie, aniżeli wynikałoby to z art. 39—53 KH”. Szkoda, że autor nie wyjaśnił, gdzie i jak są określone. Uznając, że przepisy o zbyciu przedsiębiorstwa w drodze czynności cywilno-prawnej są nieaktualne, trzeba równocześnie stwierdzić, że cywilno-prawne skutki łączenia i przekazywania przedsiębiorstw wzgl. zakładów powinny być określone w przyszłym KC.

Autor uważa za nieaktualne przepisy KH o firmie i sądzi, że obowiązujące przepisy o przedsiębiorstwach państwowych i spółdzielniach załatwiają dostatecznie sprawę nazwy przedsiębiorstwa. Na tzw. prawo firmowe składają się następujące zasady: jedności, wyłączności, prawdziwości i ciągłości firmy (nazwy). Nie wydaje się, by którakolwiek z tych zasad straciła na aktualności w systemie uspołecznionej gospodarki planowej: wszystkie one powinny znaleźć wyraz w przyszłym KC i to w rozdziale normującym sprawę nazw osób prawnych.

Autor nie uzasadnia dlaczego, jego zdaniem, przepisy o pełnomocnikach zawarte w obowiązujących obecnie przepisach ogólnych prawa cywilnego i w dekreście o przedsiębiorstwach państwowych nie są wystarczające. Przepisy wspomnianego dekretu istotnie nie są dość jasne, lecz to jeszcze nie powód, by wprowadzać do KC — jak chce autor — specjalnej instytucji pełnomocnictwa handlowego.

Autor twierdzi, że całkowicie nieaktualny staje się umowny zastaw handlowy. Chcąc być ścisłym, trzeba jednak dodać, że bardzo aktualny staje się umowny zastaw bankowy, który powinien być uwzględniony w przyszłym KC.

Trudno dociec, na jakiej podstawie autor twierdzi, że przepisy dotyczące rachunku bieżącego tracić będą stopniowo na znaczeniu: w każdym razie nie wynika to z cytowanej przez autora pracy Szkudłina. W rzeczywistości jest wręcz przeciwnie: umowa rachunku bieżącego zyskuje na znaczeniu i regulujące ją przepisy powinny być rozbudowane.

Autor wypowiada się stanowczo przeciwko utrzymaniu treści art. 502 KH przewidującego możliwość dopuszczenia dowodu ze świadków przeciw osnowie lub ponad osnowę dokumentu, gdyż uważa że przepis ten mógłby się okazać niebezpieczny dla uspołecznionych przedsiębiorstw. W istocie przepis ten nie powinien znaleźć miejsca w KC, gdyż dotyczy on postępowania dowodowego, autor jednak przeoczył fakt, że znalazł on już poczesne miejsce w postępowaniu arbitrażowym i w nowym KPC — i słusznie, gdyż odformalizowanie postępowania dowodowego jest

jedną z zasadniczych tendencji prawa socjalistycznego.

Autor ma wątpliwości co do tego, czy postanowienia zawarte w art. 552—554 KH, dotyczące ustalenia i notyfikacji **wad fizycznych towaru** przy sprzedaży handlowej powinny znaleźć się w KC i sądzi, że raczej powinny być uwzględnione w przepisach o umowach planowych. Z wnioskiem tym trudno się zgodzić z tej racji, że przez łożysko umów planowych przechodzi i długo jeszcze będzie przechodzić tylko część obrotu towarowego, wobec czego przepisy o sprzedaży powinny być w KC wyczerpująco uregulowane.

Autor wypowiada się za utrzymaniem obu form **spółki kapitałowej** tj. akcyjnej i spółki z o. o. ze względu na to, że są one wzgl. mogą być formami przedsiębiorstwa uspołecznionego i ze względu na przedsiębiorstwa zagraniczne. Należy wątpić, czy są nam potrzebne w tym celu obie formy spółek; wystarczy chyba jedna forma — a mianowicie odpowiednio zmodyfikowana spółka akcyjna.

Podane przykłady wskazują, że temat poruszony przez autora wymaga wszechstronnej i wyczerpującej dyskusji.

S. B.

Państwo i Prawo. Zeszyt 5—6, czerwiec 1951 r. Nowe Prawo. Zeszyt 5, maj 1951 r.

Opublikowany w nrze 5—6 Państwa i Prawa, artykuł Prezesa **Jana Topińskiego** pod tytułem **Socjalistyczne prawo cywilne w praktyce arbitrażu** stwierdza, że instytucje prawa cywilnego i handlowego zawarte w kodeksach odgrywają w praktyce arbitrażu znikomą rolę. Arbitraż tylko w braku innych norm sięgał po przepisy prawa kodeksowego, ale ponieważ te przepisy dla potrzeb obrotu socjalistycznego były niepełne, skonstruowane zostały wkrótce nowe, bardziej przydatne normy w ogólnych warunkach dostaw i w rozporządzeniu w sprawie organizacji państwowych komisji arbitrażowych (prekluzja roczna). Normy prawa cywilnego są tylko prostym, logicznym zdefiniowaniem form wykształconych w praktyce obrotu, są częścią nadbudowy danej bazy, to jest ustroju ekonomicznego społeczeństwa na danym etapie jego rozwoju. Wobec zmiany ustroju ekonomicznego zdeaktualizowały się także instytucje prawa cywilnego państw kapitalistycznych dotyczące np. kredytu, formy aktów dotyczących obrotu nieruchomościami, o zastawie handlowym itp. Odpadła również zasada wolności umów. Ujęcie prawa cywilnego jako fragmentu nadbudowy danej formacji społecznej ma bezpośredni wpływ na metodę cywilistyczną. Wraz z kapitalistycznym prawem kodeksowym otrzymaliśmy w spadku cywilistyczną metodę formalno-logiczną, której istotę stanowi traktowanie problemów cywilistycznych jako istniejących same w sobie i dla siebie. Metodę taką należy wypierać, ale nie może temu towarzyszyć tendencja odwrotna do oceniania problematyki cywilnej według uznania, według celowości lub sprawności technicznej. Taka metoda burzyłaby socjalistyczny porządek prawny, byłaby środkiem rozprzężenia i beładu, pozbawiałaby budownictwo socjalistyczne tej dźwigni jaką przy budowie socjalizmu jest prawo w ogólności a prawo cywilne w szczególności. W socjalistycznym prawie cywilnym plan i zarządzenie planowe są źródłem obowiązków obligacyjnych, mają bezpośredni wpływ na treść tego obowiązku w czasie trwania stosunku obligacyjnego oraz na jego zgaszenie. Samo zarządzenie planowe może być źródłem stosunku obligacyjnego i może stwarzać roszczenia obligacyjne. Obrót socjalistyczny wykształcił konstrukcję dostawy towarów różną od kupna sprzedaży. W instytucji dostawy mieszczą się wszelkie obowiązki dostarczenia towaru wynikające tak z zarządzenia planowego jak i z umowy stron zgodnej z zarządzeniem planowym. Rzeczą teoretyków-cywilistów będzie rozważenie czy instytucję tę potraktować jako konsensualną umowę dostawy z zaznaczeniem, że analogiczne obowiązki mogą powstać z zarządzenia planowego, czy też skonstruować nową instytucję dostawy wywodzącą się w zasadzie z zarządzenia planowego a uzupełnioną cywilistyczną czynnością prawną.

W związku z powyższym wypada przytoczyć opinie, zawartą w wydawnictwie pod redakcją Henkina, Bratusia, Łunca i Nowickiego, pt. „Sowietskoje Graždanskoje Prawo“, Moskwa 1950. W wydawnictwie tym stwierdza się, (str. 362), że do roku 1949 prawo radzieckie przewidywało szereg wypadków, w których zobowiązania pomiędzy organizacjami socjalistycznymi wynikały bezpośrednio z aktów planowania i regulowania gospodarki narodowej bez udokumentowania stosunków stron w drodze umów (tzw. zobowiązania nieumowne). W tych przypadkach akty planowania bezpośrednio nakładały na organizacje socjalistyczne obowiązek przekazania (wydania) innym organizacjom socjalistycznym określonej rzeczy lub zespołu rzeczy, bądź dokonania dla innych organizacji socjalistycznych innych czynności. Obecnie w ZSRR zobowiązania bezumowne zachowano jedynie, o ile chodzi o bardzo ograniczony zakres przypadków, jako wyjątek od zasady ogólnej. Do tych wyjątków nie zaliczono dostaw planowych.

Artykuł o socjalistycznym prawie cywilnym w praktyce arbitrażu wykazał przekonująco odrębność problemów cywilistycznych w stosunkach między organizacjami socjalistycznymi, kładąc wyjątkowo nacisk na te instytucje kodeksu zobowiązań, które nie mogą znaleźć zastosowania w tych stosunkach. Nie dotyczy to jednak jak wynika z artykułu wszystkich instytucji, skoro przy ocenie roszczeń z tytułu wyrządzenia szkody i z tytułu nienależnego świadczenia arbitraż stosował w zasadzie normy prawa kodeksowego.

W Państwie Socjalistycznym różnić się muszą oczywiście stosunki (przepisy prawne dotyczące tych stosunków) między organizacjami socjalistycznymi, między organizacjami socjalistycznymi z jednej strony a obywatelami z drugiej i pomiędzy obywatelami, wydaje się jednak, że dla wszystkich tych stosunków istnieje dość wielka liczba instytucji wspólnych, aby wszystkie przepisy mogły być połączone w jednym kodeksie prawa cywilnego. Nasuwa się wobec tego pytanie czy kontynuować należy proces tworzenia odrębnego kodeksu prawa cywilnego dla stosunków między organizacjami socjalistycznymi, który zapoczątkowała ustawa o umowach planowych, czy też przepisy dotyczące umów planowych powinny być włączone do ogólnego kodeksu prawa cywilnego. Zagadnieniem tym zajmuje się **Albert Meszorer** w artykule opublikowanym w nrze 5 Nowego Prawa pt. **Plan a prawo cywilne**.

Zdaniem autora tego artykułu akty planowania stanowią przesłankę czynności prawnych nadających formę prawną stosunkom majątkowym między organizacjami socjalistycznymi oraz przesłankę czynności prawnych dokonywanych między organizacjami socjalistycznymi a obywatelami.

W radzieckim prawie cywilnym metoda umów, metoda porozumienia kontrahentów pozostaje w ścisłej łączności z planem. Umowa stanowi metodę powiązania planu i rozrachunku gospodarczego, stanowi sposób konkretyzacji planu, sposób pobudzenia samodzielności i inicjatywy stron wykonawców planu. W związku z wykonywaniem planu gospodarstwa narodowego powstaje szereg zobowiązań. Można wymienić następujące: a) zobowiązania, które powstają na podstawie aktu planowania i regulowania życia gospodarczego i uzyskują właściwą formę prawną przez zawieranie umów przy czym sporządzanie umów powinno obowiązkowo nastąpić pomiędzy określonymi (wskazanymi przez akt planowania) organizacjami socjalistycznymi; b) zobowiązania również zawierane na zasadzie i w wykonaniu planu gospodarczego oraz również udokumentowane przez zawarcie umów pomiędzy poszczególnymi organizacjami socjalistycznymi, jednakże w ten sposób, że każda strona samodzielnie wybiera sobie kontrahenta oraz określa w porozumieniu z drugą stroną przedmiot i zakres zobowiązań i inne warunki; c) zobowiązania z umów organizacji socjalistycznych z obywatelami; d) zobowiązania, które wynikają bezpośrednio z aktów planowania i regulowania gospodarstwa narodowego (nieudokumen-

owane). W powołanym wyżej wydawnictwie „Sowieckie Graždanskoje Prawo“ za akty takie uznaje się zobowiązania wynikające w związku z przekazaniem budynków, urządzeń i przedsiębiorstw, przez jeden organ państwowy innemu organowi państwowemu, przekazywanie przez sowchozy ich produkcji państwu, zobowiązania kołchozów i gospodarstw indywidualnych do dostaw obowiązkowych. Nie wymienia się natomiast i nie włącza do tej kategorii zobowiązań do dostawy towarów w wykonaniu zadań planowych.

Przechodząc do zagadnienia modyfikacji prawa cywilnego autor twierdzi, że przepisy prawa cywilnego o ile chodzi o zagadnienie źródeł zobowiązań powinny wskazywać, że zobowiązania przede wszystkim powstają z umów planowych w gospodarce socjalistycznej. Wskazanie takie będzie uwzględniało istniejący dorobek doświadczeń w zakresie zapewnienia dyscypliny

wykonanie planów przez ustanowienie obowiązku zawierania umów planowych. Następnie należy podnieść, że w poszczególnych przypadkach zobowiązania powstać mogą bezpośrednio z wydawanych przez właściwe organy aktów planowania gospodarki narodowej o ile akty te bezpośrednio nakładają na jednostki gospodarki socjalistycznej zobowiązania przekazania innym jednostkom tej gospodarki określonej rzeczy lub zespołów rzeczy, bądź zobowiązują do dokonania innej czynności. Zdaniem autora brak jest jakichkolwiek uzasadnionych przesłanek do eliminowania z przepisów Kodeksu Cywilnego norm dotyczących umów planowych po uznaniu bezspornym, że szczególnie istotną funkcję prawa cywilnego stanowi ugruntowanie i zapewnienie dyscypliny wykonania planu w gospodarce socjalistycznej.

J. M.

Z radzieckiej prasy prawniczej

Wiadomości Akademii Nauk ZSRR. Oddział Ekonomii i prawa Nr 2 (marzec — kwiecień) 1951 r.

A. W. Wieniediktow. Prawo własności socjalistycznej w świetle nauki J. W. Stalina o bazie i nadbudowie.

Marks i Engels wychodzą w swych pracach z pojęcia własności jako p r z y w ł a s z c z e n i a, przy tym teoretycy marksizmu stosują pojęcie własności albo w najszerszym znaczeniu, pojmując przez to ogół stosunków produkcyjnych w społeczeństwie na określonym stopniu jego rozwoju, albo również w węższym znaczeniu — jako stosunek jednostki albo zrzeszenia do środków produkcji „jako swoich“. Twierdzenia klasyków marksizmu-leninizmu, dotyczące własności charakteryzują stosunki własnościowe, jako społeczno-produkcyjne tj. ekonomiczne, wchodzące w sferę bazy. W społeczeństwie, w którym istnieje państwo i prawo te stosunki otrzymują formę prawną, zostają utrwalone przez ustawy, stanowiące wyraz woli klasy panującej, a w ZSRR wyraz woli całego narodu.

Prawo własności jako instytucja prawa, jako całość kształt norm zawartych w Konstytucji Stalinowskiej, w Stalinowskim Statucie Spółdzielni Rolnej, w kodeksie cywilnym i w innych kodeksach, a także w innych aktach normatywnych nie obejmuje wszystkich stosunków własnościowych w szerokim tego słowa znaczeniu, czyli własności, jako całego systemu społeczno-produkcyjnych stosunków społeczeństwa socjalistycznego. Reguluje ono tylko stosunki własności w węższym zakresie, które Marks określał, jako stosunek do środków produkcji „jako swoich“, i które Stalin w takiej samej dla wszystkich stosunków produkcyjnych formie scharakteryzował, jako władanie i rozporządzanie środkami produkcji. Jeśli chodzi o rozdział środków produkcji, to jest on całkowicie uwarunkowany istniejącym systemem rozdziału środków produkcji i stanowi wynik tego rozdziału.

Podczas gdy instytucja „prawa własności“ dotyczy tylko własności w węższym tego słowa (ekonomicznym) znaczeniu, własność w najszerszym tego słowa znaczeniu, czyli całość stosunków produkcyjnych w społeczeństwie regulowana jest przez Państwo Radzieckie nie tylko instytucją prawa własności, ale również szeregiem innych instytucji prawnych i to nie tylko z zakresu prawa cywilnego, ale również z zakresu prawa administracyjnego, ziemskiego, pracy i innych. Pomijając nawet normy regulujące stosunki umowne i pozaumowne pomiędzy organizacjami socjalistycznymi, między tymi organizacjami a obywatelami i pomiędzy obywatelami, wystarczy wskazać na instytucje prawne dotyczące planowania produkcji, inwestycji, zaopatrzenia, transportu i kredytu. Wystarczy wskazać na cały system instytucji prawnych, regulujących użytkowanie przedmiotów stanowiących wyłączną własność Państwa jak np. ziemia i jej bogactwa, wody i lasy, na instytucje prawa kołchozowego i prawa pracy. Wszystkie te instytucje są ściśle i zwykle nierozdzielnie związane z prawem własności, szczególnie z prawem własności socjali-

stycznej. Są przez to prawo uwarunkowane, ale istnieją i funkcjonują obok tego prawa, narówni z tym prawem i ze swej strony zapewniają Państwu socjalistycznemu, spółdzielniom i obywatelom możliwość całkowitego urzeczywistnienia służącego im prawa własności w sposób zgodny z interesami państwa socjalistycznego i wszystkich ludzi pracy. Już ten związek prawa własności z wszystkimi innymi instytucjami regulującymi całość stosunków produkcyjnych jasno wskazuje, że prawo własności nie jest instytucją prawną należącą wyłącznie do jednej gałęzi prawa radzieckiego — do radzieckiego prawa cywilnego.

Stosunki własności nie tylko w szerokim znaczeniu własności (przywłaszczenia), jako ogółu socjalistyczno-produkcyjnych stosunków, ale i w węższym znaczeniu własności (przywłaszczenia), jako stosunku do środków produkcji i produktów „jako do swoich“ regulowane są nie tylko przepisami prawa cywilnego, ale przede wszystkim postanowieniami wielkiej Konstytucji Stalinowskiej, a także normami znakomitej większości przepisów innych gałęzi prawa.

Prawo własności, jako instytucja radzieckiego socjalistycznego prawa może być określona jako ogół norm zapewniających podmiotom tego prawa korzystanie ze środków produkcji własną władzą i we własnym interesie.

Włączenie do definicji prawa własności pojęcia „własnej władzy“ i „własnego interesu“ umożliwiło wyjaśnienie, dlaczego przedsiębiorstwo państwowe nie jest właścicielem oddanego mu majątku. Jeżeli własność tj. przywłaszczenie, jest stosunkiem do środków produkcji „jako do swoich“, jeżeli właściciel jest podmiotem przywłaszczenia w tym własnie znaczeniu to właścicielem wszystkich majątków państwowych może być i jest tylko samo socjalistyczne państwo, ponieważ tylko ono jako przedstawiciel całego społeczeństwa socjalistycznego jest podmiotem społecznego przywłaszczenia środków produkcji, a także wytworzonych przy ich pomocy produktów, dopóki nie przejdą one na własność poszczególnych pracowników, spółdzielni lub innych organizacji społecznych. Żaden organ państwowy nie może być uważany za właściciela wydzielonych mu środków trwałych i obrotowych (nie mówiąc już o ziemi, kopalniach, lasach i wodach) dlatego, że nie odnosi się do nich „jak do swoich“, jak do takiego majątku, który może wykorzystywać własną władzę i we własnym interesie. Przyznane gospodarczemu organowi państwowemu uprawnienia, w tym prawo władania, użytkowania i rozporządzania wykorzystywane są w trybie zarządu operatywnego majątkiem państwowym, a nie w charakterze właściciela. Organ państwowy nie działa przy tym swoją władzą, tylko władzą użyczoną mu przez Państwo, działa stosując się ściśle do ustaw i planu, zgodnie ze wszystkimi wytycznymi partii i rządu. Cały znajdujący się w jego operatywnym zarządzie majątek państwowy organ gospodarczy wykorzystuje nie w swoim interesie, tylko w interesie pań-

stwa socjalistycznego tj. w interesie całego społeczeństwa socjalistycznego. Wyprodukowany przez przedsiębiorstwo państwowe produkt przywłaszczany jest przez samo państwo i użyty zostaje zgodnie ze swym charakterem i planem państwowym na zaspokojenie potrzeb innych przedsiębiorstw produkcyjnych albo potrzeb osobistych obywateli.

Organ państwowy, któremu państwo powierza operatywny zarząd majątkiem państwowym, któremu przyznaje prawo władania, użytkowania i rozporządzania stanowi narzędzie bezpośredniego operatywnego zarządu oddanego mu przez państwo majątku. Ale na organy planujące i nadzorujące państwo także nakłada określone funkcje, jeśli chodzi o zarząd majątkiem państwowym, przy czym funkcje te wykonywane są albo przez ogólne kierownictwo odpowiednimi gałęziami gospodarki socjalistycznej albo też w trybie bezpośredniego zarządu określoną grupą przedsiębiorstw państwowych, w których zarządzie operatywnym znajdują się poszczególne części jednego funduszu socjalistycznej własności państwowej.

W ten sposób pojęcie zarządu różnymi przedmiotami prawa państwowej socjalistycznej własności obejmuje najróżnorodniejsze typy tego zarządu (w przeciwstawieniu do własności jako przywłaszczenia i tyleż samo najróżnorodniejszych uprawnień, jakie państwo udziela swoim organom dla wykonania przez nie funkcji zarządzania odpowiednimi kategoriami majątków państwowych albo poszczególnymi majątkami państwowymi. Organowi, na który włożony został obowiązek sprawowania bezpośredniego, operatywnego zarządu majątkiem państwowym, państwo przyznaje prawo władania i użytkowania, a w stosunku do określonego kręgu państwowych majątków również prawo rozporządzania (np. produkcja przedsiębiorstwa). Bez tych uprawnień organ gospodarczy nie mógłby wypełniać swoich zadań w istniejącym systemie organizacji socjalistycznej produkcji i obrotu tzn. wobec istnienia formy towarowo-pieniężnej w stosunkach pomiędzy przedsiębiorstwami państwowymi i cywilno prawnymi powiązań między nimi.

W tym zakresie, w jakim prawo władania, użytkowania i rozporządzania potrzebne jest organowi gospodarczemu wykonującemu funkcje operatywnego zarządu do tego, aby mógł uczestniczyć w stosunkach cywilno prawnych, te uprawnienia, które zostają mu udzielone posiadają charakter cywilno prawny. Ale kiedy ten sam organ gospodarczy — np. fabryka państwowa — dokonuje rozdziału funduszu płac albo niektórych funduszy materiałowych pomiędzy poszczególne zakłady i realizuje te zadania w drodze aktów o charakterze administracyjnym, prawo rozporządzania tymi funduszami nie posiada już tego cywilno prawnego charakteru, jakie posiada w sferze stosunków cywilno prawnych tej samej fabryki z jej kontrahentami. Mówiąc inaczej prawo rozporządzania, które ustawa przyznaje przedsiębiorstwu państwowemu, nawet gdy wykonywane jest przez jeden i ten sam organ państwowy posiadać może różny charakter prawny.

J. M.

Sowietskoje Gosudarstwo i Prawo Nr 4 przynosi m.in. artykuł prof. Czchikowadze, omawiający 33 tom dzieł Lenina pod kątem zwrócenia uwagi na zawarte w nim prace i wypowiedzi Lenina o państwie i prawie. Znajdujemy w tym tomie taką charakterystykę radzieckiej ustawy: „Radzieckie ustawy są bardzo dobre, ponieważ dają wszystkim możliwość walczyć z biurokratyzmem i przewlekaniem spraw, możliwość, której nie ma robotnik ani chłop w żadnym państwie kapitalistycznym“. Bezpośrednie i żywe zainteresowanie Lenina zagadnieniami prawnymi znajduje wyraz w wypowiedziach na inne tematy prawne. W liście do D. I. Kurskiego. Lenin zabiera głos w sprawie projektu kodeksu karnego RFSRR i proponuje dwa warianty tekstu artykułów, dotyczących przestępstw kontrrewolucyjnych. W okresie NEP-u Lenin domagał się wzmoc-

nienia czujności nad zachowaniem rewolucyjnej praworządności, podkreślając, że radzieckie ustawy stanowią bardzo ważny instrument realizowania polityki partii i rządu. W początkowym okresie ustawy są jedną z form propagandy. Prostemu robotnikowi i chłopu — mówi Lenin — nasze postulaty i zasady polityczne podawaliśmy z razu w formie dekretów.

Radziecką ustawę o obronie pokoju omawia Trajnin, członek korespondent Akademii Nauk ZSRR, podkreślając, że władza radziecka prowadzi walkę o pokój od pierwszych dni października 1917 r.

Prace prawnicze opublikowane w ostatnich latach, poddaje ponownej krytyce Kazancew w artykule pod tytułem „Rozwijaj bolszewicką krytykę i samokrytykę w radzieckiej nauce prawa“. Nawijając do uchwały KC WKP(b) z 1948 r. w sprawie rozszerzenia i pogłębienia wykształcenia prawniczego — Kazancew stwierdza, że uchwała ta dotychczas nie zupełnie jeszcze została wykonana. W szczególności nadal występują niedopuszczalne braki i błędy na odcinku podręczników prawniczych. Po przypomnieniu wydanych w ciągu ostatnich lat prac z zakresu teorii państwa i prawa, radzieckiego prawa państwowego, prawa cywilnego, prawa pracy oraz po zarejestrowaniu najpoważniejszych braków, stwierdzonych w tych pracach — Kazancew zwraca uwagę na konieczność opracowania takich dzieł, które dotychczas nie doczekały się książek. Wymienione są m.in. następujące tematy: najwyższe organa radzieckiej władzy państwowej ZSRR i republik, organa administracji państwowej, praworządność socjalistyczna, rady delegatów ludu pracującego, służba państwowa, prawo finansowe i prawo budżetowe, ustrój gruntów miejskich i gruntów specjalnego przeznaczenia. Kazancew podkreśla, że prace nad zagadnieniami prawnymi należy prowadzić w oparciu o analizę radzieckiego ustawodawstwa, praktykę stosowania prawa i dorobek naukowy z myślą o rozwiązaniu licznych zagadnień praktycznych, które stoją przed państwem socjalistycznym przechodzącym od socjalizmu do komunizmu.

Ogólny nadzór prokuratury jest tematem pracy Tadewosiana. Pojęcie ogólnego nadzoru prokuratury, choć powszechnie stosowane w literaturze prawniczej i w praktyce, nie jest dokładnie określone. Są w tym względzie poważne rozbieżności. W podręczniku „Radzieckie prawo państwowe“ przez nadzór ogólny rozumie się nadzór ze strony prokuratury nad jednolitym pojmowaniem praworządności w całym Związku. Karew — w podręczniku o ustroju sądów — tłumaczy nadzór ogólny, jako nadzór nad dokładnym wykonaniem ustaw przez organa władzy państwowej i organa administracji państwowej, przez organizacje społeczne, instytucje i przedsiębiorstwa oraz przez obywateli ZSRR, z wyjątkiem nadzoru nad organami śledczymi i sądowymi. Jewtichiew — w podręczniku „Prawo administracyjne“ — mówi o nadzorze ogólnym, jako o nadzorze organów prokuratury nad praworządnością w administracji, w odróżnieniu od nadzoru prokuratury nad organami sądowymi. Gdy w 1944 r. w Instytucie Prawa Akademii Nauk ZSRR dyskutowano nad referatem „Niektóre zagadnienia ogólnego nadzoru prokuratury“ okazało się, że uczestnicy dyskusji nie mogli znaleźć wspólnego określenia pojęcia ogólnego nadzoru. Nawet jeszcze w 1948 r. na zjeździe kierowniczych pracowników prokuratury znaczna ilość uczestników w różny sposób pojmowała nadzór ogólny. Tadewosian próbuje wyjaśnić przynajmniej niektóre wątpliwości w tej materii. Zwraca on uwagę, że sprawdzanie wykonania ustaw jest jednym z podstawowych obowiązków administracji, a w szczególności, że wyższe organa mają obowiązek nadzorować i kontrolować wykonanie ustaw i zarządzeń rządu przez organa niższe. Nadzór prokuratury różni się od innych rodzajów nadzoru tym, że nadzór prokuratury sprawuje specjalny organ państwowy, który nie podlega innemu organom prócz Rady Najwyższej ZSRR i, że prokuraturze nie podporządkowuje się innych organów oraz tym, że do prokuratury należy nie kontrola i sprawdzanie wykonania ustaw i zarządzeń, ale ujawnianie i usuwanie naruszenia ustaw i pociąganie winnych do odpowiedzialności. Prokuratorska funkcja

nadzeru zaczyna się tam, gdzie się kończy funkcja administracyjna i funkcja społeczna sprawdzenia wykonania ustawy. Gdy ustawa została naruszona lub jest naruszana — prokurator sprawdza czy istotnie ma to miejsce, jakiego charakteru naruszenie ma miejsce, kto naruszył ustawę i w zależności od wyników badania przedsięwzięcie kroki zmierzające do usunięcia naruszenia i pociągnięcia winnych do odpowiedzialności. Zatem prokurator przystępuje do badania praworządności tego czy innego aktu czy czynności, gdy staje się mu wiadome, że dane fakty lub czynności wydają się sprzeczne z prawem. Przeciwnie takiemu określeniu zadań nadzoru prokuratorskiego odezwały się liczne głosy na zjeździe prokuratury w 1948 r. Zarzucano, że przy takim ujęciu prokurator zostaje pozbawiony inicjatywy w walce o praworządność. Zarzuty te tak odparł Generalny Prokurator ZSRR Safonow: „Nie można pominąć faktu, że w wielu przypadkach brak rezultatu badań tłumaczy się tym, że w pogoni za pokazową stroną w pracy prokuratorzy przeprowadzają badania powierzchownie, pośpiesznie, bez uprzedniego przygotowania, i to w przedsiębiorstwach i instytucjach, co do których istnieją sygnały“. Rozwijając tę wypowiedź — Tadewosian twierdzi, że prokurator powinien wszczynać badania, gdy

uzyskuje dane o naruszeniu ustawy. Zastanawiając się w dalszym ciągu nad różnicą między nadzorem prokuratury i nadzorem wyższych organów nad niższymi — Tadewosian zwraca uwagę na to, że prokurator nie wydaje poleceń ani zarządzeń co do usunięcia braków; prokurator jedynie wręcza protest. Zarządzenia wydaje albo ten organ, którego akt został zaprotestowany albo organ nadrzędny. Inaczej ma się rzecz z nadzorem wyższego organu administracyjnego, bowiem ten stwierdziwszy niewykonanie ustawy czy zarządzenia sam wydaje zarządzenia i te muszą być wykonane przez organ niższy. W końcu Tadewosian podnosi fakt, że w teorii i praktyce wynikają spory na temat skutków, które wywołuje wręczenie protestu przez prokuratora. Brak jest bowiem dyspozycji prawnej czy wręczenie protestu wstrzymuje wykonanie aktu, co do którego prokurator wręczył protest. Istniejące normy prawne nie dają prokuratorowi prawa wstrzymania zarządzenia czy innego aktu, bowiem nadanie mu takiego prawa nie byłoby zgodne z lenińską ideą organizacji i działalności prokuratury. Należałoby rozwiązania szukać w drodze ustanowienia normy prawnej, która by określała przypadki, w których doręczenie protestu przez prokuratora z mocy samego prawa powodowałoby automatycznie wstrzymanie wykonania aktu, co do którego został złożony protest przez prokuratora.

L. B.

Errata

W Nr. 7 (37) miesięcznika zakradły się na skutek niedopatrzienia błędy, za które PT Czytelników przepraszamy.

W związku z tym prostujemy i wyjaśniamy:

1. W dziale: *Gdzie szukać* na str. 274 należy po podtytule i tekście V Międzynarodowe prawo wynalazcze wstawić:

VI. Usprawnienia administracyjne.

1. Zarządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 2 grudnia 1950 r. o Komisjach usprawnienia administracji publicznej (Monitor Polski Nr A-130, poz. 1626).
2. Zamieszczony w lewej szpalcie na str. 275 odsyłać należy odnieść do cytowanego w objaśnieniach do Działu I indeksu rozporządzenia Prezydenta R. P. z dnia 22 marca 1928 r. o ochronie wynalazków, wzorów i znaków towarowych.

Redakcja.

KOMUNIKAT

Redakcja „Przeglądu Ustawodawstwa Gospodarczego“ zawiadamia, że PT Czytelnicy z terenu m. st. Warszawy mogą nabywać numery bieżące „Przeglądu“, o ile brak ich w punktach sprzedaży komisowej PPK „Ruch“, w nowootwartym kiosku wydawcy — Polskie Wydawnictwa Gospodarcze — przy ul. Poznańskiej 15 (świątlica).

Tamże odbywa się sprzedaż niewyczerpanych egzemplarzy „Przeglądu“ z poprzednich miesięcy.

Kiosk, czynny jest w godzinach 13 — 16.

Redakcja.

Wydawca „POLSKIE WYDAWNICTWA GOSPODARCZE“ Warszawa, ul. Poznańska 15, tel. 7-39-45.

Redakcja: Komitet Redakcyjny — Buczkowski Stefan, Hermelin Aleksander, Mayzel Jerzy, Mizera Stefan (red. nac.), Przymusiński Czesław, Rzepka Zbigniew

Adres Redakcji: Warszawa, ul. Frascati 4 m. 2, telefon 8-12-19 (od 16 do 9)

Prenumerata i kolportaż: PPK „Ruch“ Warszawa, ul. Srebrna 12, tel. 8-71-80. Konto PKO I-14396

Warunki prenumeraty: rocznie 48 zł, półrocznie 24 zł, kwartalnie 12 zł.

Zamówiono dn. 20.8.51. Polpisano do druku 24.8.51. Druk ukończ. 30.8.51. Nakład 8.500. Papier druk. sat. kl. VII/A1/60 gr. Zam. 1404. Obj. 2½ ark. 2-B-39522.

Zakł. Graf. i Wydawn. Dom Słowa Polskiego, Warszawa, pl. Kazimierza Wielkiego.

Cena 4 zł